

LUFTLED

LUFTMAKTSTIDSSKRIFT // NR. 3 DESEMBER 2018

TEMA:
**TRIDENT
JUNCTURE**

- Sammen er vi sterke
- Utvidet avskrekking?
- Totalforsvaret er tilbake

03

LEDER

Bjørn E. Stai

06

SAMMEN ER VI STERKE

Frank Bakke-Jensen

08

HVA ØNSKET ALLIANSEN OG NORGE Å OPPNÅ?

Paal Sigurd Hilde

12

DEN STØRSTE ØVELSEN FOR NATO I NORGE

Øyvind Halvorsen

16

**LUFTFORSVARET INN I FREMTIDEN.
TRJE SOM VERKTØY FOR VIDERE UTVIKLING**

Jan Ove Rygg

20

LUFTSTYRKENE GJØR NATO TRYGGERE

Anders Fjellestad

22

LUFTFORSVARET I FELT

Hedvig A. Halgunset

24

**TRIDENT JUNCTURE – ET LEDD I
«UTVIDET AVSKREKKING»?**

Øystein Espenes

28

**TRIDENT JUNCTURE OG RUSSISKE
ALARMØVELSER, KAN DE SAMMENLIGNES?**

Lars Peder Haga

32

UBEMANNET BASEFORSVAR

FFI

34

TOTALFORSVARET

Henning L. Irvung

38

**UTDANNING AV REKRUTTER:
LUFTFORSVARET PÅ VILLE VEIER?**

Patrik Schaathun

41

**EN NORDMANN I ROYAL AIR FORCE
– ROLF CHRISTOPHERSENS KRIGSHISTORIE**

Jon Anders Maaø og Jørgen Maaø

44

**BOKANMELDelse: BALANSEGANG - FORSVARETS
OMSTILLING ETTER DEN KALDE KRIGEN**

46

NEWSLETTER

48

LMS FORENINGSNYTT

04

TRIDENT JUNCTURE

Det er svært lenge siden sist 50.000 NATO-soldater øvde i Norge. Høstens storøvelse er tema for LUFTLED 3 2018.

Foto: Forsvaret

LUFTLED

UTGIS AV LUFTMILTÆRT SAMFUND (LMS)

Bygning 31,
Postboks 1550 Sentrum,
N-0015 Oslo

E-POST: luftmils@online.no

TLF: 992 08 711

WEBSITE: www.luftmils.no

Forfatteren er ansvarlig for innholdet. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegget.

REDAKTØR: Svein Holtan
svein.holtan@gmail.com

FORSIDE: Foto: Forsvaret

**DESIGN, TRYKK OG
DISTRIBUSJON:** xide.no

NESTE UTGAVE:

Mars 2019.

Deadline materiell:
15. februar 2019

© All gjengivelse fra magasinet skal krediteres LUFTLED.

NATO ER VÅR SIKKERHETSGARANTIST

Øvelse Trident Juncture 2018 (TRJE 18) er nå for det meste avsluttet og det er tid for å evaluere og lære så mye som mulig av denne enormt viktige øvelsen. Selv deltok jeg på kommandoplassdelen av øvelsen (fra FD-nivå) og kan basert på egen erfaring si at øvelsen har gitt en unik mulighet til å øve viktige militærstrategiske forhold.

Spesielt koordinering av krigsinnsats i totalforsvaret og samarbeid mellom sivile og militære myndigheter har vært utfordrende og gitt verdifull erfaring. Helsevesenet, vei- og havnemyndigheter, politi, tollvesen, jernbanen og mange andre har vært i direkte kontakt med norske og utenlandske styrker over flere måneder. Dette er områder vi ikke har trent på siden slutten av den kalde krigen.

Uten å gå andre i nærheten tror jeg det er trygt å si at TRJE 18 har vist at NATO som vår sikkerhetsgarantist har vist seg i stand til å deployere betydelige, land- sjø- og luftstridskrefter til Norge, integrere med Norske styrker og øve forsvar av landet. Luftforsvaret har også fått øvd alle sine fly- kontroll og varsling- bakkeoperative- og logistikkavdelinger på kompliserte og krevende oppdrag. Norge har avsatt betydelige ressurser til denne øvelsen, og like viktig som å nyte suksesshistoriene blir det å lære av de svakheter og utfordringer øvelsen har avdekket. LMS ønsker i denne utgaven av LUFTLED å ta et dypdykk i TRJR 18 å belyse ulike aspekter av øvelsen. Dette tror vi vil gjøre våre lesere mer opplyste om øvelsens omfang og innhold.

Medlemssidene våre vil også denne gang omhandle aktiviteter og hendelser i regi av LMS og som bør interessere både medlemmer og øvrige lesere. Mange gode artikler til opplysning og til refleksjon.

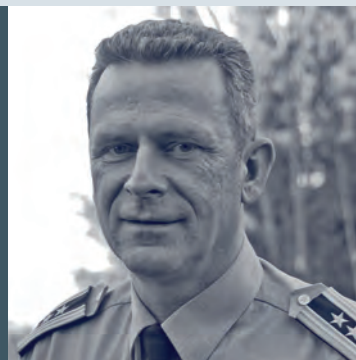
LMS høstseminar hadde som tema «ny utdanningsordning i Forsvaret». Den omhandlet også ny militær ordning. Dette er den mest gjennomgripende endringen i vår militære personellstruktur og med påfølgende store endringer i utdanning av offiserer og spesialistbefal. Dette engasjerer, bekymrer og skaper debatt. Selv om det er mange «ukjente» enda vil både OMT og endringene i utdanningssystemet bety store endringer, men også nye muligheter for vårt personell.

I slutten av november hadde LMS sin årlige strategikonferanse hvor vi gjorde opp status for 2018 og la planen for 2019. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å berømme alle de arrangementer som våre lokalavdelinger rundt om i landet har gjennomført – fantastisk arbeid som synliggjør LMS og organisasjonens arbeid. En spesiell sak må nevnes i vårt arbeid for 2019; **Luftforsvaret er 75 år neste år!** Dette skal markeres på behørig vis rundt om i hele landet – og noen steder i utlandet. Her vil LMS være sentral i å støtte Luftforsvaret på mange ulike vis. Vi gleder oss.

Det er mørkere og kaldere ute, de fleste har fått den første snøen og det lakker mot jul. Vi ser frem til en rolig og fredfylt høytid, og sender en ekstra tanke til de som bidrar til å holde beredskap, vakthold og operasjoner gående også i ferietider. **GOD JUL og GODT NYTT ÅR ønskes til alle lesere av LUFTLED.**

«Norge har avsatt betydelige ressurser til denne øvelsen, og like viktig som å nyte suksesshistoriene blir det å lære av de svakheter og utfordringer øvelsen har avdekket»

OBERST BJØRN E. STAI
Leder LMS

Leder Bjørn E. Stai
Utgjerdsvæien 8, 1580 Rygge
Tlf: 909 52 866
E-post: bjornstai@hotmail.com

Nestleder Hans Magnus Lie
Goenveien 4, 1580 Rygge
Tlf: 976 97 880 E-post: hmagnuli@online.no

Sekretær Kjell R. Bugge
Risøyveien 29, 3290 Stavanger
Tlf: 992 08 711
E-post: buggekjell@online.no

Kasserer Andreas Lygre
Lstn Sørreisa, 9310 Sørreisa
Tlf: 941 05 866
E-post: andreas.lygre@gmail.com

Styremedlem Knut Fredrik Fossum
Nedre Gleinåsen 16, 3440 Røyken
Tlf: 31 28 58 83/976 08 028
E-post: kffossum@hotmail.no

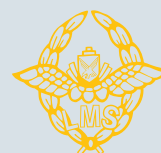
Styremedlem Ida Bjørklund Heggheim
Munkerudveien 79 G, 1165 Oslo
Tlf: 980 52 738
E-post: idbjorklund@gmail.com

Styremedlem Christine H. Torjusén
FD5 Forsvarsdepartementet,
Postboks 8126, Dep 0032 Oslo
Tlf: 906 66 479 E-post: chuseby13@gmail.com

Varamedlem Bernt A. Liland
Moneheia 5, 4656 Hamresanden
Tlf: 38 04 47 03/909 72 401
E-post: baliland@online.no

Varamedlem Øyvind Kirsebom Strandman
Kløfteneveien 19, 1642 Saltnes
Tlf: 992 087 66
E-post: okstrandman@gmail.com

Varamedlem Olav Aamoth
Hvalskroken 29, 1394 Nesbru
Tlf: 66 84 85 43/938 62 325
E-post: oaamoth@online.no

TRIDENT JUNCTURE

50.000 SOLDATER FRA 31 LAND. 10.000 KJØRETØY, 250 FLY OG 65 SKIP, INKLUSIVE EN HANGARSKIPSGRUPPE. NATOs største øvelse i Norge på mange år ble gjennomført i oktober og november. Både Forsvaret og totalforsvaret har fått verdifull erfaring fra planlegging og gjennomføring av mottak av alliert hjelp, og øving med allierte på forsvar av Norge. Foto: Forsvaret

SAMMEN ER VI STERKE

Vår sikkerhet er avhengig av samarbeid med allierte land. Samarbeidet om nye, femtegenerasjons kampfly er ett eksempel. Et annet er Øvelse Trident Juncture, som bidro til vår felles sikkerhet ved å vise at NATO vil komme sine medlemsland til unnsetning i krise og krig.

TEKST: FORSVARSMINISTER
FRANK BAKKE-JENSEN

I litt over ett år har vi fløyet F-35 i Norge. Vårt nye femtegenerasjons kampfly har medført store endringer for Luftforsvaret. Men hele Forsvaret vil merke endringene F-35 bringer med seg. Kampflyet har kapasiteter som var science fiction for ikke så mange år siden. Kapasiteter som kommer hele Forsvaret til gode.

F-35 er resultatet av et samarbeid mellom flere nasjoner. Utviklingen og anskaffelsen av relevant forsvarsmateriell har blitt så kostbart at multilateralt samarbeid i økende grad tvinger seg frem som den eneste mulige måten å gjøre det på.

Da vi før andre verdenskrig ville anskaffe nye jagerfly, viste det seg at det ikke var noen moderne fly å oppdrive. De få flyene vi fikk levert før krigen, var enten utdaterte allerede, eller manglet vesentlige komponenter for å fungere etter hensikten. Vi hadde til og med egenproduserte kampfly i vår portefølje. Vi ville gjerne gjøre mest mulig selv.

Da invasjonen kom, stod vi alene. Med et svakt forsvar; dårlig trent og med utdatert utstyr. Etter kort tid fikk vi hjelp av britiske, franske og polske styrker. Men bistanden var dårlig planlagt, og vi hadde ingen plan for å ta dem imot, langt mindre hvordan vi best kunne bruke hjelpen.

▲ Foto: Forsvaret

▲ Forsvarsminister Frank Bakke-Jensen sammen med øverstkommanderende for øvelsen, admiral James G. Foggio. Foggio er sjef for NATOs operative hovedkvarter i Napoli og for den amerikanske marinen i Europa og Afrika.

Vi lærte mye av andre verdenskrig. Men særlig to ting er det verdt å reflektere over i denne sammenheng. For det første lærte vi at demokrati, fred, frihet og menneskerettigheter må forsvares. De må kjempes for – med makt om nødvendig. For det andre lærte vi at dette ikke er en oppgave Norge kan klare alene.

Derfor var Norge et av landene som var med på å ta initiativ til NATO – verdens mest vellykkede forsvarsallianse.

For at styrker fra 29 medlemsland skal kunne operere sammen, må det øves. For at landet som har behov for støtte skal kunne ta imot og nyttiggjøre seg støtten, må det øves på mottak av allierte styrker. Vertslandsstøtte i et slikt omfang må også øves i fredstid. Og for at det svært komplekse samspillet mellom sivil og militær sektor vi kaller totalforsvaret skal kunne fungere i krise og krig, må det øves. Alt dette fikk vi gjort hos oss gjennom øvelse Trident Juncture.

Det er for tidlig å trekke konklusjoner fra øvelsen. Men vi vet at vi har fått øvd viktige deler av Forsvaret og totalforsvaret. Vi vet at øvelsen ga et nytt engasjement for totalforsvaret i alle sektorer, ikke bare Forsvaret. Og vi vet at det er en rekke momenter vi kan

trekke lærdom fra. Men det at vi har lykket med å ta imot et stort antall allierte soldater og store mengder materiell, gjør at øvelse

Trident Juncture må kunne betraktes som en stor suksess.

For å fylle alliansen med innhold trenger vi imidlertid mer enn bare øvelser, stabsarbeid og planer. Bilaterale og multilaterale avtaler, regionalt

samarbeid og samarbeid med den euro-

peiske union kan bidra til slikt innhold. Det tyskledelede Framework Nation Concept, den britisk ledede Joint Expeditionary Force og vårt eget, nordiske samarbeid NORDEFECO, er alle eksempler på å fylle alliansen med innhold.

NORDEFECO-samarbeidet er spesielt fordi to av landene ikke er medlemmer av NATO. Likevel deltok de tungt i øvelse Trident Juncture. Derfor var det 31 deltakerland på øvelsen, ikke kun de 29 medlemslandene. Det er en økende erkjennelse av at en sikkerhetspolitisk krise i Norden ikke vil ramme bare ett land. Derfor var bidragene fra Sverige og Finland svært velkomne.

«For at styrker fra 29 medlemsland skal kunne operere sammen, må det øves»

«Våre sikkerhetspolitiske ambisjoner for øvelse Trident Juncture 2018 er oppfylt. Vi har fått økt oppmerksomhet om våre kjerne-saker i alliansen»

Norge har lenge arbeidet for at NATOs oppmerksomhet igjen skulle rettes mot nordområdene generelt, og havområdene i nord spesielt. At en amerikansk hangarskipsgruppe, ledet av USN Harry S. Truman, øvde i våre nærområder for første gang på 25 år, viser NATOs og USAs økte interesse av å opprettholde kontrollen i nordområdene.

Våre sikkerhetspolitiske ambisjoner for øvelse Trident Juncture 2018 er oppfylt. Vi har fått økt oppmerksomhet om våre

kjernesaker i alliansen. Vi har demonstrert effektivt transatlantisk samarbeid. Og vi har vist at NATOs grunnleggende prinsipp fortsatt i aller høyeste grad er gjeldende: En for alle, alle for en.

Anskaffelsen av det femtegenerasjons kampflyet F-35 er ett av mange grep vi gjør for å sikre at vi har

en troverdig nasjonal forsvarsevne, med et relevant forsvar med kampkraft og bærekraft over tid. Vi er medlem av en troverdig og slagkraftig forsvarsallianse. Sammen skal disse to sikre at vi aldri får bruk for noen av dem. For det er sammen vi er sterke. ■

Trident Juncture 2018:

HVA ØNSKET ALLIANSEN OG NORGE Å OPPNÅ?

Store militære øvelser med tropper har ofte to formål: et praktisk og et politisk. Det praktiske er knyttet til å teste om planer er gode nok, om staber og styrker er godt nok trent og kan samarbeide på tvers av våpengrener og landegrenser, om utstyr fungerer og så videre. Det politiske formålet er gjerne å avskrekke eller true potensielle motstandere. Øvelser skal vise at landet eller landene har både vilje og evne til å bruke militær makt om de må.

TEKST: PAAL SIGURD HILDE
FØRSTEAMANUENSIS
FORSVARETS HØGSKOLE/
INSTITUTT FOR FORSVARS-
STUDIER

◀ **Statsminister Erna Solberg** feirer en vel gjennomført øvelse sammen med USAs ambassadør Kenneth Braithwaite (til venstre) og kontre-admiral Brad Skillman, sjef for Expeditionary Strike Group 2, ombord på USS Iwo Jima. Foto: US Navy

NATO-øvelsen *Trident Juncture 2018* (forkortet TRJE 18) var rettet mot begge disse formålene. Øvelsen var den største NATO har arrangert siden slutten av den kalde krigen¹. Den delen av øvelsen som involverte tropper i felt – *live exercise (LIVEX)*-delen i NATO-språk – innebar en praktisk testing av allierte styrker og NATO-hovedkvarter på flere områder. Det kanskje viktigste var evnen til å flytte store styrker over betydelige avstander på relativt kort tid. Det politiske formålet var åpenbart at øvelsen tok utgangspunkt i Atlanterhavstraktaten Artikkel 5 og eksplisitt i generalsekretær Jens Stoltenbergs ord:

Trident Juncture sends a clear message, to our nations and to any potential adversary: NATO does not seek confrontation, but we stand ready to defend all Allies against any threat².

For å forstå hvorfor denne øvelsen anses som så viktig, må man sette den inn i et bredere og historisk perspektiv. Det er målet med denne artikkelen. Foruten å plassere øvelsen i et bredere norsk perspektiv, forklarer artikkelen hvorfor denne typen øvelser igjen har kommet tilbake på dagsordenen i NATO.

TRJE 18 OG NATO

Slutten av den kalde krigen endret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og dermed raskt også oppgavene de allierte ga NATO. Alliansen ble på 1990-tallet omstilt fra en omfattende organisasjon innrettet mot å kjempe tredje verdenskrig, til en som var litt mindre, litt mer fleksibel og stadig mer rettet mot å lede krisehåndteringsoperasjoner i og rundt Europa. Etter angrepet på USA den 11. september 2001 og NATOs overtakelse av ISAF-operasjonen i Afghanistan to år senere, skjøt denne omstillingen fart. Målet ble nå at Alliansen skulle kunne lede operasjoner ikke bare i det euroatlantiske området, men globalt.

De nye oppgavene NATO fikk gjenspeilte seg naturlig nok i øvingsvirksomheten. En konvensjonell krig i Europa ble etter hvert ikke lenger sett på som en aktuell trussel. Bekjempelse av terrororganisasjoner og stabilisering av svake stater fremsto som den viktigste – for noen allierte sågar den eneste – oppgaven NATO ville ha i overskuelig fremtid. NATOs hovedkvarter og allierte styrker måtte følgelig øves på slike oppgaver og operasjoner. Øvelsen *Strong Resolve* i 2002 ble dermed den siste store øvelsen på mange år som hadde Artikkel 5 som utgangspunkt³. Øvelsen var todelt, med en del knyttet til Artikkel 5 øvd i Norge og en knyttet til krisehåndtering øvd i Polen.

HØYPROFILØVELSER

Nå spoler vi frem ti år til 2012. NATOs viktigste og til tider alt-oppslukende ISAF-operasjon gikk mot slutten. Resultatene på bakken etter tretten års innsats var «nedslående», som Afghanistanutvalget formulerte det⁴. Fra et snevrere, militært perspektiv hadde imidlertid ISAF tvunget frem en militær evne til å samarbeide tett i felt både mellom allierte og med partnerlandene som deltok. Å bevare denne samarbeidsevnen var hovedformålet for et initiativ daværende generalsekretær i NATO Anders Fogh Rasmussen lanserte i forkant av Chicago-toppmøtet i 2012. *Connected Forces Initiative (CFI)* som det het, hadde flere elementer⁵. Ett av disse var såkalte high-visibility exercises (HVE), eller høyprofiløvelser. I februar 2013 besluttet NATOs forsvarsministere et nytt øvings- og treningsprogram for NATO der HVE var en del. Den første HVE skulle

bli Trident Juncture 2015 og følges av tilsvarende store øvelser hvert tredje år.

Med høyprofiløvelser kunne NATO slå hele fire fluer i en smekk. To av fluene var praktiske: De skapte en stor praksisarena der samarbeidsevnen med partnere og mellom allierte kunne videreføres. Samtidig var arenaen viktig for å omstille NATOs militære styrker til nye oppdrag etter ISAF, under slagordet «from NATO deployed to NATO prepared». De andre to fluene var politiske. Den viktigste for Fogh

Rasmussen var nok måten slike øvelser kunne vise at NATO fortsatt var den viktigste plattformen for internasjonalt militært samarbeid. Tanken om «*NATO as a hub*» – NATO som et dreiepunkt – hadde generalsekretæren lagt vekt på alt før CFI ble lansert⁶.

ØKT SYNLIGHET

Den andre «politiske fluen» er imidlertid den mest interessante fra perspektivet i denne artikkelen: Måten store øvelser kunne brukes til å berolige allierte og avskrekke Russland. Russlands nyvunne selvsikkerhet i utenriks- og sikkerhetspolitikken fra midten av 2000-tallet førte til bekymring i flere NATO-land. Delvis var bekymringen knyttet til NATOs evne til å håndtere en militær utfordring fra Russland, men delvis også til at NATO ikke var synlig og dermed ikke fremstod som en troverdig garantist mot et angrep fra øst. Norge fremmet slike synspunkter alt tidlig i 2008, men det var etter den russiske intervensjonen i Georgia i august samme år at debatten for alvor tok av i NATO.

De allierte ble raskt enige om at et svar på bekymringene var å vektlegge økt synlighet. Under overskriften *Visible Assurance*, synlig beroligelse, begynte NATO systematisk å vektlegge synlig tilstedeværelse

1 «International observers visit exercise Trident Juncture 2018», 30. oktober, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_160033.htm.

2 «NATO Secretary General briefs on exercise Trident Juncture», 24. oktober 2018, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_159663.htm.

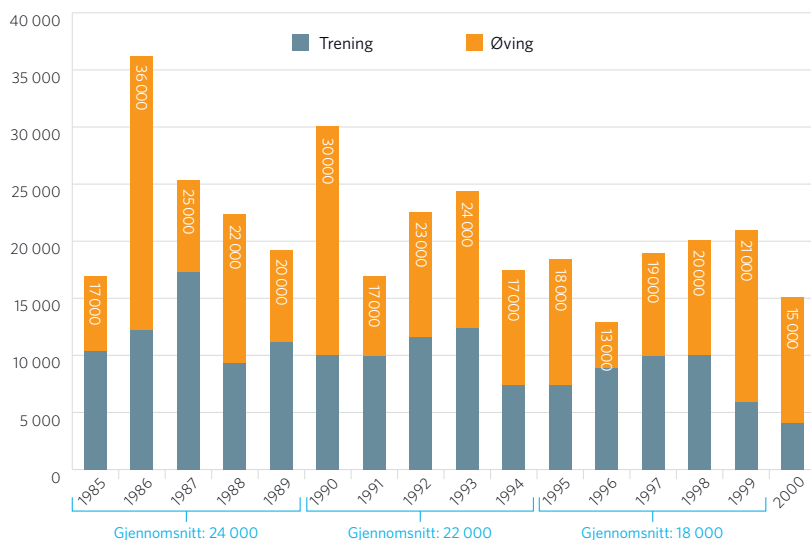
3 Om Strong Resolve se «Exercise Strong Resolve 2002», 2. mars 2002, <https://www.nato.int/ims/2002/p020302e.htm>.

4 Norges offentlige utredninger 2016: 8 «En god alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014», 6. juni 2016, s. 9.

5 «Connected Forces Initiative», 22. juni 2016, https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_98527.htm.

6 Se f.eks. hans tale for Münchenkonferanse i 2010, «NATO in the 21st Century: Towards Global Connectivity», 7. februar 2010, https://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_61395.htm

ANTALL ØVING OG TRENING I NORGE

▲ **Figur 1:** Omfang av allierte trening og øving i Norge fra 1985 til 2000. Antall deltakende personell. Kilde: Børresen, Gjeseth og Tamnes [se note].

7 Se «Exercise Steadfast Jazz 2013», 31. oktober 2013 (?), https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2013_10/20131031_131031-SFJZ13-Factsheet.pdf.

8 Roger McDermott, «Belarus and Russia Prepare Zapad 2013 Military Exercise», Eurasia Daily Monitor, 16. april 2013, <https://jamestown.org/program/belarus-and-russia-prepare-zapad-2013-military-exercise/>. Under Zapad 2009 øvde Russland et preventivt kjernefysisk angrep på Polen.

9 Om TRJE 15 se «Exercise Trident Juncture 2015», oktober 2015, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_10/20151008_1510-factsheet-tj15_EN.pdf.

10 «NATO sier ja til stor-øvelse i Norge i 2018», 4. februar 2015, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nato-sier-ja-til-stor-ovelse-i-norge-i-2018/id2394173/>.

11 Johan Jørgen Holst introduserte begreparet avskrekking og beroligelse og Rolf Tamnes integrasjon og avskjerming. Johan Jørgen Holst, «Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv», Internasjonal politikk, årgang 24 (1966), nr. 5, s. 463-90; Rolf Tamnes, «Integration and screening: The Two Faces of Norwegian Alliance Policy, 1945-1986», Forsvarsstudier, årgang VI (1987), s. 59-100.

12 Se Jacob Børresen, Gullow Gjeseth og Rolf Tamnes: Norsk forsvarshistorie, bind 5: 1970-2000 Alliansesforvar i endring (Bergen Eide, 2004).

13 Se Ingvald Tveiten, «Allierte forsterkninger og øvelser i Norge 2000-2014: Hvor godt er vi forberedt?», Oslo Files on defence and security, desember 2016, https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2430827/OF_3_2016_netted_Tveiten.pdf

i Europa. De baltiske land og Polen uttrykte størst bekymring, så det meste av oppmerksomheten ble rettet mot dem. Alliert øving og trening, men også besøk av sivile og militære representanter fra NATO, ble behørig fremmet som del av en kommunikasjonsstrategi rettet hovedsakelig mot å berolige egne allierte. Først fra 2016 ble budskapet tydeligere avskrekking av Russland og ikke bare beroligelse. *Steadfast Jazz* som ble arrangert i Polen i 2013, var den første store NATO-øvelsen som igjen baserte seg på et Artikkel 5-scenarior⁷. Øvelsen var delvis et svar på store russiske øvelser i Østersjøområdet og Belarus, herunder særlig *Zapad 2009* og *Zapad 2013*⁸.

Trident Juncture 2015 ble arrangert av Spania, Portugal og Italia og tok utgangspunkt i et krisehåndteringsscenario⁹. Da spørsmålet om vertsland for neste høyprofiløvelse kom på agendaen rundt årsskiftet 2014-2015, vektla Norge at det var viktig med geografisk spredning av slike øvelser og at neste øvelse i nord var et naturlig valg, men også at den neste øvelsen måtte ta utgangspunkt i Artikkel 5¹⁰. De allierte aksepterte Norges tilbud.

TRJE 18 OG NORGE

Norge har i mange tiår lagt stor vekt på å avholde store NATO-øvelser i Norge. Gitt Norges selvpålagte restriksjoner var alliert tilstedeværelse på øvelser i Norge, men også i form av «enkler» alliert trening, særlig viktig. I sin balanseang mellom avskrekking og beroligelse av Sovjetunionen valgte Norge på den ene siden å integrere seg tydelig i NATO, men samtidig avskjermte NATO- og alliert aktivitet og tilstedeværelse for derigjennom å sende signal om at norsk territorium ikke ville bli brukt til å angripe Sovjetunionen¹¹.

Som del av Norges selvpålagte restriksjoner var basepolitikken forbud mot fast stasjonering av allierte kampstyrker i Norge et sentralt beroligende element. For å sikre integrasjon i NATO og dermed troverdig avskrekking, måtte Norge ty til andre midler. Norsk innsats for å sikre at allierte øremerket styrker til forsterkning av Norge i krise og krig var ett sentralt element. Et annet var alliert øvelse og trening.

Hensikt med den norske invitasjonspolitikken knyttet til øvelser og trening var tosidig, på linje med det beskrevet i innledningen over. På den ene side ønsket Norge at allierte styrker fikk praktisk erfaring fra å komme seg til og operere i Norge – i norsk terreng og klima og sammen med norske styrker. På den andre ønsket Norge å sende et politisk signal til naboen i øst om at NATO både kan og vil forsvare Norge. Allierte øvelser og trening fungerte dermed som en slags erstatning for permanente baser. Norge la imidlertid begrensinger på hvor allierte øvelser kunne finne sted. Mest konkret var det et forbud for allierte å trene og øve i Finnmark. Hensikten var beroligelse.

NYE ØVELSER ETTER NEDADGÅENDE TREND

Etter den kalde krigens slutt forsøkte Norge å opprettholde alliert trening- og øvingsaktivitet. Antallet øvelser og allierte øvelses- og treningsdøgn falt imidlertid ut over 1990-tallet (se figur 1). Antallet øvelser ledet av NATO ble også etter hvert ble redusert. Norge forsøkte å kompensere for dette ved å opprette nasjonale øvelser dit allierte ble invitert. Serien med *Joint Winter* og senere *Cold Response*-øvelser er eksempler på slike. Etter årtusenskiftet fortsatte den nedadgående trenden, med unntak for visse år. Forklaringene var flere, men presset de fleste allierte opplevde for å stille styrker til ISAF

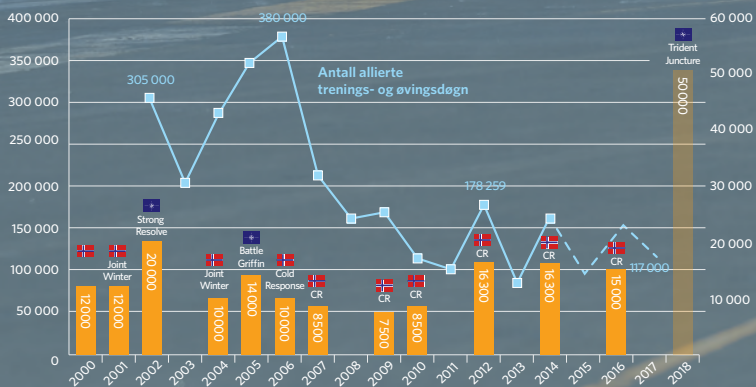
og andre operasjoner var nok en viktig forklaring for hvorfor det var begrenset med muligheter, ressurser og interesse for å øve og trene i Norge. Sammenliknet med de fleste andre mindre land i NATO, ikke bare vektla, men også lyktes Norge tross dette i å opprettholde en relativt omfangsrik alliert øvings- og treningsaktivitet i landet¹³.

Da oppmerksomheten i NATO igjen vendte seg mot Russland og tradisjonelle oppgaver fra 2008 som beskrevet over, la Norge størst vekt på utviklingen av NATOs kommandostruktur – en annen kjerne-sak i norsk NATO-politikk¹⁴. De baltiske land og Polen var som nevnt mest opptatt av tilstedeværelse fra allierte i form av øvelser og trening. Også Norge var engasjert i utviklingen av NATOs tilnærming til øvelser. Norge var blant annet en av pådriverne for å utvikle et nytt, felles øvelsesscenarior basert på Artikkel 5 for bruk i NATO. Det er således ikke tilfeldig at Skolkan-scenariet som NATO utviklet fra 2009, tar utgangspunkt i geografien rundt Norge, Skandinavia og Østersjøen¹⁵. Occasus-scenariet som er en videreutvikling av Skolkan, ble brukt under Trident Juncture 2018¹⁶. Også det tar utgangspunkt i Norge og geografien rundt.

«De allierte ble raskt enige om at et svar på bekymringene var å vektlegge økt synlighet»

ANTALL ALLIERTE TRENINGS- OG ØVINGSDØGN I NORGE

«Et aspekt som var særlig tydelig, har vært vekten Norge har lagt på å vise frem og presentere den norske totalforsvarsmodellen»

◀ **Figur 2:** Antall allierte øvings- og treningsdøgn (strek og venstre akse), samt antall deltakere i største årlige øvelse (stolpe og høyre akse). Norsk flagg angir en norsk invitasjonsøvelse, NATO-flagg en NATO-ledet øvelse.

Kilder: Tveiten (se note) og diverse nettsider [Forsvaret, NATO].

1000 KM FRA RUSLAND

Norge sitt snitt til å tilby å være vertskap da spørsmålet om vertslend for *Trident Juncture 2018* kom opp. I tråd med tradisjonell norsk politikk, ble øvelsen ikke lagt langt nord og øst, men i hovedsak avholdt over 1 000 km fra den russiske grensen. Klagen fra det russiske utenriksministeriet om at øvelsen foregikk kun 200 km fra den russiske grensen, må ha utgangspunkt i at flybasen i Rovaniemi i Finland også ble brukt for noe flyaktivitet¹⁷. I Norge var ingen så nær.

Norske myndigheter la stor vekt og store ressurser til grunn for å sikre at øvelsen ble best mulig. Et aspekt som var særlig tydelig, har vært vekten Norge har lagt på å vise frem og presentere den norske totalforsvarsmodellen. Et annet viktig aspekt var å integrere Sverige og Finland i øvelsen. Det skjedde både gjennom deltakelse av styrker fra de to NATO-partnerne, men også i form av at deler av øvelsen fant sted i de to landene. Videre la Norge og NATO stor vekt på å varsle øvelsen i henhold til internasjonale avtaler og å invitere observatører, blant annet fra Russland¹⁸. Både Norge og NATO gjorde dette med klar antydning om at også Russland bør etterleve dette kravet for sine øvelser.

«Norge ønsket å sende et politisk signal til naboen i øst om at NATO både kan og vil forsvare Norge. Allierte øvelser og trening fungerte som en slags erstatning for permanente baser»

OPPSUMMERING

Øvelsen *Trident Juncture 2018* har på flere vis vært en klassisk øvelse som føyer seg inn en lang tradisjon både i NATO og i Norge. For NATO representerte øvelsen det til nå tydeligste uttrykket for at Alliansen etter to tiår med operasjoner ute i verden, er godt i gang med en omstilling der kollektivt forsvar igjen står i sentrum. For Norge var øvelsen en velkommen gjenopplivelse av tradisjonen med større NATO-øvelser i Norge og i havområdet utenfor. Det at hangarskipet USS Harry S. Truman seilte opp til havområdet utenfor Vestfjorden, brakte nok manges tanker tilbake til slutten av 1980-tallet – en periode som på flere vis var en gylden æra i norsk sikkerhetspolitikk. Da som nå var hovedmålet for norsk sikkerhetspolitikk å unngå krise og krig i og nær Norge. Fra et sikkerhetspolitisk perspektiv fordrer den norske beroligelsespolitikken i nord – en politikk som i senere år har gått under slagordet «High North, Low Tension» – en troverdig avskrekking gjennom evne til rask forsterkning fra allierte. Øvelse *Trident Juncture 2018* viste således at det fortsatt er hold i grunnmuren i norsk sikkerhetspolitikk. ■

▲ Foto: US Navy

14 Se Paal S. Hilde, «Norge og NATOs kommandostruktur», IFS Insights 7/2018, https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2502911/IFS%20Insights_7_2018_Hilde.pdf

15 Se f.eks. «Exercise documents Joint Cooperation 2016», file:///C:/Users/Paal/Downloads/Book%20A%20Training%20Audience%20V%201.3.pdf.

16 Oblt. Michael Derksen, «360° Scope Scenario Design and Development in JWCs», <http://www.jwc.nato.int/index.php/organization/who-we-are/57-jwc-blueprint/facts>.

17 Se «NATO Drills Aggravate Military Situation in North Atlantic, Baltic Sea – Moscow», Sputnik News, 25. oktober 2018, <https://sputniknews.com/russia/20181025106922006-russia-eu-nato-trident-juncture-drills/>

18 Se «International observers visit exercise Trident Juncture 2018», 30. oktober 2018, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_160033.htm.

Trident Juncture 2018

DEN STØRSTE ØVELSEN FOR NATO I NORGE

TEKST: MAJOR ØYVIND HALVORSEN
J-7 / FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER

Det er viktig å få storøvelser som Trident Juncture til Norge. Nå har vi trent det nasjonale planverket for mottak av alliert støtte, samtidig har nordområdene blitt satt på den sikkerhetspolitiske agendaen og utenlandske allierte har blitt trent i stridssituasjoner i krevende norsk terreng og klima.

Trident Juncture 2018 ble gjennomført i Norge i perioden 31. oktober til 23. november 2018. Den mest synlige delen av øvelsen gikk på land i området fra Trøndelag i nord og sørover til Rena i Østerdalen. I luften var det i tillegg aktivitet over deler av Nord-Skandinavia og i havområdene utenfor Nord-Vestlandet, hvor

«Trident Juncture har bidratt Norges strategiske mål om å flytte alliansens fokus tilbake til våre interesseområder»

den maritime delen av øvelsen fant sted. En viktig del av øvelsen, som ikke får like mye oppmerksomhet i media som feltøvelsen, er CPX-delen (command post exercise) som ble gjennomført fra 11. november til 23. november med utgangspunkt i Joint Warfare Center på Jåtta i Stavanger. Denne delen av øvelsen fokuserte mer på trening av de ulike NATO-kommandoene og NATO sitt skarpe planverk, enn hva feltøvelsen gjorde.

HIGH VISIBILITY EXERCISE

Trident Juncture øvingsserien til NATO er planlagt av Allied Command Transformation i Norfolk, USA. Gjennomføringsansvaret for øvelsen roterer mellom de to Joint Forces Commands i NATO, Napoli og Brunssum. I 2018 ble øvelsen ledet av JCF Napoli, støttet av Joint Warfare Center i Stavanger.

Trident Juncture er designet som en såkalte *High Visibility Exercise*, det vil si at det er en øvelse hvor NATO viser *vilje* til å forsvare det enkelte medlemsland, samtidig som alliansen viser evne til å forflytte store avdelinger for å delta i dette forsvaret. På denne måten ønsker NATO å sende et strategisk signal til omverdenen om samhold og reaksjonsevne.

REAKSJONSSTYRKENE SERTIFISERES

I tillegg til å bidra til å sende NATO sitt strategiske budskap, ble øvelsen brukt til å sertifisere ulike NATO-kommandoer, i tillegg til NATO sine reaksjonsstyrker, de såkalte NRF og VJTF (NATO Response Force / Very high readiness Joint Task Force). VJTF styrkene har blitt etablert som følge av NATO sitt toppmøte i Wales i 2014. Da ønsket politikerne i medlemslandene å etablere enheter som kunne reagere meget raskt på sikkerhetspolitiske utfordringer, tilsvarende situasjonen vi så i Ukraina i 2014. Disse VJTF-styrkene går gjennom et treårig løp, hvor første året blir brukt til opptrening, andre året på beredskap og tredje året som reserve. Hvert år rulleres en landbrigade gjennom de ulike trinnene, noe som gir NATO totalt 3 brigader på VJTF-beredskap. Disse brigadene er støttet av luft, sjø og SOF styrker. Under Trident Juncture 18 deltok alle tre brigadene som er en del av VJTF-beredskapen på øvelsen, sammen med resten av NRF-enhetene fra sjø og luft.

FOKUS TILBAKE TIL NORDOMRÅDENE

Øvelsen var designet som et høyintensitets scenario, hvor artikkel fem ble utløst av medlemslandene. Motstanderen skulle ha omtrent samme kapasiteter som NATO-styrkene. Trident Juncture er dermed med

«Det er allianse-land som kom til Norge uten telt og varmekilder til bruk under taktiske operasjoner»

▲ Et dansk helikopter lander i Oppdal for å sette av gardister fra Hans Majestet Kongens Gardes 4. Gardekompani under NATO-øvelsen Trident Juncture 2018. Foto: Forsvaret

på å vende NATO tilbake mot den type scenario alliansen ble grunnlagt for å møte i 1949. I de siste to tiårene har alliansen hatt mye oppmerksomhet mot *Out of Area Operations*, særlig operasjonen Afghanistan. Dette har gitt alliansen meget verdifull erfaring, men det har også bidratt til å gjøre slike stabiliserings operasjoner malen NATO har arbeidet med, fremfor høyintensitetsoperasjoner. Det geografiske fokuset til alliansen har også blitt dratt bort fra ett av kjerneområdene i alliansen, Nord-Atlanteren, til områder i sør og øst. På denne bakgrunnen har Trident Juncture bidratt til og nå et strategisk

mål for Norge om å flytte alliansens fokus tilbake til våre interesseområder. Et tydelig eksempel på dette reetablerte fokusområde fra vår viktigste alliansepartner, var da USA sendte hangarskipet Harry S. Truman med eskorte til Norskehavet som en del av øvelsen over et lengre tidsrom. Bruken av

hangarskipene blir av mange beskrevet som USA demonstrasjon av makt verden over, og når et slikt skip ikke har vært i våre farvann siden 1989, sier dette også noe om hvordan øvelsen har satt fokuset tilbake på Norge og Nord-Atlanteren.

En annen positiv bi-effekt av Trident Juncture har vært etableringen av et data-scenario til bruk under *computer assisted exercises*, som fokuserer på områder hvor Norge har våre strategiske interesser. Slike databaser tar det lang tid å bygge opp, og databasen til Trident Juncture vil bli brukt under kommende storøvelser i NATO, neste gang allerede i 2019. Dette gjør at NATO vil ha fokuset sitt mot våre nærområder gjentatte ganger de kommende årene, noe som igjen bygger opp under Norges ambisjoner i alliansen.

MÅ KJENNE NORSKE FORHOLD

At det kommer NATO-styrker til Norge for å trene under norske forhold er viktig for disse styrkenes evne til å operere under våre

geografiske og klimatiske forhold. Vi har erfart at det ikke en selvfølge for land rundt Middelhavet at man trenger piggdekk og varmt undertøy for å operere i fjellene i Norge i oktober – november. Det er også allianseland som kom til Norge uten telt og varmekilder til bruk under taktiske operasjoner. Dette viser hvor viktig det er at de styrkene som skal støtte Norge i tilfelle krise eller krig faktisk kjenner norske forhold og har erfaring fra operasjoner i Norge. Dette blir bare aktualisert ytterligere etter hvert som Norge har gjort seg mer og mer avhengig av alliert støtte til forsvar av eget territorium og norske interesser i takt med at våre nasjonale kapasiteter bygges ned. Vi må ha en jevnlig rotasjon av allierte styrker trent under norske forhold, for at disse skal gi reel kampkraft når det trengs. Og det har Trident Juncture bidratt til i stor grad.

LOGISTIKK

Ved at allierte styrker i stort volum har kommet for å trene i Norge, har Norge fått trent et svært viktig element i vårt eget planverk. Nemlig mottak og håndtering av allierte forsterkninger inn til Norge. 10.000 kjøretøy, 60 skip, 55.000 personell og 120 fly skulle håndteres i løpet av et kort tidsrom, uten at det skulle påvirke det sivile samfunn mer enn nødvendig. Dette krever et planverk som vi nå har fått testet og kan revidere på bakgrunn av erfaringen fra Trident Juncture. For vår troverdighet i alliansen har det vært svært viktig at vi som nasjon har vist at vi har planer og ledelse som faktisk kan håndtere logistikken rundt mottak av allierte støtte, dersom det trengs.

For å kunne håndtere denne logistikken rundt mottak av allierte styrker, har øvelsen bidratt til å puste nytt liv inn totalforsvarskonseptet. Det er ikke mulig for Forsvaret alene å kunne håndtere et artikkel 5 scenario uten samarbeid med det sivile samfunn. Opptreningen mot Trident Juncture har derfor frem-

▲ **A British Army convoy** arrives in Malmö, Sweden after crossing the Øresund Bridge. In October 2018, a convoy of 71 military vehicles together with troops from the 1st Battalion, Royal Irish Regiment, 32 Regiment Royal Artillery and 1st Battalion Lancashire Regiment of the British Army crossed the famous Øresund Bridge. The bridge-crossing was part of their 2,000-km journey from the Hook of Holland to Norway, for the Trident Juncture exercise.

Photo: UK MoD

«For å kunne håndtere denne logistikken rundt mottak av allierte styrker, har øvelsen bidratt til å puste nytt liv inn totalforsvarskonseptet»

tvunget bedre samhandling mellom Forsvaret og sivile etater, i første rekke koordinert gjennom Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap. Gjennom felles planarbeid og integrasjon i flere øvelser har Norge nå kunnet revidere et planverk for totalforsvaret som det har vært lite fokus på siden 90-tallet. Ikke mistar øvelsen vært en arena hvor sivile etater har kunnet utvikle sine interne planer og beredskap sett opp mot hva som ventes av dem i et krigsscenario.

INTERNASJONAL SAMHANDLING

Også for avdelingene rundt i Forsvaret har øvelsen blitt en mulighet til å trene som en del av en større enhet under NATO kommando. Innslaget av multinasjonale avdelinger ned på lavt nivå har vært utstrakt, blant annet har vår egen Brigade Nord hatt en tysk bergjegerbataljon underlagt. Dette fremtvinger internasjonal samhandling og utveksling av taktikker og prosedyrer. Det er lite som tyder Norge skal gjennomføre større militære operasjoner i fremtiden alene, vi vil alltid opptre i allianse med andre nasjoner. Øvelser som Trident Juncture trener avdelingene våre på å operere sammen med våre allierte ned på lavt taktisk nivå, noe som gir unik erfaring til dem som deltar.

Det er viktig å få storøvelser som Trident Juncture til Norge. Norge har fått trent sitt nasjonale planverk for mottak av alliert støtte, nordområdene har blitt satt på den sikkerhetspolitiske agendaen og utenlandske allierte har blitt trent i stridssituasjoner i krevende norsk terreng og klima. I den første tiden nå like etter øvelsen ser det ut til at Norge på denne måten har nådd våre viktigste mål for Trident Juncture. Vi som nasjon har kommet styrket ut sikkerhetspolitisk, samtidig som vi har bidratt til å vise NATO sin evne og vilje til å forsvare sine medlemsland i en tid hvor stormaktene igjen bruker militær makt for å oppnå sine politiske ambisjoner i våre nærområder. ■

A TRULY RELIABLE ADVANTAGE

Of all the things that can go wrong on a mission,
your ammunition shouldn't be one of them.

From special forces to regular army, navy and air crews, Nammo provides the reliable advantage to those doing an important job, where and when they need it most. Our relentless focus on real-world operator challenges and constant drive to advance performance and reliability makes Nammo a trusted partner. We provide the tools that get the job done, without fail.

- Ammunition • Rocket Motors
- Shoulder Fired Systems • Demilitarization

www.nammo.com

Nammo
SECURING THE FUTURE

LUFTFORSVARET INN I FREMTIDEN

Trident Juncture som verktøy for videre utvikling

Målet med Trident Juncture 2018 [TRJE18] var å forsterke samarbeidet innad i NATO og med alliansens samarbeidspartnere. For Norge var øvelsen først og fremst fokusert på å øve mottak av store allierte forsterkningsstyrker. Denne målsettingen gjaldt også for Luftforsvaret.

TEKST: BRIGADER
JAN OVE RYGG, SJEF NAOC

Luftforsvaret har deltatt i planleggingen av øvelsen gjennom lang tid. Planleggingen inkluderte blant annet hvordan vi som vertsenhet skulle gjennomføre mottak av allierte forsterkningsstyrker, samt ledelse, planlegging og gjennomføring av luftoperasjoner i LIVEX fasen. Luftforsvarets deltakende enheter har vært ledet av NATOs hovedkvarter i Ramstein (AIRCOM) og *Norwegian Air Operations Centre* (NAOC). Min rolle har vært avgrenset til å ivareta rollen som *Airspace Control Authority* (ACA) i norsk luftrom på vegne av AIRCOM. NAOC har i tillegg forsterket AIRCOM med meget godt kvalifisert personell som naturlig nok kjenner norske forhold inngående og ikke minst nasjonal luftromsstruktur og samarbeid med AVINOR.

Under TRJE18 har NAOC hatt to roller. Ut over ACA rollen har vi utøvd taktisk kommando over egne luftstyrker i nasjonale operasjoner. Dette har omfattet

blant annet ledelse av luftoperasjoner med kampfly, maritime patruljefly, transportfly og helikoptre og har tydelig vist at slike operasjoner ikke kan legges til siden selv om vi deltar i den største øvelsen i Norge på flere tiår. Samtidig har NAOC tilrettelagt for trening for en amerikansk hangarskippsgruppe.

UBETINGET SUKSESS

For Luftforsvaret har øvelsen gitt god trening innenfor flere områder, herunder øvingsplanlegging, mottak av forsterkningsstyrker i stor skala, interoperabilitet og ledelse og gjennomføring av luftoperasjoner. *Main training audience* var taktisk nivå, og med dette som utgangspunkt kan jeg trygt konstatere at øvelsen har vært en ubetinget suksess for Luftforsvarets deltakende enheter. Spesielt evnen til å ivareta rollen som vertsenhet for forsterkningsstyrkene har fått svært gode tilbakemeldinger fra våre allierte. Dette er ikke bare

viktig for øvelsen i seg selv, men også i en strategisk kontekst. På den andre siden har vi også gjort oss noen erfaringer som må gripes fatt i slik at vi er bedre rustet til neste gang vi skal innta rollen som vertsenhet for våre allierte.

SJEF LUFTFORSVARET ER TAKTISK STYRKESJEF

På toppen av aktiviteten utløst av TRJE18 og daglige operasjoner har NAOC også vært tungt involvert i bilateral trening. Besøket av Carrier Strike Group 8 (CSG-8) i våre farvann har gitt verdifull trening og erfaring, og har også vært en positiv bekreftelse på at mye av det vi gjør i forbindelse med daglig styrkeproduksjon er riktig. Det er også betryggende å registrere at evnen til samvirke med allierte og på tvers av forsvarsgrenene er god. TRJE18 er den første større øvelsen vi deltar i etter at sjef Luftforsvaret ble gitt rollen som taktisk styrkesjef. Funnene fra øvelsen blir derfor særdeles sentrale for å videreutvikle denne rollen der sjef Luftforsvaret har et helhetlig ansvar for våre operasjoner og styrkeproduksjon. Det er derfor ikke utenkelig at TRJE18 vil markere et taktskifte med hensyn til hvordan Luftforsvaret vil forholde seg til øvelser og operasjoner av denne størrelsen i fremtiden.

TRAIN AS YOU INTEND TO FIGHT – YOU WILL FIGHT AS YOU ARE TRAINED

I NAOC er trening og øving i størst mulig grad basert på *train as you fight*-prinsippet. For avdelingen betyr dette at vi i størst mulig grad gjennomfører prosessene på tilnærmet samme måte som de skal gjennomføres på i krise og krig. Dette prinsippet har blant annet gitt seg utslag i daglig produksjon av *air tasking order* (ATO), som er et av de viktigste og grunnleggende ledelsesproduktene som NAOC utgir på daglig basis. Effekten av dette er todelt. For det første får personellet i NAOC mengdetrening i ATO-produksjon, og for

det andre får skvadronene det riktige utgangspunktet for planleggingen som må gjennomføres på deres nivå. Slike tiltak er en god start på kompetansebyggingen som må til for å utvikle beredskapsklare kampelementer, men denne prosessen er bare en av mange elementer som må på plass for en kvalitetsmessig god kompetanseheving.

FRA LØSVEKT TIL HELHETLIG KAMPENHET

Som nevnt innledningsvis vil TRJE18 trolig medføre at det settes en ny standard for hvordan Luftforsvaret forholder seg til operasjoner. Sjef Luftforsvarets nye rolle som taktisk styrkesjef med et helhetlig ansvar for operasjoner er således en viktig brikke som har falt på plass. Denne endringen muliggjør et økt fokus på Luftforsvaret som en mer helhetlig kampstyrke. Dette skiller seg fra tankegangen som var fremtredende i perioden der luftmakt i løsvækt til internasjonale operasjoner hadde et større fokus. Det betyr at hovedleveransen i Luftforsvaret vil dreies fra fokus på detasjementsnivå til en helhetlig kampenhet med evne til kontinuerlig synkronisering med de andre grensjefene i en fellesoperativ kontekst. Denne endringen vil utfordre Luftforsvarets ledelse i større grad, med mer komplekse problemstillinger. Det er derfor avgjørende at alle nivå, også ledelsesnivået i Luftforsvaret, innehar nødvendig kompetanse slik at vi evner å ta gode, informerte og tidsriktige beslutninger. Dette vil muliggjøre luftmakt på rett sted til rett tid med riktig effekt!

BEHOV FOR ØKT SAMHANDLING

Trening og øving på de høyeste nivåene lar seg vanskelig gjennomføre i kombinasjon med at sub-taktisk nivå skal få et godt treningsutbytte. Det er derfor vanlig at trening og øving av disse i all hovedsak gjennomføres som *Command Post Exercises* (CPX), med eller

▲ Et norsk F-16 flyr over Bodø flystasjon under øvelse Trident Juncture 2018».

Foto: Hanne Hernes, Luftforsvaret

«Besøket av Carrier Strike Group 8 (CSG-8) i våre farvann har gitt verdifull trening og erfaring, og har også vært en positiv bekreftelse på at mye av det vi gjør i forbindelse med daglig styrkeproduksjon er riktig»

► 93. Bataljon fra det tyske 9 panserbrigade Armoured Brigade mottar helikopterdtøtte fra USAs 12th Combat Aviation Brigade nær Rena. I tillegg til omtrent 50.000 soldater deltok 10.000 kjøretøy, 250 fly og 65 skip fra alle NATO land pluss Sverige og Finland.

Foto: Forsvaret

▲ **US Navy på Trident Juncture.** På toppen av aktiviteten utløst av TRJ18 og daglige operasjoner har NAOOC også vært tungt involvert i bilateral trening. Besøket av Carrier Strike Group 8 (CSG-8) i våre farvann har gitt verdifull trening og erfaring.
Foto: US Navy

«Sjef Luftforsvarets nye rolle som taktisk styrkesjef med et helhetlig ansvar for operasjoner er således en viktig brikke som har falt på plass. Denne endringen muliggjør et økt fokus på Luftforsvaret som en mer helhetlig kampstyrke»

uten simuleringsverktøy, der sub-taktisk nivå ikke nødvendigvis er deltakere. Slike øvelser har alltid vært vesentlige for å trene beslutningstakere og deres staber, men relevansen vil trolig øke i tiden framover. Bakgrunnen for dette er en kombinasjon av introduksjon av kapabiliteter som åpner mulighetsrom som tidligere ikke har eksistert nasjonalt og graden av kompleksitet som motstanderens og eget system representerer. Det kan selvfølgelig diskuteres om denne kompleksiteten har økt, men med innføring av nye kapabiliteter øker spennet av mulige noder som kan påvirkes for å oppnå en ønsket effekt. Samtidig øker dette behovet for robuste stabsprosesser for optimal utnyttelse av nye kapabiliteter i en fellesoperativ kontekst. Et annet aspekt i denne sammenheng er behovet for økt samhandling mellom de ulike styrkesjefene. For å sikre effektiv utførelse av oppdrag tildelt av sjef Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), må de taktiske kommandoene ha evne og tilstrekkelig treningsstandard for å kunne samhandle med hverandre. Dette trenes og øves best gjennom CPX slik at nødvendig kompleksitet i problemstillingene oppnås. Høyt tempo i OODA-loopen fordrer samhandling og koordinering på lavest mulig nivå!

REALISTISK ØVING

Hva skal da til for å oppnå verdifull trening og øving for beslutningstakere på taktisk nivå og høyere? For det første må aktuelle beslutningstakere og deres staber sette av tid til denne formen for kompetanseheving.

Jeg har selv erfart at dette kan være utfordrende i en hektisk hverdag. Statsråden, forsvarssjefen, sjef FOH og styrkesjefene er alle sentrale aktører når vi

«Å øve så realistisk som mulig betyr blant annet å stille seg selv spørsmålet om jeg faktisk ville ha tatt en slik beslutning dersom dette hadde vært en reell situasjon»

kommer til utførelsen av operasjonene som skal overbevise en motstander at det ikke er formålstjenlig å utfordre norsk suverenitet eller territoriell integritet.

For det andre må motstanderens system av systemer gjenskapes med tilstrekkelig oppløsning slik at vi har et system som kan påvirkes for å nå våre målsettinger og delmål. Ideelt sett må dette systemet kunne respondere dynamisk på de beslutningene vi tar.

Det vil da være en forutsetning at dette

systemets *man in the loop* har god innsikt i motstanderens kapabiliteter og ikke minst logikk og strategi.

For det tredje må deltakerne øve så realistisk som mulig. Å øve så realistisk som mulig betyr blant annet å stille seg selv spørsmålet om jeg faktisk ville ha tatt en slik beslutning dersom dette hadde vært en reell situasjon. I hvilken grad vi evner å øve realistisk vil i mange tilfeller måtte balanseres opp mot oppnåelse av andre øvingsmål.

OPERASJONSKUNST PÅ TAKTISK NIVÅ

Hva er det egentlig som etterlyses i trenings- og øvingsammenheng som vil bidra til en økt operativ evne i Luftforsvaret? Det er en øvingsarena for å kunne utøve noe annet enn bare håndverket eller mekanikken, det som ofte omtales som operasjonskunst¹. I en nasjonal kontekst er det vi oppfatter som operasjonskunst noe

¹ The employment of forces to attain strategic and/or operational objectives through the design, organization, integration and conduct of strategies, campaigns, major operations and battles. (AAP-06)

som utøves på operasjonelt nivå og høyere. Det kan derfor synes som noe urealistisk å etterlyse en arena der en får øvd dette på taktisk nivå. Det er det ikke dersom vi legger til grunn at operasjonskunst på operasjonelt nivå foregår under prosessene knyttet til kampanjeplanlegging og -synkronisering. Det er mye mekanikk og håndverk i disse prosessene, men også rom for operasjonskunst. Det å sette sammen handlinger på en slik måte at delmål som understøtter slutttilstanden oppnås kan sies å ha elementer av operasjonskunst i seg. Kjernen i kampanjesynkronisering er *targeting* og dette er en prosess taktisk nivå må være involvert i, noe som taktisk nivå doktrinært allerede er en del av. En forutsetning for at taktisk nivå fullt ut skal ta del i de prosessene som assosieres med operasjonskunst er blant annet samme innsikt i motstanderens system som operasjonelt nivå har. Tilleggsverdien som tilføres operasjonelt nivå er en høyere oppløsning på hva som er mulighetsrommet for luftoperasjoner i den aktuelle konteksten. En slik sammenstilling av variabler er det ikke realistisk at operasjonelt nivå kan ha organisk. Kjernekompetanse på taktisk nivå er forståelsen av muligheter og begrensninger ved anvendelse av luftmakt, og hvordan denne kompetansen integreres

i de fellesoperative prosessene. Med andre ord må vi i Luftforsvaret forstå og ha inngående kunnskap om kapabilitetene som er visualisert i luftmaktshjulet, og hvordan disse kan bidra inn i en synkronisert fellesoperasjon.

OPPSUMMERING

Første del av TRJE18 har vært en ubetinget suksess for Luftforsvaret og har gitt oss uvurderlige erfaringer på mange områder, men spesielt knyttet til vertlandsstøtte. Øvelsen har videre bidratt til økt evne til samvirke med våre allierte og samtidig bekreftet at denne evnen i utgangspunktet var god. Den bilaterale treningen som også pågikk i denne perioden, bidro til å stressteste vår evne til å lede et større antall flyoppdrag for å løse pågående operasjoner på vegne av sjef FOH.

TRJE18 har vært en særdeles god arena for å belyse behov for videre kompetansebygging og utvikling i Luftforsvaret mot en helhetlig kamporganisasjon. Med styrkesjefens helhetlige ansvar i front, vil vi fortsette å endre oss fra «luftmakt i løsevekt» til Luftforsvaret som en helhetlig kamphenhet, der vår faktiske evne til å samvirke med øvrige styrkesjefer vil være av avgjørende betydning!

Carry On & Happy Landings! ■

«Kjernen i kampanjesynkronisering er targeting og dette er en prosess taktisk nivå må være involvert i, noe som taktisk nivå doktrinært allerede er en del av»

AIM NORWAY
AEROSPACE INDUSTRIAL MAINTENANCE

**AIM delivers customized care;
we provide the know-how,
experience and skills you
need to keep your
aircraft flying.**

www.aimnorway.com ■ aim@aimnorway.com
+47 91 21 00 00

LUFTSTYRKENE GJØR NATO TRYGGERE

Luftforsvarssjefen sier luftstyrker er avgjørende for NATOs evne til å avskrekke motstandere og forsvare sine medlemmer. Det får de trent på under øvelse Trident Juncture.

TEKST: ANDERS FJELLESTAD

NATO-øvelsen Trident Juncture pågår for fullt – også i luften. Fredag var luftforsvarssjef Tonje Skinnarland og Trident Juncture-sjef James Foggo på besøk på luftforsvarsbase Bodø.

Herfra er norske F-16 i døgnkontinuerlig beredskap for NATO. Dersom et ukjent fly dukker opp i nærheten av norsk luftrom, er jagerflyene i luften i løpet av et kvarter for å identifisere ethvert ukjent fly. Oppdraget heter quick reaction alert (QRA) og er et viktig bidrag i NATOs tilstedeværelse i nordområdene. Det visste admiral Foggo å sette pris på: – Jeg er veldig stolt og glad for å være i Norge, og ekstremt glad for at Norge er en så god venn og alliert, sier Foggo.

KOMPLEKSE OPERASJONER

Under storøvelsen er det ekstra høy aktivitet ved basen. Hver dag lander og letter fly fra mange av

deltakernasjonene her. Flyene overvåker øvelsesområdet og støtter land- og sjøstyrkene i øvelsen. Også Ørland hovedflystasjon og Andøya flystasjon er viktige baser for de allierte luftstyrkene under Trident Juncture.

– Fra disse basene når vi enkelt ut til treningsområdene i Norge, Sverige og Finland, og nesten uten kommersiell flytrafikk. Det gjør at vi kan trene og utføre komplekse luftoperasjoner i røffe, nordiske vinterforhold, sier generalmajor Tonje Skinnarland.

– GJØR NATO TRYGGERE

Under besøket fikk hun og Foggo se jagerfly fra mange av deltakernasjonene. Blant dem var kanadiske F-18, tyrkiske F-16, italienske Typhoon Eurofighter, franske Mirage 2000, svenske Jas Gripen og spanske F-18. Luftforsvarssjefen sier øvelsen allerede har vist at NATO leverer på sine kjerneoppdrag.

◀ Et Italiensk Typhoon-jagerfly under take off fra Bodø flystasjon under øvelse Trident Juncture 2018. Foto: Forsvaret

▶ Korporal Robert Laplante en luftfartstekniker fra 401 Tactical Fighter Squadron utfører kontroller på et Kanadisk jagerfly CF-188 Hornet-fly i Bodø, under øvelsen TRIDENT JUNCTURE 2018. Foto: Forsvaret

– Vi viser at vi kan trene hele spekteret av luftkapasiteter innad i NATO. Ved å samle alle her i Nord-Norge får vi verdifull trening, og vi gjør alle NATO-land tryggere ved å holde Trident Juncture 2018, sier Skinnarland.

Hun sier det er både et privilegium og krevende for Norge å være vertsnasjon, men så langt har hun fått utelukkende positive tilbakemeldinger fra de andre deltakernasjonene. – Det hadde ikke vært mulig å få dette til uten den formidable innsatsen soldater og ansatte i Luftforsvaret har lagt ned hittil. Jeg er stolt over å være sjefen deres, sier Skinnarland under besøket i Bodø.

TROVERDIGHET

Generalmajor Skinnarland takket også Foggo for lederskapet under øvelsen. – Dere har vist oss at en flernasjonalt NATO-styrke kan deployere og forsvare et medlemsland i en artikkel 5-operasjon. Det gir NATO troverdighet og viser for Norge og andre allierte at alliansen er beredt på svare på enhver trussel. ■

▲ Luftforsvarets sjef, generalmajor Tonje Skinnarland sammen med admiral og Trident Juncture-sjef James Foggo på Bodø flystasjon. Foto: Forsvaret

LUFTFO

– Øvelse Trident Juncture har gitt oss verdifull erfaring som vi kan ta med oss i fremtidige oppdrag både i Norge og internasjonalt, sa sjef for Luftforsvaret, generalmajor Tonje Skinnarland under sitt besøk på Røros.

TEKST OG FOTO: HEDVIG A. HALGUNSET

Det største styrkebidraget fra Luftforsvaret under øvelsen er stasjonert på Røros. I denne leiren bor det over 250 mennesker fra luftvern-bataljonen og 339 skvadron støttet av Logbase Luft og CYFOR. Basen er en strategisk plassert Forward Operating Base (FOB) ettersom størsteparten av øvelsen foregår i Midt-Norge og luftforsvarsstyrkene her primært støtter landstriden.

Besøket var en ypperlig mulighet for å få direkte tilbakemelding fra de operative enhetene om deres erfaringer fra øvelsen.

Logbase Luft sørger for logstikkmessig støtte til de operative luftavdelingene der det trengs. Logbasesjefen, oberstløytnant Rye, er svært fornøyd med prestasjonene til avdelingen.

– Denne øvelsen har gitt oss en unik mulighet til å prøve mange av våre kapasiteter samtidig. I tillegg får vi prøvd å drifte en operativ logstikkbase over tid, noe som er et krevende arbeid. Mye koordinering ligger til grunn for en så vellykket gjennomføring, forteller han.

◀ Soldater fra Luftforsvarets logbase i Røros, under Trident Juncture. Foto: Forsvaret

RSVARET I FELT

Røros har også hatt et tett samarbeid med sivile aktører, og basen har fått svært gode tilbakemeldinger. Lufthavnsjef på Røros lufthavn, Gudbrand Rognes, forteller at han er svært fornøyd med profesjonaliteten til Luftforsvaret.

TETT SAMARBEID MED HÆREN

Den største oppgaven til Luftforsvaret er luftkontroll som utøves gjennom luftovervåking, kampflyoperasjoner og luftvern. Denne oppgaven er todelt og består både av å vite hva som skjer og å kunne være i stand til å agere proporsjonalt på det som skjer. I denne øvelsen støtter luftvernstyrkene Brigade Nord's operasjonsområde med utgangspunkt i FOB Røros.

Luftmobilitet er også en viktig del av virksomheten. Luftforsvaret skal være i stand til å forflytte alt fra materiell og varer til mennesker på kort varsel. 339 skvadron med sine Bell 412-helikoptre støtter landstyrkene, VIP-flygninger i øvelsesområdet og har ambulanseberedskap som også støtter det sivile samfunnet. Disse operasjonene krever solid støttevirksomhet og mye logistikkordning.

De siste ukene har Luftforsvaret samarbeidet tett med landstyrkene ved Røros. Oberstløytnant Bjørge er luftvern bataljonssjef og forteller at samarbeidet med Brigade Nord har gått veldig bra.

– Å operere i luftrommet krever omfattende koordinering ettersom alt fra drone, jagerfly, helikopter og artilleri er involvert. Det er kun én gang i året vi har mulighet til å øve sammen med Hæren, og det er svært viktig å holde den kunnskapen ved like, sier han.

STORFORNØYD SJEF

Generalmajor Tone Skinnarland har blitt vist rundt på de forskjellige avdelingene som holder til på basen og i Brigade Nord's framskutte hovedkvarter.

– Det har vært svært tilfredsstillende å bevitne profesjonaliteten i alle ledd hos egne avdelinger og i samvirket med Hæren og allierte styrker under øvelsen. Denne store øvelsen har gitt oss verdifull erfaring som vi kan ta med oss i fremtidige oppdrag både i Norge og internasjonalt.

Oberstløytnant Bjørge forteller at dette er den største øvelsen med en sammensetning av både erfarne soldater og vernepliktige. Vi bør være stolte av den operative statusen vi har fått til og har vist at vi har en god situasjonsforståelse av det som skjer. Jeg er svært glad for å få være med på en så fantastisk aktivitet. Vi har lært mye, legger han til.

– VI ER ET TEAM

Til tross for at Forsvaret har et hierarki av grader, forteller generalmajor Skinnarland at det er det viktig å understreke at alle jobber som et team. Vår operative

evne er et resultat av hver enkelt soldats og ansattes innsats.

– Mer enn en firedel av Luftforsvaret er vernepliktige inne til førstegangstjeneste som ivaretar viktige oppgaver i alle deler av vår organisasjon. Derfor behandler vi alle med den anerkjennelse og respekt de fortjener – vi er et team, sier Skinnarland.

Flysoldatene Lysaker og Hobbestad står som vakter utenfor operasjonsdelen på basen. De forteller at øvelsen har vært veldig bra. Flysoldat Lysaker legger til at han er svært overrasket over hvor godt vi klarer å samarbeide med internasjonale styrker.

– I tillegg kommer selveste sjefen for Luftforsvaret. At hun tar seg tid til å komme hit for å se syntes jeg er veldig hyggelig, sier flysoldat Hobbestad. ■

▲ **Generalmajor Tone Skinnarland** er på besøk hos luftforsvarets logbase i Røros, under Trident Juncture.

Foto: Forsvaret

Trident Juncture

- ET LEDD I «UTVIDET AVSKREKKING»?

TEKST: ØYSTEIN ESPENES

Øvelse «Trident Juncture» kan ses på som et ledd i å bringe NATO tilbake til dens opprinnelige hovedoppgave; kollektivt forsvar av NATO sitt territorium. Øvelsen skal bidra til å øke vår evne til å motta allierte forsterkninger, og å operere sammen med våre allierte.

▲ **Russland** viser frem sine militære muskler under Moskva parade. Foto: Shutterstock

«Er øvelsen dermed et ledd i å bøte på usikkerheten om USA og dermed NATOs og vilje og evne til avskrekking?»

I Dyndal/Espenes. «Deterrence and Limited Wars: Echos from the Cold War» i Haaland Matlary/Heier, Ukraine and beyond (2016) Palgrave.

▲ **«Si vi pacem, para bellum»**, som romerne sa; hvis du ønsker fred, vær klar for til krig.

Foto: US Navy

Trident Juncture er den største NATO-øvelsen i Norge etter den kalde krigen, større enn de fleste på 70- og 80-tallet. Øvelsen skal også bidra til å videreutvikle det norske totalforsvarskonseptet, som langt på vei ble avvirket etter den kalde krigens opphør. Øvelsens omfang og brede deltakelse, 31 land, vil dermed demonstrere NATOs kollektive forsvarsevne. Er øvelsen dermed et ledd i å bøte på usikkerheten om USA og dermed NATOs og vilje og evne til avskrekking? Dette er et viktig spørsmål fordi det har vært reist tvil om USAs vilje til å stå ved sine sikkerhetsgarantier til europeiske NATO-land og dermed gjennomføre det som kalles «utvidet avskrekking» (Extended Deterrence). I det ligger å avskrekke en felles motstander fra å foreta seg noe som truer en alliert stats politiske eller militære interesser. Mer konkret handler det om USAs vilje og evne til å avskrekke Russland fra å intervensere i et europeisk NATO-land, også i tilfeller der anslaget er av mer begrenset karakter.

RUSTNINGSSPIRAL?

Avskrekking var kjernen i NATOs strategi under den kalde krigen. En militært robust allianse, klar til kamp skulle sikre freden. «Si vi pacem, para bellum», som romerne sa; hvis du ønsker fred, vær klar for til krig. Men det kan være betimelig å reise spørsmål om hvorvidt behovet for en styrkedemonstrasjon fra NATOs side er nødvendig i dagens sikkerhetspolitiske landskap, og om den er relevant i betydningen rettet mot de trusler vi eventuelt står overfor. Et annet spørsmål er knyttet til sikkerhetsdilemmaet som økt avskrekking reiser. Hvordan øke egen sikkerhet uten å redusere andres sikkerhet, som ender opp i en rustningsspiral uten økt sikkerhet for noen av partene?

RUSSLANDS AMBISJONER LAVERE ENN FØR

Det er knapt noen hemmelighet *hvem* som skal avskrekkes. Vi må i overskuelig fremtid antas å leve med et Russland som ikke deler våre grunnleggende politiske verdier og idealer, og et Russland under Putin som gjennom nasjonalistisk retorikk og geopolitiske argument vil gjenreise Russland som stormakt. Under den kalde krigen tolket vi sovjetisk politikk også som geopolitisk orientert, men motivert av et ønske om en global kommunisme under Moskvas ledelse som et endelig siktemål. Om vi sammenstiller geopolitikken med dagens russiske nasjonalistiske retorikk, fremstår Russlands ambisjoner derfor som lavere enn hva tilfellet var under den kalde krigen. Men selv om vi forklarer russisk politikk som defensivt orientert, vil den kunne ha store konsekvenser for de stater som befinner seg innenfor Russlands naboland. Spesielt gjelder det for det tidligere sovjetrepublikker innenfor det som russerne omtaler som det «nære utland», og som har funnet sin plass innenfor EU og NATO. De tilhører dermed det vestlige fellesskapet, som Putin oppfatter som truende for russiske interesser og ambisjoner.

FLEKSIBEL RESPONS

Det er likevel få som ser en fullskalakrig mellom NATO og Russland som et sannsynlig scenario. Kjernevåpnenes fortsatte eksistens bidrar til det. Den mest nærliggende utfordringene for NATO er derfor å avskrekke Russland fra å på en eller annen måte intervensere i små NATO-land langs den russiske grensen.

Dette er ikke en ny problemstilling for NATO. Under den kalde krigen stilte man seg ofte spørsmålet: Ville USA risikere Chicago i forsvaret av Nord-Norge, eller hvilken som helst annen europeisk by gitt Sovjetunionens annenslagsevne i en situasjon som ble

betegnet som MAD («Mutual Assured Destruction»)? Denne bekymringen resulterte i at NATOs doktrine om «massiv gjengjeldelse» ble erstattet av en doktrine basert på «fleksibelt svar» på 60-tallet. Doktrineendringen var nært knyttet til bekymringen om en begrenset krig i Europa, eksempelvis om Berlin, og sannsynligheten for at USA i en slik situasjon ville svare med en full kjernefysisk gjengjeldelse med de fryktinngytende konsekvensene det ville ha. Utviklingen av konvensjonelle styrker skulle gi større handlingsrom og øke avskrekkingens troverdighet.

NORGE I SKYGGEN AV KONTINENTET

Frykt for infiltrasjon, «incursion», eller «lokale fiendtlige handlinger», betegnelser som lignet på dagens moteord, «hybridkrig», var hyppig tilstede i NATOs analyser fra siste halvdel av 50-tallet. For Norge, ett av to NATO-medlemmer med felles grense til Sovjetunionen, var bekymringen for norsk sikkerhet i Nord spesielt stor, og at området skulle komme i skyggen av behovet for å forsvare kontinentet¹.

Gjennom øvelser og øremerking av styrker til forsvaret av Norge forsikret USA og andre medlemslands at alliansen sto bak sikkerhetsgarantiene til Norge. Alliert øvingsvirksomhet i Norge var derfor viktig for å overbevise sovjetiske myndigheter om at anslag mot Norge ville bety krig mot USA og NATO. Regelmessige NATO-øvelser på norsk jord var derfor viktig som et ledd i den «utvidede avsvemmingen» som doktrinen «Flexible Respons» skulle gjøre troverdig.

ØVELSENE ER HELT SENTRALE

Samtidig ville øvelser etter fast mønster skape forutsigbarhet for å hindre økt spenningsnivå i nord. Begrensinger på øvingsvirksomheten geografisk pekte i samme retning. Ingen allierte styrker skulle bevege seg øst for den 24. lengdegrad, for alle praktiske formål betydde det Finnmark. Øvelsene skulle demonstrere NATOs evne og vilje til å understøtte Norge, men uten samtidig å signalisere at Norge var et oppmarsj område for et angrep på Sovjetunionen. Den allierte øvingsaktiviteten skulle dermed ivareta både hensynet til avskrekking og beroligelse.

Likefullt skapte allierte øvelser i Norge utover 60-tallet skarpe reaksjoner i Sovjetunionen. Mest dramatisk var det i 1968 da en russisk styrke på om lag 5000 mann ble gruppert nær grensen mot Norge samtidig som at den allierte øvelsen Polar Express pågikk i Troms. De russiske reaksjonene mot «Trident Juncture» føyer seg inn i det samme mønsteret, og er i og for seg ikke overraskende. Både for sovjetiske og dagens russiske politikere har det vært et mål å påvirke norske politikere i retning av å begrense allierte styrkers nærvær og øvingsaktivitet i Norge. For Norge er disse øvelsene helt sentrale. De demonstrerer alliansens vilje og evne til å bistå Norge, og gjør dermed den «utvidede avskrekkingen» troverdig, vårt alliansemedlemskaps grunnmur. Dermed blir øvelsen et viktig og nødvendig element i den utvidede avskrekkingen. Når forsikringen fra våre allierte blir manifestert, er det grunn til

«Om vi sammenstiller geopolitikken med dagens russiske nasjonalistiske retorikk, fremstår Russlands ambisjoner som lavere enn hva tilfellet var under den kalde krigen»

▼ **Trusselen mot NATO-land** ligger i russisk påvirkning av de innenrikspolitiske prosessene i Europa for å ramme samholdet i NATO og det vestlige samarbeidet forøvrig. Bildet viser Russlands president Vladimir Putin sammen med sin forsvarsminister Sergey Shoigu.

Photo: shutterstock.com

å tro at den oppfattes som reell også av Russland. I så fall styrkes avskrekkingen. Mot et scenario der et lite NATO-land nær grensen til Russland oppfattes som militært utsatt, er derfor også øvelsens innretning relevant. Svaret på spørsmålet om øvelsen vil styrke den utvidede avskrekkingen må derfor besvares med et ja.

AVSKREKKE TANKEN PÅ Å INTERVENERE

Det andre spørsmålet er hvorvidt en slik avskrekking er nødvendig? Det avhenger av hvordan man bedømmer de mål og intensjoner Russland eventuelt har, og viljen til å bruke militære maktmidler for å nå eventuelle målsettinger. De kjenner vi ikke fullt ut, og vurderingene spriker både blant norske og utenlandske analytikere og russlandkjennere. Dersom vi ser bort fra et scenario med en fullskalakrig mellom NATO og Russland, er utfordringene for NATO å avskrekke Russland fra å overhodet tenke tanken på å intervensere i små NATO-land langs den russiske grensen - uansett hvor begrenset den måtte være i omfang og karakter. Dersom vi tar det som utgangspunkt - et ikke urimelig utgangspunkt sett på bakgrunn av russisk retorikk og handlemønster de senere år - demonstrerer Trident Juncture en nødvendig og tiltrengt vilje og evne fra NATO-land til å assistere en liten alliert stat. Og selv

om få vil hevde at Norge er truet av Russland, er det en fare at konflikter som finner sted andre steder langs NATOs grense kan spres raskt til Nordområdene. Avskrekking i nord kan derfor dempe faren for såkalt horisontal eskalering.

FLERE VIRKEMIDLER ENN MILITÆRE

Så vil det kunne innvendes at styrkedemonstrasjoner i form av store militærovelser ikke er svaret på den trusselen NATO-land står overfor. Trusselen mot NATO-land ligger snarere i russisk påvirkning av de innenrikspolitiske prosessene i Europa for å ramme samholdet i NATO og det vestlige samarbeidet forøvrig. Dette er heller ikke nytt. Den kalde krigen var i høy grad en «ideologisk» konflikt der intensiteten i det politiske påvirkningsarbeidet var svært høy på begge sider av jernteppet. I dag synes imidlertid Russland, med nye informasjons- og kommunikasjonsplattformer, å være på offensiven sett i forhold til vesten. Militær avskrekking er ikke et tilstrekkelig svar på denne trusselen. Her må det flere og andre virkemidler til. Likevel er også øvelser som Trident Juncture et uttrykk for et politisk samhold i alliansen som er av stor betydning også for håndteringen av trusler av ikke-militær karakter.

SIKKERHETSDILEMMAET

Så til spørsmålet knyttet til sikkerhetsdilemmaet og faren for gjensidig opptrapping. Problemet med tiltak som styrker avskrekkingen er at den kan skape usikkerhet hos den som skal avskrekkes om formålet med tiltakene og at det vil besvares med mottiltak i form av økt opprustning. Dette sikkerhetsdilemmaet vil kunne avstedkomme en opprustningspiral som ikke gir økt sikkerhet for noen av partene. Dette erkjente man under den kalde krigen, og resulterte i flere initiativ for rustningskontroll og etterhvert nedrustning. Etter en periode med nedrustning etter den kalde krigens opphør, synes vi nå å stå foran en ny opprustningsperiode med synlige demonstrasjoner av militær evne. Fra norsk side vil man kunne hevde at det asymmetriske styrkeforholdet mellom Norge og Russland er av en slik art at norsk militært samvirke med våre allierte åpenbart må kunne oppfattes som defensivt rettet, og innenfor alle rimelige grenser gitt den russiske gjenopprustningen det siste tiåret.

Dessuten er «Trident Junctures» øvingsområder i så åpenbar geografisk avstand fra Russland at det i seg selv bør virke beroligende på vår nabo i øst. Øvingsmønsteret ligner snarere felttoget i Norge i april dagene 1940, enn øvelsene under kald krig der forsvaret av Nord-Norge sto i et klarere fokus.

AVSKREKKING OG BEROLIGELSE

Norsk sikkerhetspolitikk har helt siden vår tilslutning til NATO i 1949 vært tuftet på en kombinasjon av avskrekking og beroligelse, gjennom base- og atompolitikken, og øvrige selvpålagte restriksjoner for alliert

«Ville USA risikere Chicago i forsvaret av Nord-Norge, eller hvilken som helst annen europeisk by gitt Sovjetunionens annenslagsevne»

militær virksomhet i Norge. Selv om det kan hevdes at det har vært en viss oppmyking av restriksjonene, er det allierte nærværet i dag langt mindre enn under den kalde krigen.

Hensynet til beroligelse kan være hensikten ved valg av øvingsområde, men det kan også signalisere at Østersjøområdet, og dermed det sørlige Norge, har fått økt strategiske betydning. Det

har naturligvis dels sammenheng med at de tre baltiske statene er blitt NATO-medlemmer, og at NATOs funksjonelle samarbeid med Sverige og Finland er styrket og illustrert ved de to landenes deltakelse i øvelsen.

HOLD FAST VED BASEPOLITIKKEN

I vestens sikkerhetstenkning må et mulig sikkerhetsdilemma ligge som en utfordring i utforming av forsvarspolitikken slik det også var, i hvert fall tidvis, også under den kalde krigen. Norsk beroligelsespolitikk har siden 1949 vært et svar på dette dilemmaet gjennom de selvpålagte restriksjonene for alliert nærvær i Norge. Disse restriksjonene var likevel aldri til hinder for gjennomføring av store allierte øvelser på norsk jord - men i trygg avstand fra den norsk-sovjetiske grensen - lik dagens store øvelse. Viktigere er det at basepolitikken ikke totalt omdefineres.

Men en restriktiv tolkning og praktisering av norsk basepolitikk er vanskeligere i dag enn under den kalde krigen da USAs egeninteresser var nærmere knyttet til forsvaret av Norge, og vi i større grad fikk både i pose og sekk. Vi fikk materiell og øremerkede forsterkningsstyrker, mens vi samtidig holdt USA og andre allierte på en armlengdes avstand. Slik er ikke situasjonen nødvendigvis i dag. Derfor blir Trident Juncture en viktig manifestasjon av et alliansesamhold som er vår sikkerhetspolitiske bunnplanke. ■

▲ Sverige og Finland deltok også på øvelsen sammen med NATOs 29 medlemsland.

Foto: Forsvaret

«Etter en periode med nedrustning etter den kalde krigens opphør, synes vi nå å stå foran en ny opprustningsperiode med synlige demonstrasjoner av militær evne»

▲ **Russland** har kommet langt på vei med å nå målene om høyere reaksjonsevne. Bildet viser Sukhoi Su-35 Flanker. Foto: shutterstock.com

TRIDENT JUNCTURE OG RUSSISKE ALARMØVELSER, KAN DE SAMMENLIGNES?

TEKST: FØRSTEAMUENSIS
LARS PEDER HAGA,
HOVEDLÆRER LUFTMAKT,
FHS/LUFTKRIGSSKOLEN

Trident Juncture har vært planlagt siden 2015, bokstavelig talt i årevis. Når det tar oss år å planlegge en øvelse, kan vi da reagere på de timene eller dagene som vi kan forvente at krigen vil gi oss?

Det er satt opp et stort ad hoc apparat for planlegging og forberedelser, og hensynet til det sivile samfunnet og miljøet legger en hel del bånd på hva vi kan gjøre. Et spørsmål som følger av dette er om en slik nøye planlagt og forberedt øvelse virkelig forbereder oss på de korte varslingsstidene som alle nyere trusselvurderinger nevner, og om vi legger kunstige bånd på handlefriheten til de øvende styrkene som reduserer øvingsutbyttet. Når det tar oss år å planlegge en øvelse, kan vi da reagere på de timene

eller dagene som vi kan forvente at krigen vil gi oss? Og hvorfor skal vi bruke så mye ressurser på aktiviteter utenom «krigen»?

«SNAP EXERCISES»

Russland har siden 2013 gjennomført såkalte «Snap exercises», eller alarmøvelser: Avdelinger får – etter sigende helt uten forhåndsvarsel i oppdrag å stille ut klar til strid. Fire til seks av disse øvelsene har vært gjennomført på militærdistriktsnivå¹, det vil si at utvalgte avdelinger² og ledelses- og støtteapparatet i

hvert militærdistrikt har vært øvd slik ca en gang i året. Ytelsene blir vurdert og evaluert. I de siste årene har det vært et moment på disse øvelsene å forflytte de øvende avdelingene langt fra sitt eget baseområde, og sette dem inn på det som kalles «ukjente øvingsområder», det vil si skyte- og øvingsfelt hvor avdelingene ikke driver sin daglige utdanning, trening og øving.

Selv om denne formen for øvelser kom i gang etter at Sergej Shoigu overtok som forsvarsminister, springer øvelsesformen rett ut av ambisjonene i den russiske forsvarsreformen som ble startet av hans forgjenger Anatolij Serdjukov fra 2008. Serdjukovs uttalte mål var å endelig avvikle den sovjetiske mobiliseringshæren og erstatte denne med utelukkende stående styrker med kort reaksjonstid. I prinsippet skulle alle kampavdelinger stå på en times beredskap. Dette viste seg i virkeligheten å være litt for optimistisk, særlig når førstegangstjenestens lengde samtidig ble redusert til tolv måneder. I praksis er det i dag bare en del av hver selvstendige avdeling som er på tilnærmet så kort beredskap.

ØVELSER FÅR ÆREN FOR RASK DEPLOYERING

Det er neppe tvil om at disse kontrolløvelsene har vært en viktig drivkraft i den omfattende forsvarsreformen. Skal vi dømme ut fra vellykkede russiske operasjoner fra og med 2014, hvor hurtighet og overraskelse har spilt en viktig rolle, for eksempel på Krim, har Russland kommet langt på vei med å nå målene om høyere reaksjonsevne. Den russiske generalstabsjefen Valerij Gerasimov har gitt erfaringene fra øvelsene i 2013 og -14 æren for at deployeringen av en russisk luftstyrke med støtteapparat, luftvern og et robust baseforsvarelement til Syria høsten 2015 gikk så raskt og effektivt som den gjorde – en deployering som nok overrasket både russiske og utenlandske militæranalytikere. En bonus er at det går an å argumentere for at slike uvarslede beredskapstester ikke er øvelser i Wien-dokumentets forstand, og dermed ikke er meldepliktige (NATO er ikke enig i en slik tolkning).

Denne i hvert fall tilsynelatende uavhengigheten fra detaljert, nitidig og tidkrevende planlegging er sannsynligvis en speiling av Russlands tradisjonelle tilnærming til militær planlegging og ledelse av operasjoner. Denne har handlet om å sette sammen manøvere ut fra innlærte driller, og taktisk kreativitet har ikke nødvendigvis vært like høyt verdsatt på lavere nivå.

STRATEGISK KOMMUNIKASJON

Overfladisk sett kan det få en til å lure på en øvelse som utøves etter et manus og som har vært forberedt i over tre år virkelig får testet og utprøvd våre og våre alliertes reelle evne til å nå fram til og kjempe i et operasjonsområde i Norge. Vil vi greie å slåss på ordentlig i kveld, når vi har planlagt og forberedt oss i årevis for å lekeslås i to uker i november?

«Russland har siden 2013 gjennomført såkalte «Snap exercises», eller alarmøvelser: Avdelinger får – etter sigende helt uten forhåndsvarsel i oppdrag å stille ut klar til strid»

Nå er det slik at russiske forsvarsanalytikere har stilt seg tvilende til realiteten i disse øvelsene – det er ikke umulig at stabene og avdelingene har fått en «heads up», og når de har blitt til en årlig foreteelse er det klart at de forbereder seg på slike øvelser. Det ser også ut til at disse øvelsene etter hvert har blitt en del av Russlands avskrekkende strategiske kommunikasjon, akkurat som Trident Juncture er det for NATO, og da er det klart at ingen er interessert i at de skal mislykkes.

LANG PLANLEGGING OGSÅ I RUSSLAND

I tillegg til de uvarslede øvelsene, gjennomfører også russerne store øvelser med jevne mellomrom. Disse har gått på omgang mellom de fire militærdistriktene fra år til år, med øvelse Zapad, «Vest», i Vestlige militærdistrikt i fjor, og nå i år Øvelse Vostok-18, «Øst», i østlige militærdistrikt. I tillegg til militærdistriktene har også det sentrale kommando- og kontrollapparatet og utvalgte avdelinger som er direkte underlagt sentral kommando, for eksempel luftlandestyrker og strategisk lufttransport, blitt testet på disse øvelsene.

1 Det russiske forsvaret har fire territorielt inndelte militærdistrikter: Vestlige, Sørlege, Sentrale og Østlige, samt Nordflåten, som i alt annet enn navnet i praksis er et femte militærdistrikt. Militærdistriktene er fellesoperative, med underlagte landluft og sjøstyrker.

2 Selv om det russiske Forsvarsdepartementet som regel oppgir hele KOP for militærdistriktet som deltagere på disse øvelsene, har det nok i realiteten vært utvalgte (beredskaps) avdelinger som faktisk har øvd.

▼ **Russisk luftvern, S-300**
(SA-10 Grumble)

Foto: shutterstock.com

I forkant av øvelse Vostok-18 har forskjellige logistiske operasjoner og forberedelser foregått i flere uker, slik at også evne til styrkeoppbygging og mobilering har blitt testet, om enn i en langt mindre skala enn i det gamle sovjetiske systemet. For eksempel ble det kalt inn reservister som tok gamle stridsvogner ut fra mobiliseringslagre, satte dem i operativ stand og ekspederte dem av gårde til mottagende avdelinger.

Disse store øvelsene ligner dermed både i skala og konsept mer på Trident Juncture enn det alarmøvelsene gjør. Slik sett vil det være rimeligere å sammenligne med de årlige storøvelsene på militærdistriktstnivå. Og i forkant av disse har russiske militære sjefer hatt minst fire år på seg til å planlegge, ettersom de vet når den kommer.

HENSYN TIL SIVILBEFOLKNINGEN

Mye av forberedelsene til Trident Juncture handler om å redusere skadene på miljøet og til å forberede sivilbefolkningen. Det har vært holdt folkemøter og det informeres jevnt og trutt gjennom alle slags media for å forberede befolkningen på øvelsen som kommer, med stor tilstedeværelse av soldater, militære kjøretøy på vegene og alt annet som følger med. Det går an å argumentere for at dette er med på å skape kunstige begrensninger som vi ikke ville lagt på oss selv og allierte i krise og krig.

Her slipper nok russerne litt billig, siden de både har enorme øvingsfelt i helt øde områder, og har mindre tradisjon for å ta hensyn til sivile bekymringer enn vi har. De 300 000 soldatene som angivelig deltok på Øvelse Vostok-18 var aldri samlet på samme sted eller i samme stridsfelt. I realiteten bestod øvelsen av en rekke mer eller mindre uavhengige taktiske hendelser som foregikk i forskjellige øvingsfelt, med inntil et par tusen kilometers avstand fra hverandre. Det største enkeltmomentet, sammenlignbart med «Stridsfasen» i Trident Juncture, med ca 25 000 soldater i spill, foregikk i Tsugol-feltet, som ligger helt uforstyrret av sivil bebyggelse og trafikk i et øde steppelandskap 650 kilometer øst for Bajkalsjøen.

Trident Juncture vil derimot foregå midt i et Norge som helst skal fortsette å fungere tilnærmet som normalt. Vi må forvente at et moderne stridsmiljø, enten vi skal slåss utenlands eller hjemme i Norge vil ha et betydelig innslag av sivile. Og vi har som et premiss for måten vi slåss på at sivilbefolkningen skal rammes minst mulig av følgeskader. Slik sett er det ikke bare et øvingsteknisk moment å bruke tid og krefter på sivil-militære forbindelser. Det vil være et moment om krigen kommer også.

SLÅSS MED DET VI HAR

Å bygge gjensidig respekt mellom Forsvaret og sivilbefolkningen er også av avgjørende betydning for totalforsvaret. Når vi tar med i betraktningen at å undergrave tilliten til statlige myndigheter og særlig til Forsvaret er en av de mange virkemidlene som gjerne ramses opp under den populære, men diffuse «hybrid-

▲ Å bygge gjensidig respekt mellom Forsvaret og sivilbefolkningen er også av avgjørende betydning for totalforsvaret. Foto: Forsvaret

«Den russiske generalstabssjefen har gitt erfaringene fra øvelsene i 2013 og -14 æren for at deployeringen av en russisk luftstyrke til Syria høsten 2015 gikk så raskt og effektivt som den gjorde»

krigs»-paraplyen, er det klart at å ta seg god tid til å forberede det sivile samfunnet på militærøvelser og begrense unødvendige ulemper for sivilbefolkningen og skadevirkninger på miljøet en god ting. Grensen mellom hva vi må gjøre av øvingstekniske årsaker i fredstid og hva vi kan la være å gjøre i en styrkeoppbyggingsfase i krise eller i krig er kanskje ikke så krystallklar allikevel.

Så må vi også ta inn over oss at Trident Juncture – med to allierte korps på norsk jord – gir oss en pekepinn på hva som kreves for å forflytte store allierte styrker hit, og slik sett viser fram hva vi kan ha å slåss med uker og måneder etter starten på en konflikt på norsk jord. Å sammenligne de russiske alarmøvelsene med Trident Juncture er derfor som jeg har vært inne på å sammenligne epler og appelsiner. Den er slett ikke en test på hva vi har å slåss med i kveld. Trident Juncture tester hovedkvarterene, logistikken og gir våre allierte verdifull erfaring med norsk geografi og klima.

Skal vi derimot teste det vi har å slåss med i kveld, må det gjøres i et annet format, et som ligner mere på de russiske alarmøvelsene. Vi må øve de små styrkene vi har, stående og hurtig mobiliserbare – spesialstyrkene, brigaden, flystasjonene, sjøforsvarets enheter og heimevernsdistriktene. Hæren har gjennomført slike uforberedte øvelser med flytting av styrker fra Troms til Finnmark i noen år. Og det er sikkert flere lesere som husker uvarslede tacevals og klar flystasjon-øvelser. Om det er penger igjen etter Trident Juncture kan det kanskje være en ide for Luftforsvaret å prøve å sette en av sine kampbaser på krigsfot uten forhåndsvarsling, for konseptet om fredsbaser er vel forlatt? ■

KONGSBERG

EXTREME
PERFORMANCE
FOR EXTREME
CONDITIONS

NASAMS
Air Defence System

UBEMANNET BASEFORSVAR

NATOs politiske og militære ledelse besøkte FFIs baseforsvareksperiment

Det blåser en sur oktobervind i Stjørdal havn. Jens Inge Hyndøy klatrer opp på muren for at alle skal høre ham når han ønsker velkommen.

TEKST OG FOTO: FFI

Den siste uken har Hyndøy og et 10-talls ingeniører og forskere fra FFI sjauet utstyr, koblet ledninger, testet, testet og testet igjen for å få alt til å fungere. I dag er det alvor.

Rundt Hyndøy står 100 av Natos mest prominente diplomater og offiserer. De har nettopp sett NATOs «krigsshow» på Byneset i forbindelse gigantøvelsen Trident Juncture. Nå står de her i Stjørdal, småhuttrende, og trekker frakker og jakker tettere rund seg.

Gjestene skal snart få se et eksempel på hvordan ny teknologi kan brukes til å passe på baser på en mer effektiv måte. I en container på havna sitter lokale HV-soldater klare til å styre alle sensorene, våpenstasjonene og vaktstyrken som skal settes inn for å bekjempe inntrengere.

VIL PRØVE UT TEKNOLOGIEN PÅ EN BASE

Logistikkbasen i Stjørdal havn er et av 20 eksperimenter NATOs ACT (Allied Command Transformation) har ansvar for under storøvelsen Trident Juncture. NATO ACT jobber med å videreutvikle og forbedre NATOs organisasjon, styrker og doktriner. En viktig del av dette er å ta i bruk ny teknologi.

En halvtime etter at Hyndøy ønsket velkommen kan han puste ut. Demonstrasjonen gikk bra. Applausen runger i teltet. Nå gjenstår bare sjarmøretappen – å overbevise beslutningstagerne om at de bør satse videre på konseptet.

SLIK FUNGERER SYSTEMET

- Fjernstyrte våpenstasjoner med optiske og infrarøde kameraer er plassert rundt basen. De programmeres til å oppdage og følge kjøretøyer eller personer som dukker opp. Våpnene styres manuelt fra kontrollrommet.
- Ett eller flere ubemannede kjøretøyer patruljerer området, og kan sendes ut for å observere og bekjempe fiender styrt fra kontrollrommet.
- Skuddsensorer registrerer når skudd blir avfyrt, og bruker lyden til å peile seg frem til hvor skuddet kom fra.
- Seismiske sensorer (som fanger opp vibrasjoner i bakken) er montert i en serie, for å oppdage om en person eller et kjøretøyer passerer.
- Små droner kan sendes ut for å filme og hente inn informasjon om hvem eller hva som har løst ut alarmen.

– Det vi viser her i dag er i stor grad kjent teknologi. Poenget er å demonstrere nye måter å bruke elementene og sette det sammen på, sier Hyndøy.

I tillegg til NATO-ledelsen har en rekke norske og internasjonale ledere og pressefolk besøkt havna denne uken. Hyndøy er strålende fornøyd med all oppmerksomheten demonstrasjonen har fått.

– Målet nå er å få etablert systemet permanent ved en norsk base eller flystasjon, for å teste det ut i praksis og videreutvikle konseptet, sier Hyndøy.

REDDET AV 3D-PRINTING

Med unntak av Jens Stoltenberg var det meste av NATOs topledelse på plass.

I tillegg til baseforsvarskonseptet fikk gjestene i Stjørdal havn besøke FieldMade, et norsk firma som har utspring hos FFI. De har spesialisert seg i «mobile additive manufacturing» - eller 3D-printing i felt, som det heter på godt norsk.

Under Trident Juncture har de printet ut reservedeler og løst små og store problemer for både amerikanske, britiske, franske og nederlandske styrker. Også Kongsberg, som har laget våpenstasjonene i baseforsvarskonseptet, ble reddet av FieldMades 3D-printer da en del på en av stasjonene ble ødelagt få dager før øvelsen startet.

I køen utenfor FieldMades container traff vi Air Chief Marshal Stuart Peach. Han er formann i NATOs militærkomite, rådet der forsvarsministrene i alle medlemslandene samles.

– Jeg er fornøyd med å se vitenskap tatt i bruk i felt, og med å se hvor mange ingeniører som er her ute for å finne måter de kan hjelpe soldatene. Vi snakker veldig ofte om det i klasserommet og i presentasjoner. Det er godt å se det gjort i praksis, sier Peach til FFI.

– Vakhold og baseforsvar legger beslag på store mannskaper, så alt som kan frigjøre disse ressursene til å gjøre andre oppgaver er bra. Det er fortsatt mange utfordringer som må løses. Vi må etablere regler for hvordan dette utstyret skal brukes under oppdrag og i kampsituasjoner. Men jeg skjønner konseptet og jeg er imponert av det jeg har sett.

EN STOR DAG FOR FFI

FFIs administrerende direktør John-Mikal Størdal mener eksperimentet i Stjørdal havn viser FFI på sitt beste.

– Dette eksperimentet er helt i tråd med vår visjon og strategi. Her er vi i felt og tester ut teknologiske løsninger sammen med de som skal bruke den – altså soldatene – og industrien, som skal produsere den, sier Størdal.

Et slikt trekantsamarbeid gjør at forsvarssektoren kan omstille seg raskere og i enda større grad dra nytte av den teknologiske utviklingen i samfunnet, mener Størdal.

– Det handler om å gå ett steg videre. Vi må ta teknologien ut og vise hvordan den kan brukes i praksis.

At 100 NATO-topper tok bussen ut til Stjørdal havn for å se FFIs demonstrasjon la ikke akkurat noen demper på Størdals entusiasme.

Blant de internasjonale delegasjonene som besøkte Stjørdal er det flere som har bedt om møter for å diskutere videre samarbeid og lære mer om både baseforsvarskonseptet og 3D-printing i felt.

– At vi gjør dette sammen med NATO ACT, er definitivt med på å løfte oppmerksomheten. Det er moro å se at alliansens øverste ledere er så interesserte og nysgjerrige på vår virksomhet, sier Størdal. ■

▼ I kontrollrommet samles all informasjonen.

Personene her ser alle objekter og personer, både egne og fiendtlige, på et kart. De styrer mannskapene som sendes ut, og formidler informasjon til dem.

▲ Realistisk øvelse for nødeatene.

Foto: Forsvaret

TOTALFORSVARET

– hvordan mobilisere samfunnets samlede ressurser på regionalt nivå?

TEKST: HENNING L. IRVUNG,
SENIORRÅDGIVER, FYLKES-
MANNEN I TRØNDELAG

Støtte og samarbeid mellom Forsvaret og sivile sektorer er kjernen i totalforsvaret - vårt lands samlede motstandskraft. Hva innebærer dette i praksis, har vi planverk og har vi øvd for å mobilisere totalforsvaret regionalt?

Totalforsvarskonseptet¹ ble utviklet i perioden etter annen verdenskrig. Forsvaret av Norge skulle bygge på både et militært forsvar og en bred sivil beredskap. Målsettingen var å verne om både Norges territorium, selvstendighet og nasjonale verdier, og å verne om sivilbefolkningen.

Tidligere fokuserte Totalforsvarskonseptet primært på sivil støtte til Forsvaret i krise og krig. Konseptet omfattet ikke de lavere krisenivåene. Det endrede trussel- og risikobildet etter den kalde krigen medførte imidlertid at Forsvarets bidrag i håndteringen av samfunnssikkerhetsutfordringer fikk økt betydning, og at den tradisjonelle totalforsvarstenkningen måtte revurderes i lys av denne utviklingen.

¹ Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet (2018) *Støtte og samarbeid*.

MODERNISERING AV TOTALFORSVARET

Gjennom stortingsmelding 39 (2003-2004) sluttet stortinget seg til en utvidelse og modernisering av totalforsvarskonseptet. Det har også senere behandlet temaet, og har presisert at de totale ressurser som er tilgjengelige i krig, også skal kunne brukes ved vanskelige, kriselignende hendelser i fredstid. Dette underbygger at Forsvaret i større grad enn tidligere må vektlegge støtte til det sivile samfunn ved fredstidskriser. I dag er det derfor en av Forsvarets eksplisitte oppgaver å bidra til å ivareta samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver.

Det moderniserte totalforsvarskonseptet omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn i forbindelse med forebygging, beredskapsplanlegging, krisehåndtering og konsekvenshåndtering i hele krisespekteret fra fred via sikkerhetspolitisk krise til væpnet konflikt.

REGIONALE RESSURSER

Totalforsvaret er avhengig av robuste lokalsamfunn. Det er Heimevernet (HV) som har det daglige ansvaret for lokalt samarbeid og nettverksbygging med myndigheter som politi, fylkesmenn, kommuner, relevante etater og næringsliv med samfunnsansvar innenfor rammen av totalforsvaret. Et tett og godt samarbeid mellom HV-distriktet, Fylkesmannen og politiet er

«Stortinget har presisert at de totale ressurser som er tilgjengelige i krig, også skal kunne brukes ved vanskelige, kriselignende hendelser i fredstid»

avgjørende for å løse de regionale utfordringene til Totalforsvaret.

Fylkesmannen bidrar til å etablere kontakt og tilrettelegge for gjensidig bistand og samarbeid mellom sivile og militære myndigheter og samordner den sivile delen av totalforsvaret.

Ved væpnet konflikt, krigsfare eller liknende forhold skal Fylkesmannen² sørge for at fylkets ressurser fordeles og utnyttes på en måte som dekker befolkningens behov mest mulig i samsvar med retningslinjer fra aktuelt fagdepartement. Fylkesmannen skal også om nødvendig, og i samarbeid med andre myndigheter, samordne og prioritere mellom sivile behov og viderefremme ekstra ressurser til kommunene. Fylkesmannen skal bidra til fremskaffing, samordning og prioritering av sivil støtte til Forsvaret.

Politiet vil fortsatt utøve sine oppgaver under en væpnet konflikt og under okkupasjon. Under en væpnet konflikt og okkupasjon vil politiet få særlig krevende utfordringer knyttet til å beskytte personer og opprettholde alminnelig ro og orden. I tillegg må politiet håndtere annen kriminalitet som særlig knytter seg til den væpnede konflikten, herunder brudd på krigens rett³.

Så hvordan skal vi forberede oss på å mobilisere samfunnets samlede ressurser på regionalt nivå? Jo det må planlegges og øves! En rekke øvelser i Trøndelag i 2018 har gitt verdifulle resultater når det gjelder å utvikle mer robuste planverk og håndteringsevne regionalt.

▲ Totalforsvaret samlet på Dombås før øvelsen startet.
Foto: Forsvaret

ØVELSE SODD 2018

Øvelse Sodd er en beredskapsøvelse som Fylkesmannen i Trøndelag tilbyr alle de 47 kommunene i fylket. Øvelsen i 2018 ble gjennomført som en diskusjons-/spilløvelse og målgruppen for øvelsen var kommunenes kriseledelse og kriseledelsens viktigste støttefunksjoner og beredskapsstab. Scenariet var flere hybride hendelser som rammet regionen.

Hybride trusler⁴ er sammensatte operasjoner med mulig bruk av alle tilgjengelige virkemidler. Voldsbruk på lavt nivå, utpressing, sabotasje og terror, diplomatisk press, propaganda, økonomiske og kulturelle sanksjoner kan være blant disse. Hybride operasjoner gjennomført av statlige aktører vil ha trusselen om bruk av militærmakt som et bakteppe. Virkemidlene i hybride operasjoner kan kobles sammen med, og brukes til å forsterke, konvensjonelle militære virkemidler. Ofte vil hybride operasjoner være utført slik at det ikke er åpenbart hva som er målsetningen, hvem som står bak eller om de er sentralstyrt. Sabotasje på samfunnets kritiske funksjoner som helse og omsorg, kraftforsyning, elektronisk kommunikasjon og vann og avløp er eksempler på hybride hendelser som kan ramme kommunene.

Hendelsene i Øvelse Sodd 2018 utfordret kritiske samfunnsfunksjoner⁵ og kritisk infrastruktur over tid.

Hovedmålet med øvelsen var å bedre kommunenes evne til å håndtere hybride hendelser. Hele 94 prosent av respondentene oppgir i etterkant at øvelsens hovedmål – «Øvelse Sodd 2018 skal bedre kommunenes evne til å håndtere uønskede hendelser» – er oppnådd. Fylkesmannen er spesielt fornøyd med deltakelsen og innsatsen, og måten kommunene jobbet med scenarioet gjennom øvelsen. Det er i evalueringen av øvelsen registrert over 200 konsekvens- og risiko-reducerende tiltak!

Hovedinntrykket er at kommunene er robuste ved kortvarige hendelser, men kan være sårbare ved langvarige hendelser. Ut i fra evalueringsrapportene virker det som at kommunene har godt planverk og god beredskap for å håndtere hendelser og følgehendelser som skyldes bortfall av ekom og strøm i et

2 Instruks for fylkesmannens og Sysselmannen på Svalbards arbeid med samfunnsikkerhet, beredskap og krisehåndtering, 19.06.2015.

3 Lov om politiet, 01.10.1995

4 NSM (2017) – *Risiko: Risiko og sårbarhet i en ny tid.*

5 DSB (2016) *Samfunnets kritiske funksjoner.*

▲ **Det moderniserte totalforsvarskonseptet** omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn i forbindelse med forebygging, beredskapsplanlegging, krisehåndtering og konsekvenshåndtering i hele krisespekteret fra fred via sikkerhetspolitisk krise til væpnet konflikt. Foto: Forsvaret

«Et tett og godt samarbeid mellom HV-distriktet, Fylkesmannen og politiet er avgjørende for å løse de regionale utfordringene til Totalforsvaret»

6 Fylkesmannen i Møre og Romsdal og fylkesmannen i Trøndelag (2018) *Regionalt vertslandstøttekonsept*.
7 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-styrker-totalforsvaret/id2519364/>

begrenset tidsrom. Kommunene rapporterer imidlertid om manglende planverk for å håndtere følgehendelsene når krisen blir langvarig. Det er flere som påpeker at forsyningsikkerheten vil bli krevende over tid. Flere kommuner oppgir også at de ikke har ROS-analyser for hendelser som pågår over lang tid.

TEST AV TOTALFORSVARET 2018

Høstens store NATO-øvelse i Norge, Trident Juncture 2018 (TRJE 18), er en viktig test for hele totalforsvaret og en viktig milepæl i arbeidet med å styrke det sivil-militære samarbeidet og vårt lands samlede motstandskraft. Om lag 50 000 soldater, 250 fly og 35 fartøy deltok på øvelsen. Erfaringene HV-12, politiet og Fylkesmannen i Trøndelag har gjort seg under planlegging, gjennomføring og evaluering, er av stor betydning for videreutviklingen av totalforsvaret og evnen til å mobilisere på tvers av sektorene regionalt.

Øvelsen var også en test på hvordan landet klarte å ta imot og håndtere store militærstyrker og militært utstyr fra en rekke land. Den skulle også teste det revitaliserte norske totalforsvaret. Blant annet innebar det at sivile aktører som helsevesen, NSB, Statens vegvesen og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Fylkesmenn skulle støtte Forsvaret i å være vertskap for de allierte styrkene som kom til Norge⁶.

VERTSLANDSSTØTTE

Som et ledd i forberedelsene til TRJE 18 ble det utarbeidet et regionalt vertslandstøttekonsept. Fylkesmennene i Trøndelag og Møre og Romsdal fikk i oppdrag å bistå Forsvaret i pilotprosjekt for utvikling

av et regionalt vertslandstøttekonsept. Konseptet ble utviklet i tett samarbeid med HV-11 og HV-12. Formålet med var å gjennomgå det nasjonale konseptet og operasjonalisere det på regionalt nivå.

Vertslandstøtte er sivil og militær støtte gitt i fred, krise, væpnet konflikt og krig av en vertsnasjon til allierte styrker og organisasjoner som er lokalisert på, operer i eller på vei gjennom norsk territorium. For å kunne gi slik støtte til våre allierte er vi avhengig av å jobbe sammen innenfor rammen av totalforsvaret. Beredskapen i Norge er bygd på noen grunnleggende prinsipper: ansvars-, likhets-, nærhets- og samvirkeprinsippet. Disse ligger også til grunn for arbeidet med vertslandstøtte.

NASJONAL HELSEØVELSE

Nasjonale helseøvelser er blant annet forankret i Totalforsvarsprogrammet og har som hensikt å styrke samarbeidet mellom helsetjenesten og forsvaret på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I Trøndelag var alle samvirkeaktører inkludert Forsvaret og NATO-styrker i aksjon på fullskaløvelser i kommunene Ørland og Orkdal. I tillegg deltok Helse Midt-Norge en beredskapsledelsesøvelse.

ØKT SIVIL STØTTE

Den sikkerhetspolitiske utviklingen øker behovet for at Forsvaret styrker sin beredskap. Forsvaret er i dag tettere integrert i det sivile samfunn enn før, og er i stor grad avhengig av varer, tjenester, kompetanse og teknologi fra sivil sektor. Dette gjelder både i fredstid og i krise og væpnet konflikt.

Prinsippet om utstrakt sivil støtte til Forsvaret i krise og krig utgjør selve kjernen i totalforsvarskonseptet, og ligger fast. Samfunnets samlede ressurser skal om nødvendig kunne mobiliseres til forsvaret av landet. Støtten til Forsvaret kan komme fra både offentlig og privat sektor. TRJE 18 innebar stor etterspørsel etter mat, utstyr, drivstoff, transport, innkvartering, rengjøring, tøyvask og avfallshåndtering. Ifølge DSB er mye av logistikken som støtter opp under militære

«Totalforsvaret er avhengig av robuste lokal-samfunn»

operasjoner satt ut til private selskaper. I forbindelse med TRJE18 viser foreløpige estimater at rundt 1,5 milliarder kroner vil tilfalle lokalt næringsliv.

Har øvelsene i Trøndelag i 2018 bidratt til økt evne til å mobilisere samfunnets samlede ressurser på regionalt nivå? Det er for tidlig å trekke konklusjoner før alle evalueringsrapporter er ferdige. Men førsteinntrykket, både fra NATO og regionalt hold, er at Totalforsvaret er betydelig videreutviklet: Nye erfaringer i sivil-militær samhandling er gjort og nye planverk skrives. ■

▲ Sivilforsvaret er en viktig aktør i totalforsvaret.

Foto: Aril Ødegaard

Krigsskoleutdannede offiserers landsforening

Kadetter, offiserer med krigsskole (OF) og sivile/militære med langtidsutdanning i en organisasjon – Krigsskoleutdannede offiserers landsforening.

KOL ER

en partipolitisk nøytral tjenestemanns-organisasjon tilsluttet Akademikerne. Akademikerne er den raskest voksende og nest største hovedsammenslutning i staten. Vi ivaretar dine interesser både i sentrale forsvarspolitiske spørsmål og i den sentrale og lokale utviklingen av dine lønns- og arbeidsvilkår.

VELG KOL FORDI

Vi mener at utdanning skal lønne seg, både lønsmessig og tjenestemessig. KOL er i en unik situasjon som kan jobbe mot dette målet, siden vi har en homogen medlemsmasse.

Vi slipper normalt å ta hensyn til medlemmer med helt ulike interesser. Som største tjenestemannsorganisasjon under Akademikerne i Forsvaret representerer vi i de fleste sammenhenger alle akademikerorganisasjonene i Forsvaret.

FOTO: Forsvaret / Torbjørn Kjosvold

KOL TILBYR:

- Rask og pålitelig medlemsassistanse.
- Særdeles gode bank- og forsikringsordninger (gjelder også i INTOPS) i Danske Bank og Gjensidige.
- En time gratis juridisk rådgivning hos KOLs advokat.
- Gunstig avtale ved kjøp av bil – se våre hjemmesider.

FOTO: Forsvaret / Jonas Selim

Jo flere medlemmer vi blir, desto større gjennomslagskraft vil vi få. Meld deg inn i KOL i dag. Det kan du gjøre via våre hjemmesider www.kol.no.

FOTO: Forsvaret / Henrik Røyne

Utdanning av rekrutter:

LUFTFORSVARET PÅ VILLE VEIER?

For et par måneder siden traff jeg en flysoldat som nylig hadde gjennomført rekruttutdanning i Luftforsvaret. Det vedkommende fortalte gjør at det er fristende å utfordre Luftforsvarets pedagogikk.

TEKST: PATRIK SCHAATHUN

Den tidligere rekrutten opplevde at utdannelsen hele tiden foregikk i troppsforband. Det vil si at en instruktør underviste store grupper med opptil 45 rekrutter om gangen - en temmelig stor gruppe. En instruktør hadde ofte meg seg noen hjelpeinstruktører.

Man må undre hva er denne pedagogiske modellens syn på to-veis kommunikasjon? Oppfølging av og evaluering av den enkelte rekrutt? Undervisning på standpunkt? Utvikling av instruktører?

REKRUTTSKOLE OG ENDRING TIL UTDANNING I MINDRE GRUPPER

For de som har fulgt med i debatter om antall elever i skolen har de kanskje lagt merke til kritikk til undervisning i store grupper. Det samme gjaldt antall rekrutter per instruktør ved Rekruttskolen for Kavaleriet rundt 1990. Undervisningen foregikk ved at

en instruktør gjerne med assistanse av et par hjelpeinstruktører trente store grupper ofte på rundt 45 rekrutter. Når en leksjon var over ble rekruttene levert til neste instruktør osv.

Dette ble endret rundt 1991 da man introduserte et såkalt «eksterserlagsystem» hvor utdanningen ble gjennomført på lagsnivå. Hver instruktør (eksterserlagfører -xlf) med grad fra UB korporal til fenrik fikk ansvaret for å trene hvert sitt lag med omtrent 12-15 rekrutter. Med andre ord mindre grupper og bedre kontinuitet fordi instruktøren trente sitt lag i motsetning til tidligere praksis med store grupper hvor man etter hver leksjon leverte rekruttene til neste instruktør.

XLF var i tråd med Hærens instruksjonsreglement som var i bruk på 1950-tallet og var en oversettelse av et britisk reglement fra den annen verdenskrig som bar tittelen «Good Instruction». Ihht. reglementet burde detaljinstruksjon ikke foregå i grupper større enn lag.

UNDERVISNING I STORE KONTRA SMÅ GRUPPER

Med xlf system ble rekruttene synlige på en helt annen måte. Det ble veldig lett å oppdage om den enkelte fikk meg seg stoffet og mye enklere å rettlede. Derfor ble også undervisningsmålene lettere å nå, og det gikk fortene å nå dem. Ettersom den enkelte xlf trente sitt lag mesteparten av tiden og ikke var avhengig av å hele tiden levere rekruttene videre til andre instruktører, fikk xlf god oversikt over den enkeltes standpunkt og kunne hele tiden bygge videre på det. Oppsto det ledig tid visste xlf hva som burde prioriteres av trening.

To-veis kommunikasjon ble mye bedre med mindre grupper. Det var lettere for den enkelte rekrutt å stille spørsmål og komme til orde. Som xlf fikk den enkelte instruktør mer arbeid fordi de skulle instruere i alt. På en annen side fikk xlf et helt annet eierforhold til utdanningen. Man kunne ikke lenger troppe opp, levere en leksjon, gå igjen og krysse av leksjonen. Man var ansvarlig for mer eller mindre alt som alle rekruttene i ens lag skulle lære. Ettersom den enkelte rekrutt ble veldig synlig kunne xlf gi en vurdering av den enkelte som ikke var mulig med de store troppsleksjonene. Man utviklet et sterkt eierforhold til utdanningen og til rekruttene. Ettersom den enkelte xlf hadde lengre tidsbolker til disposisjon var en positiv effekt at en fikk mer fleksibilitet slik at en kunne

justere treningen i forhold til rekruttene standpunkt. Med troppsleksjoner med forskjellige instruktører hver eller annenhver time, må instruktørene i større grad forholde seg til tidspunkter, det vil si klokkeslettet neste leksjon skal starte, enn rekruttene standpunkt.

HVA MED TRENING AV MINDRE GRUPPER I LUFTFORSVARET?

Det er vel ingen grunn til at ikke et xlf-system kan brukes i Luftforsvaret? Da jeg var i 2. Kompani (Luftforsvaret) på Madla fra 2007 til 2010 innførte vi xlf-system, hvor hver tropp hadde 3 xlf (en sersjant som i tillegg var nestkommanderende ved tropp) og to UB korporaler. Hver xlf trente sine lag med inntil 15 rekrutter. For å kontrollere utdanningen organiserte kompaniets nestkommanderende en ukentlig test med tilfeldig utvalgte rekrutter. Dette gav ham muligheten til å fremheve lag og tropper som gjorde det bra og gi ros til xlf som utmerket seg.

KOMPANIER KONTRA LUFTSEKSJON - BEREDSKAP

Luftforsvaret hadde tidligere to rekruttkompanier på Madla som nå er slått sammen til en Luftseksjon. Fordelen med kompanier er at de kan ved behov settes inn i operasjoner. En Luftseksjon må først omorganiseres til kompanier. Noen er av den oppfatning

▲ **Dersom man selv var rekrutt**, hvordan ville man foretrukket å bli trent? I store grupper som blir sendt fra instruktør til instruktør, eller i en liten gruppe av samme instruktør? Foto: Forsvaret

«To-veis kommunikasjon ble mye bedre med mindre grupper. Det var lettere for den enkelte rekrutt å stille spørsmål og komme til orde»

«Som ansvarlig for mer eller mindre alt som alle rekruttene i ens lag skal lære får eksererlagføreren et helt annet eierforhold til utdanningen og kan ikke lenger troppe opp, levere en leksjon, gå igjen og krysse av leksjonen»

at rekrutter ikke skal brukes i operasjoner, men i kriser bruker man det man har. Dessuten baserer Forsvaret seg på bruk av Heimevernet (HV). Etter «Kvalitetsreformen» har HV-avdelingenes kvalitet sunket betraktelig med unntak av innsatsstyrkene. Flere av HV-avdelingene har ikke trent på mange år og da kan man ikke forvente mye. Rekruttene vil etter noen ukers trening overgå HV-avdelingene på mange felt. Rekruttene er motiverte og sendes de hjem i en krise eller krig vil de sannsynligvis melde seg til tjeneste der det er mulig og måtte starte på nytt. Dersom rekruttene er organisert i kompanier kan de, basert på situasjonen (trussel, utdanningsnivå, behov, osv), settes inn på kort varsel, eller fortsette treningen og heve stridsevnen. Dette gir bedre beredskap.

OBSERVASJONER

Flere som driver med trening ser utdanning i små grupper som nødvendig for å gi god kvalitet. Et eksempel er den britiske hæren hvor detaljinstruksjoner foregår på lagsnivå.

Instruksjon i troppsforband er som et samleband og avkrysningsprosjekt, mens et xlf system blir motsatsen, hvor den enkelt instruktør har mye mer ansvar og kontinuerlig oversikt over rekruttene standpunkt og kan bygge videre på det på en måte som ikke er mulig med instruksjon i troppsforband.

▼ Flere som driver med trening ser utdanning i små grupper som nødvendig for å gi god kvalitet. Foto: Forsvaret

▲ Grundig opplæring krever personlig oppfølging. Foto: Forsvaret

KANSKJE MAN SKAL STILLE SEG NOEN SPØRSMÅL

Dersom man selv var rekrutt, hvordan ville man foretrukket å bli trent? I store grupper som blir sendt fra instruktør til instruktør? Eller i en liten gruppe av samme instruktør? Hva vil en rekrutt lære mest av? Hva vil man foretrekke som instruktør? Store grupper hvor man leverer en leksjon, krysser den av som gjennomført og sender rekruttene videre, eller å være ansvarlig for sitt eget lag og stort sett lære laget alt de skal kunne som rekrutter? Hva er mest utviklende og motiverende for en instruktør? Det er på tide å utfordre Luftforsvarets pedagogiske modell. ■

EN NORDMANN I ROYAL AIR FORCE

– Rolf Christophersens krigshistorie

En dag i april 2018 skulle den eldste av artikkelforfatterne holde foredrag i ærverdige Royal Aeronautical Society i London. Noe av det første jeg fikk høre da jeg kom dit var at det skulle komme en norsk krigsflyger og høre på. Jeg ble jo nysgjerrig, en norsk krigsflyger i London? Som fløy under andre verdenskrig?

TEKST: SKOLEELEV
JON ANDERS MAAØ OG
FØRSTEAMANUENSIS OLE
JØRGEN MAAØ (FHS/
LUFTKRIGSSKOLEN)

▲ Rolf fra krigen i uniform

Mens jeg snakket, la jeg merke til en godt voksen kar med et lunt smil på første rad. Etter foredraget hilste jeg på. Et klart blikk og et tydelig håndtrykk: «Rolf Christophersen».

Etter dette har jeg vært på flere besøk hos Rolf, som bor i Kensington sammen med sin kjære britiske kone Angela. Og det er en utrolig historie jeg har fått høre: om en nordmann som fløy som frivillig i britiske skvadroner gjennom hele krigen. Å være i Rolfs selskap er meget interessant. Han er en god forteller med glimt i øyet, og han husker godt. Han er ydmyk på egne vegne, og opptatt av at man ikke skal tro at han overdriver eller framhever seg selv.

OPPVEKST

Gunnar Rolf Christophersen ble født i England i 1921 av norske foreldre. Faren var fra Tune, mens moren var prestedatter fra Fredrikstad. De flyttet til England i 1905, og skapte en norsk familie der. Det kom tre barn før Rolf: Håkon i 1911, Ragnar i 1912 og Sigrid i 1915. Alle tre deltok på alliert side under krigen.

Det ble snakket norsk hjemme, og en del ferier ble tilbragt i Norge. Rolf snakker derfor fortsatt norsk som en innfødt, til tross for at han har bodd hele livet i England. Rolf har alltid hatt norsk pass, selv om han vokste opp og gikk på skole i England. Etterhvert begynte han å studere i Oxford. Der deltok han på Officer Training Corps (OTC) – frivillig militærtrening – og der var han da krigen begynte.

FRIVILLIG

Senhøsten 1940, etter å ha avlagt eksamen, forsøkte Rolf å melde seg til tjeneste i Royal Navy. Imidlertid ble han avvist på grunn av sitt norske pass. Bedre gikk det i Royal Air Force. På spørsmål i dag om hvorfor han kom inn der, mener han de rett og slett trengte folk. I dag vet vi at RAF egentlig ikke skulle ha akseptert Rolf som frivillig. Nordmenn skulle gå inn i de norske styrkene. Vi kjenner derfor ikke til særlig mange andre nordmenn enn Rolf som var frivillig i RAF under krigen (en del nordmenn tjenestegjorde i britiske skvadroner, men det var i regi av de norske flyvåpnene).

Rolf ble imidlertid akseptert – kanskje de ikke en gang tenkte over at han var norsk; han snakket prikkfritt engelsk, kom fra et engelsk universitet og hadde til og med bakgrunn fra OTC. Han ble tatt inn i RAF Voluntary Reserve – i likhet med andre frivillige. De skilte seg fra de stadig tjenestegjørende med VR på uniformen.

GRUNNUTDANNING

Slik startet en svært innholdsrik pilotkarriere i RAF. Flygerutdannelsen startet på Tiger Moth 24. juni 1941. 17. juli samme år fløy han sin første solotur. I september begynte han trening på briteres mer avanserte treningsfly, Oxford, der første solotur kom 12. september 1941. I håp om å få fly på norskekysten, søkte Rolf seg til Coastal Command. Han fikk navigasjons- og pilotopplæring på Blackburn Botha, før han ble sjekket ut som pilot på torpedoflyet Bristol Beaufort 1. juni 1942.

221 SKVADRON

I juli 1942 ble Rolf beordret til 221 skvadron i RAF. De fløy maritim rekognosering i de østlige delene av Middelhavet, så det ble med andre ord ikke norskekysten. I midten av juli 1942 fløy derfor Rolf via Cornwall og Gibraltar og Malta til Cairo West (LG 224) i sin Beaufort. Skvadronen var oppsatt med Vickers Wellington. Rolf fikk et lynkurs – utsjekken bestod av to 45 minutters turer som andrepilot før han ble overlatt spakene – første solo var på flytur nummer tre – alle turene ble gjennomført 31. juli 1942. Rolf har ankommet det operative RAF!

I de kommende månedene ventet mange og lange flyturer over Middelhavet. Rolf deltok på leting etter både tyske og italienske konvoier, og bidro sterkt til å finne og markere flere av dem, slik at torpedo- og bombefly kunne gå til angrep.

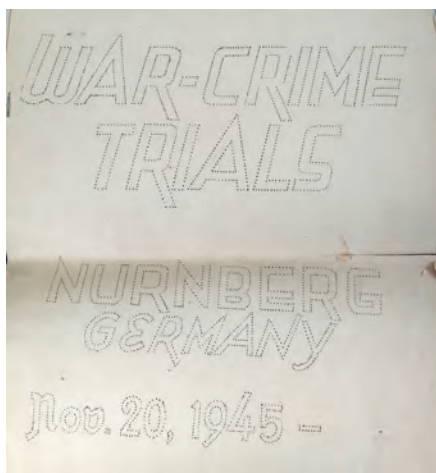
Skvadronen fløy også en rekke tokt som eskorte til allierte konvoier og militærskip. Rolf befant seg i det nord-afrikanske krigsteateret akkurat da vinden under krigen er i ferd med å snu. Under det andre slaget ved El Alamein i oktober/november 1942 var Rolf stasjonert så nær fronten at artilleridrånnene hørtes godt. Beordringen til 221 skvadron varte helt til mai 1943. Etterhvert som britiske bakkestyrker hadde fremgang og jaget tyske styrker vestover, ble også Rolfs skvadron forflyttet i samme retning. Fra januar 1943 opererte de ut fra Malta. I hele perioden fløy han Wellington, som hadde en nokså effektiv om enn primitiv radar ombord. Den kunne detekttere både sjø- og luftmål. Rolf forteller at trikset mot tyske jagerfly var å fly så lavt ned mot sjøen som overhodet mulig, gjerne i 50 fot. Tyskerne ville da vegre seg for å angripe i stup – som de aller helst ville – i frykt for å gå i sjøen i forsøket.

I slutten av april 1943 signerte skvadronssjefen i Rolfs loggbok at han hadde gjennomført en «operational tour» med totalt 41 tokt og 307,35 flytimer. 27. mai 1943 fløy han sin siste tur med skvadronen i Middelhavet. Det var på tide å sette kursen mot England – han skulle bli flyinstruktør. I England ble Rolf mottatt med tildelingen av Distinguished Flying Cross, kunngjort i The London Gazette 13. juli 1943, hvor det heter: *This officer has completed many reconnaissances over the Mediterranean. On four occasions his skillful work has enabled successful attacks to be made on enemy shipping. Flight Lieutenant Christophersen has displayed great courage and determination, often flying at low level in face of enemy fire to ensure accuracy.*

Etter tildelingen av DFC fikk Rolf audiens hos Kong Haakon VII, som tok imot han i sin ambassadebolig. Rolf minnes et hyggelig møte med en vitebegjærlig Konge. Fra sommeren 1943 og frem til april 1944, var Rolf beordret som instruktør ved 105 Operational Training Unit. Der var han hovedsakelig instruktør på Wellington.

525 SKVADRON

I april 1944 startet Rolf konvertering til transportflyet Douglas Dakota. Han fikk utsjekk sent samme måned. Rolf ble overført til Transport Command, og beordret til 525 skvadronen. De var basert på RAF Lyneham,

sør i England. 30. mai 1944 fikk han også utsjekk på Vickers Warwick. På selveste D-dagen fløy Rolf sitt første operative tokt med Dakota – det gikk fra Lyneham, via Cornwall og ned til Gibraltar med passasjerer. Rolf ble ved 525 skvadronen helt fram til mars 1945. I perioden fløy han mye mellom England, Nord-Afrika og Midt-Østen. Forberedelsene til den store allierte konferansen ble gjennomført i slutten av januar 1945 på Jalta. Sammen med fire andre fly fra skvadronen, ble Rolf og crewet sendt inn med utstyr og personell som skulle forberede konferansen. De landet på den heller primitive flyplassen Saki på Krim 25. januar 1945. Rolf fløy to turer til Krimhalvøya i forberedelsene til det som må sies å ha vært en av de viktigste konferanser i det tjuende århundre.

I mars 1945 ble Rolf overført til 187 skvadronen, også den oppsatt med Dakota. 187 fløy mye på India. På fredsdagen i Europa, 8. mai 1945, fløy han eksempelvis en tur fra Mauripur (utenfor Karachi) til Poona med sitt crew og 22 passasjerer, en flytur på 3 timer og 45 min.

VIP-PILOT

Da han forlot tjenesten ved 525 skvadronen i mars 1945, signerte skvadronssjef Miller Rolfs tjenesteuttalelse med bedømmelsen

«Exceptional». Rolf tror selv at dette var årsaken til at han i juni 1945 ble beordret til 24 skvadron, med base på RAF Hendon i Nord-London (nå kjent for RAFs museum).

24 skvadron var RAFs VIP-skvadron. Rolf tjenestegjorde på B-fligheten, som var Very VIP. Han fløy der nesten et helt år, og hadde ofte britiske generaler og høytstående sivile embedsmenn som passasjerer, mange av dem i ledelsen av det britiske etterkrigsarbeidet i det okkuperte Tyskland. Som pilot på 24 skvadron, besøkte han også det frigjorte Norge flere ganger i denne perioden, første gang 12. august 1945. I tillegg fikk han mange spesielle oppdrag. Han fløy selveste hertugen av Windsor, prins Edward (den abdiserte Kong Edward VIII), den belgiske prinsregent Karl, Lord Trenchard og statsminister Clement Attlee – for å nevne noen av de mest prominente.

Et spesielt minne for Rolf er den gangen han fløy de britiske dommerne til rettsaken mot de tyske krigsforbryterne i Nürnberg. Britens sjefsdommer – Lord Lawrence – ledet hele rettsaken, og han var Rolfs passasjerer ved flere anledninger. En dag ble Rolf invitert til å overvære rettsforhandlingene. Rolf hadde en interessant dag i retten. Han har fortsatt originalprogrammet fra den dagen (se bilde over).

Rolfs siste operative tur i RAF var 1. juni 1946 i en Dakota fra RAF Northolt til RAF Bassingbourne med sitt tilnærmet faste crew; løytnantene Kitching og Hugill, samt Warrant Officer Patterson, som hadde fulgt ham store deler av tiden på Dakota. Da hadde han flydd 2 302 timer.

ETTERKRIGSTIDEN

Etter at han sluttet i RAF i 1946, begynte Rolf å arbeide for Svenska Tändsticks AB i London, (senere Swedish Match). Der forble han yrkeslivet ut, som direktør for deres virksomhet i England. I tillegg engasjerte hans seg sterkt i det norske miljøet i London. Han har innehatt både leder- og styreverv i en årrekke i Anglo-Norse Society, i Norway House, i Den Norske Klubb og i den norske sjømannskirken i London. Rolf er en gigant i det norske miljøet i London, hvor han og Angela fortsatt er aktiv.

Gjennom engasjementet i det norske miljøet i London, treffer Rolf også både Kong Olav V og Kong Harald VII. Slik har Rolf personlig snakket med alle de tre norske kongene i moderne tid. For sin innsats for norsk-britiske relasjoner er Rolf dekorert med St. Olavsmedaljen. ■

OLAV BOGEN OG MAGNUS HÅKENSTAD:

BALANSEgang

FORSVARETS OMSTILLING
ETTER DEN KALDE KRIGEN

ANMELDT AV: DAG LERAAND

OLAV BOGEN OG MAGNUS HÅKENSTAD

BALANSEgang

FORSVARETS OMSTILLING ETTER
DEN KALDE KRIGEN

DREYER

OMSTILLING PÅ BESTILLING

Øvelse langtidsplanlegging skjer med stor regelmessighet. Hvert fjerde år starter stabsøvelsen – som pågår tre års tid – før resultatet blir avleid i departementet, avdømt i Stortinget, og eventuelt avleid av deler av opposisjonen.

Trident Juncture er ikke den eneste øvelsen i 2018. Ny langtidsprosess er i gang, men med mindre oppmerksomhet – og uklar operasjonsplan. Det er foreløpig uklart hva regjeringen vil rette hovedfokus mot i langtidsplanen som skal gjelde fra 2021. Forsvaret bli selvsagt aldri ferdig omstilt. De største strukturgrepene for de kommende år er likevel nå tatt – hvis man aksepterer at landstridskreftene, som etteranmeldt er behandlet stykkevis og delt, også begynner å falle på plass, i det minste på planpapiret.

For de fleste virksomheter er omstilling en naturlig prosess. For Forsvaret var omstilling lenge også et nødvendig mål. Det måtte omstilles, av politiske, faglige og – ikke minst – økonomiske årsaker. Vi snakker særlig 1990-tallet, men ikke bare.

BEREDSKAP OG BÆREKRAFT

To forskere ved Institutt for forsvarsstudier leverte i 2015 en solid gjennomgang av de prosesser, dilemmaer og konflikter som oppstår når en så strukturelt tung og politisk viktig organisasjon som Forsvaret skal omstilles. Boka, «Balansegang», er viktig som historisk belysning av en krevende periode i Forsvarets nyere historie, og er samtidig verdifull som referanse for den pågående prosessen.

Boka tar systematisk for seg omstillingen i flere faser, fra 1990 til 2012, med en epilog til 2014. Den ser på politiske føringer og organisatoriske grep, med behovet for balansegang mellom *beredskap* og *bærekraft* som en rød tråd. Dette begrepsparet, fastslår forfatterne innledningsvis, «antyder et av Forsvarets viktigste dilemmaer gjennom hele perioden». Balansegangen mellom ambisjoner og ressurser, inntekter og utgifter.

Forsvarsutviklingen inneholdt i denne perioden mange spenningsmomenter, i ordets dobbelte betydning. Ettersom dette ikke er noen thriller, og slutten allerede er vel kjent, kan det – uten å ødelegge leseforventningen – avsløres at verken beslutningstakere eller iverksettere klarte å holde balansen.

PROSESSER OG PLANER

Omstillingen handlet ikke bare om dyptgripende strukturerendringer og innrettingsdreining fra invasjonforsvar til innsatsforsvar. Forfatterne går også inn på definerende (og vil en del si, destruktive) skifter som innføring av mål- og resultatstyring og horisontal samhandel. Endringene, på alle felt, ble møtt med motstand – fra enkelte hold. Her favnes bl.a. det såkalte generaloppøret (oppøret) mot Forsvarsstudie 2000, striden om ISL og kampene mot nedlegging av baser og avvikling av avdelinger. Som historisk gjennomgang nevner forfatterne naturlig nok også faglig uenighet mellom generaler, inklusive forsvarssjefer, og belyser, eksempelvis, den ulike tilnærmingen til beredskap forfektet av Sverre Diesen og Harald Sunde.

Ut over de faktiske omstillingsgrepene, og omstendighetene rundt dem, belyser boka også prosessene knyttet til langtidsplanlegging med meldinger og proposisjoner – og hvordan de har utviklet seg – så vel som de mer grunnleggende, men langt sjeldnere, kommisjoner og utredninger.

Ved inngangen til perioden boka dekker, i 1990, ble en forsvarskommisjon oppnevnt. Når den ble ledet av Kåre Willoch og med Johan Jørgen Holst som nestleder, framholder Bogen og Håkenstad dette som en understrekning av den forsvarspolitiske aksene (eller, kunne de skrevet: alliansen) Høyre–Arbeiderpartiet. Den besto gjennom hele perioden, og ennå i den politiske behandlinga av langtidsplanen i 2016–17, da AP sikret forsvarsforlik. Alliansen har imidlertid nå slått sprekker, og skal neppe tas helt for gitt i neste runde. Bli «terskelforsvar» da et tema? I så fall: Bakgrunnen finnes i «Balansegang»! Eksempelvis.

For den som måtte være interessert i planprosessene, og det må gjerne være flere, gir boka god innsikt i hvordan disse har vært anrettet – og hva planene, i stort, har inneholdt. Dertil hvordan det har vært en stor grad av prosessuell kontinuitet, med Forsvarssjefens studier og råd – som nå kanskje står for fall, og bryter det innarbeidede mønsteret. Boka minner oss om fenomenet forsvarskommisjoner, med mer fundamentale politiske gjennomganger, som flere anført et nytt behov for, senest SV som i høst fremmet forslag om en ny kommisjon.

TØFF OG TEMPERERT

Den som har hørt forfatterne vil mellom linjene ane deres treffende tørrvittighet. Men de er ikke alene om en – tilsiktet eller utilsiktet – humor. Selv forsvarsledelsen har bidratt, som når det nye styringskonseptet fra 1992, betegnende nok, var «RØFF» (altså: Resultatorientert økonomistyring for Forsvaret)! Og her er selvsagt Poseidon, Fønix, Argus, Golf, Neptun og Jupiter med, så vel som FIF og FIST, MUKS og LUKS. Blant annet. Og vi får med oss opprettelsen av både FB og FLO; hvis fortsatte historie vil bidra ytterligere til dragkampen om Forsvarets omstilling.

Blant planer og prosesser finnes mye verdifull informasjon om operativ innsats, framfor alt internasjonalt; også direkte relatert til politikkdreining og strukturerendring.

Dette er en levendegjort historie av vår nære forsvarshistorie. Boka er tre år gammel, og ikke rykende fersk. Men den har lang holdbarhet, og blir bare bedre av å modnes. Det kan derfor trygt anbefales å åpne den for avnytelse nå, som et temperert tilbehør: Et balansert bidrag også til den nye, gjærende langtidsprosessen. ■

OM ANMELDEREN

Dag Leraand er rådgiver i Styrkr, og skriver om bl.a. internasjonale operasjoner og Hæren i Store norske leksikon.

NEWSLETTER

THE ROYAL AIR FORCES ASSOCIATION NORWEGIAN BRANCH

AN ACT OF REMEMBRANCE

- REMBEBRANCE DAY MED TRADISJON OG VERDIGHET

Også i år var Luftmilitært Samfund invitert til å være med på den årlig «Act of Remembrance» arrangert av The British Ambassador på Vestre Gravlund søndag 11. november.

TEKST: RALF SHALKE OG KNUT F. FOSSUM
FOTO: KNUT F. FOSSUM

Regnværet la slett ingen demper på seremonien med over 100 personer fra å delta i den tradisjonelle minnestunden ved de britiske krigsgraver på Vestre Gravlund. Innmarsj med det Britiske og Norske flagget markerer åpningen sammen med at hornblåsere fra HMKG markerer «Call to order».

The Anglican Chaplain ønsket alle velkommen til denne spesielle Act of Remembrance, 100 år etter slutten på annen verdenskrig. Han talte om de unge soldater som ga sine liv og kjemper for fred, men fikk ikke oppleve freden og friheten. «Some never returned» - vi skal vite at de ikke døde forgjeves. Deretter avsluttet The British Ambassador to Norway HE Richard Wood med «At the going down of the sun and

▲ Stor deltakelse i regnværet.

in the morning, we will remember them» Alle «We will remember them». Etter dette, Gardens hornblåsere med signalet «Last Post» etterfulgt av to minutters stillhet, som ble avsluttet med en «Reveille». Deretter la den britiske ambassadøren kranse etterfulgt av ambassadører og representanter fra the Commonwealth. Til slutt la de norske veteranene ned kranser hvor også i år Habard

▲ Sea men fra HMS Winchester

Falk representerte LMS. Minnestunden ble avsluttet med noen ord av presten og den britiske forsvarsattacheen LtCol Andy Walker (RM) som sa: «When you go home tell them of us and say, for your tomorrow we gave our today».

Etter seremonien var vi invitert til «tea party» i den Britiske Ambassadørens residens. ■

GRIMBERGEN

Det var stor deltagelse under seremonien ved minnesmerket på Grimbergen i Belgia. Rolf Eidem representerte Luftmilitært Samfund med RAFA/Norges Fane.

TEKST OG FOTO: FOLF EIDEM

Gruppen Scramble var med 14 personer og SAS veteranforening med seks, i tillegg var også tidligere RAFA/Norwegian Branch President Eyvind Schibbye med. Minnemarkeringen ble utført i regi av tre instanser, Militærmisjonen i Brussel (MMIB), ordføreren i Grimbergen og Scramble, Tilstede med 100 personer, med to RAFA fanebærere og fem fanebærere fra Grimbergen.

Seremonien er høytidelig med en stor VIP tribune for inviterte deltagere. Her sitter

▲ Seremonien: fanebærere ved minnesmerket.

ambassadør I. Schulerud, NATO ambassadør Ø. Bø, sjef MMIB kontreadmiral K. Olsen og ordfører i Grimbergen. Brig.gen. Arild Heiestad rettet opp ca 30-35 befall og menige for VIPéne ankom kl 11.

Egen konfransier ledet seremonien på engelsk og belgisk. Ambassadør I. Schulerud holdt en lang og fin tale. Det er markering med ett minutt stillhet før de to nasjonal-

▲ Rolf Eidem og Peter Helland ved minnesmerket.

sangene avspilles. RAFA Belgian branch ble plassert ved siden av undertegnede og vi kjørte samkjørte faneprosedyrer. I tillegg til I. Schuleruds tale holdt feltpresten en kort tale og bønn. Seremonien avsluttes med kransenedleggelse.

Det er tydelig stor interesse for denne minnemarkeringen både for de norske fra MMIB og fra delokale innbyggere. ■

VESLE SKAUGUM

HISTORIEN OM VESLE SKAUGUM

Vesle Skaugum ble bygget under krigen i Canada med midler samlet inn fra norsk-amerikanere

og fra personellet som med \$10 ble aksjonærer. Disse midlene ble til et rekreasjons- og feriested for personell ved Flyvåpnenes Treningsleir, «Vesle Skaugum» Ole Reistad fant stedet to timers reise fra Muskoka. Dette var stedet for «hans gutter» - ut i friluft - ut i skogen. Mer enn 2000 personer var på Vesle Skaugum frem til 1944. Høsten 1944 fikk man i oppdrag å avvikle Vesle

Skaugum, og i januar 1945 ble styret gitt fullmakt til å selge stedet. Kort tid etter ble Vesle Skaugum solgt med innbo og løsøre for ca \$38.500,-.

Tilbake i Norge ble Ole Reistad engasjert i gjenreisning av et Vesle Skaugum i Norge med midlene fra Canada og i 1948 ble Vesle Skaugum fondet opprettet. Fondets styre valgte stedet ved

Tisleia på Golsfjellet, egnet som et vinterøvssted for Flyvåpnet. Vesle Skaugum ble høytidelig åpnet 22. mars 1953 av H.K.H Kronprins Olav i nærvær av H.K.H. Prinsesse Astrid samt en rekke innbudne sivile og militære gjester. Oberst Ole Reistad døde i 1949, men fru Reistad med datter og to sønner var tilstede som æresgjester.

VELKOMMEN

Styret og vertskapet ønsker velkommen til et hyggelig opphold i historiske omgivelser på Vesle Skaugum og i naturskjønne omgivelser. Stedet er her for veteraner, tjenestegjørende og tidligere ansatte i Luftforsvaret med familie og venner. Stedet er meget godt egnet for seminarer, kurser, jubileer og familiesamlinger.

ORDENSREGLER OG LUNCH

Vennligst følg oppslåtte ordensregler slik at det blir et hyggelig opphold slik at vårt feriested kan bevares for fremtiden. Lunchpakke vanligvis man-ons-fre, øvrige dager serves lunch. Kantineutvalg med rimelige priser forutsettes benyttet. Røykeforbud i alle våre fasiliteter. Hunder og katter er tillatt i hytta etter avtale.

DIVERSE

Ekstra rengjøring for hund/katt i hytta: kr 100,-. Prisene er basert på egeninnsats med stell av rom, skifte av sengetøy, vask av rom avreisedagen og delta i kjøkken-tjeneste på omgang. Spesielle priser kan avtales med grupper,

selskaper, kurs og møter, alt etter ønsker og service. Bomavgift skal ikke betales av gjester på Vesle Skaugum.

PLASSBESTILLING

Skriftlig påmelding/søknad om opphold sendes forretningsfører: Birger Mjønnes, Jegerstien 7, 1560 Larkollen.

E-post: post@vesleskaugum.no / Tlf: 489 93 916. Ved avbestilling gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldene. Alle som har booket seg inn og reservert plass på Vesle Skaugum i 2019 vil motta en forespørsel om fortsatt avtale og forpliktelse.

SPØRSMÅL

Sørsmål om detaljer og korttidsopphold kan også rettes til vertskapet: Marie Louise Møllegaard Madsen og Fred Rasmussen: vesleskaugum555@gmail.com Informasjon er også på: www.vesleskaugum.no eller www.mil.no/luft/start/omlf/vesleskaugum

Hilsen
styret i Vesle Skaugum Fondet

VINTERFERIEN:

15. februar - 24. februar

Frist for påmelding: 10. januar

PÅSKEFERIEN:

12. april - 22. april

Frist for påmelding 1. mars

PENSJONSPRISER

Styret i Vesle Skaugum Fondet har funnet det nødvendig å øke pensjonsprisene. Kostnader til drift av feriestedet har økt de siste årene, mens inntektene og pensjonistprisene ikke har blitt regulert de siste tre årene. Dette har medført at for å drifte stedet på en forsvarlig måte og ikke minst å holde feriestedet i den standard vi har i dag har vi funnet det nødvendig å øke pensjonsprisene med fra 1.1.2019, se vedlagt tabell.

PENSJONSPRISER FRA 1. JANUAR 2019:

Hel uke og hverdager	450,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	515,- pr. pers/døgn
Fredag-søndag (påsken)	520,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	590,- pr. pers/døgn
Barn 5 - 11 år	190,- pr. pers/døgn
Kurs/seminar/konferanser	650,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	675,- pr. pers/døgn
Barn under 5 år	Gratis

VESLE SKAUGUM

GOL - HALLINGDAL
Tlf: 32 07 39 15 Faks: 32 07 65 85
E-post: vesleskaugum555@gmail.com
Adr: Oset, 3550 Gol

Luftforsvarets
FERIESTED

VELKOMMEN

BARDUFLOSS FLYSTASJON 80 ÅR – 1. JULI 2018

I år er det 80 år siden en av landets eldste flystasjoner, Bardufoss flystasjon, ble tatt i bruk. Det første spade-stikket ble tatt mandag 8. april 1935 etter at Stortinget fredag 5. april hadde bevilget nødvendige midler for igangsetting av byggingen av «Centralflyplass for Nord-Norge».

TEKST: KJELL R. BUGGE

Etter hvert kom det hangarbygg, drivstoff-lager og ammunisjonslager på plass, før de første flyene i form av fire stk Tiger Moth under ledelse av kaptein Leif Feiring, ankom flyplassen 26. mars 1938. I juli/august samme år ble den første flyøvelsen gjennomført, og den var så vellykket at det var en medvirkende årsak til at Hålogaland flyveavdeling (HFA) ble etablert på

Bardufoss flystasjon 1. juli 1939 med Leif Feiring, nå med grad av major, som sjef. Feiring ble samtidig Bardufoss flystasjons første stasjonssjef. Det er ikke helt klart hvorfor 1. juli 1938 ble satt som flystasjonens fødselsdag, men det er nok en kombinasjon av at de første flyene ankom i mars 1938 og at HFA ble etablert 1. juli året etter.

► **Venstre bilde: Leif Feiring,** her som kaptein, ble 1. juli 1939 sjef for Hålogaland flyveavdeling og samtidig de facto Bardufoss flystasjons første sjef.

► **Høyre bilde: oberst Ole Reistad** var sjef for 6. Gruppe, senere Luftkommando Nord-Norge, på Bardufoss fra 17. mai 1945 til sin død 22. desember 1949.

(Og her må jeg få lov til å bemerkere at navnet «HÅLOGALAND FLYVE-AVDELING» er et navn som burde komme til heder og verdighet igjen på Bardufoss flystasjon - med all mulig respekt for dagens 139 Luftving).

Årets «fødselsdag» ble markert 9. oktober. Det var da ledelsen på 139 Luftving som nå opererer ut fra stasjonen, fant tid til dette i en heller travel hverdag fylt med produksjon av flytimer og opplæring av mannskaper, og ikke minst i en hektisk omstillingsperiode. Luftmilitært Samfund (LMS) avdeling Troms hadde tatt initiativet til et seminar om flystasjonens historie, og med Bardufoss flystasjon som medarrangør ble det et vellykket arrangement i Istindportalen på Bardufoss. Løytnant Andreas S. Lygre fra LMS Troms ønsket velkommen og ledet ca. 150 tilhørere igjennom et 4 timers seminar fylt med informasjon om flystasjonens aktiviteter fra den spede begynnelse og fram til dags dato. Perioden fra 31. mars 1919 da det første flyet landet i Målselv, vertskommunen til Bardufoss flystasjon, og etableringen og opprettingen av HFA, nøytralitetsvaksperioden, krigsinnsatsen i april-juni 1940 og Royal Air Force tilstedeværelse, ble dekket av undertegete som bla. tidligere har vært stabssjef på flystasjonen. Tyskernes bruk av flyplassen under 2. verdenskrig ble omhandlet fram til frigjøringen. Kaptein Haakon Kyllingmarks overtakelse av flystasjonen 12. mai ble omtalt, og det samme med oberstløytnant Ole Reistads ankomst til samme sted på selveste nasjonaldagen 17. mai 1945.

Oberst (p) Knut F. Fossum, stasjonssjef på Bardufoss fra 1989-91, berettet så om Ole Reistads virke i Bardufossområdet fra ankomsten til hans død 21. desember 1949. Reistads virke var av uvurderlig betydning ikke bare for Bardufoss flystasjon, men for det som senere skulle bli Luftkommando Nord-Norge. Det ble viktig for hele lokalområdet og langt utover i Nord-Norge. Fossums beretning om hvorledes Bardufoss flystasjons første stasjonssjef etter krigen, major Olai Grønmark, kom inn på flyskolen i Canada under krigen på grunn av sine enormt store never, bragte fram latteren i salen.

Brigader (p) Ulf Husebø som bla har vært skvadronssjef på 339 skvadronen, operasjonsgruppesjef og stasjonssjef på flystasjonen, fortalte om flystasjonens oppgaver under den Kalde krigen. Her fikk vi høre om hvorledes utbyggingen av stasjonen var foregått for å kunne ta imot forsterkningsstyrker til denne dele av Kongeriket, og om hvorledes områder på flyplassen var blitt bygget ut for å kunne operere inntil tre jagerflyskvadroner.

Før en velfortjent kaffepause med varm eplekake servert av Velferdstjenesten på Bardufoss, ble nok en tidligere stasjonssjef introdusert. Denne gangen var det brigader (p) Arne Hustvedt som var stasjonssjef i perioden 2001-2002 (og som er den eneste som har gått gradene fra mening soldat til stasjonssjef på Bardufoss flystasjon. (Min merknad)) som tok for seg de store omlegginger og omorganiseringene som fant sted på slutten av 1990 tallet og inn i det nye Millennium. Her var det verdt å merke seg det helt utmerkede samarbeidet som var mellom ledelse og de tillitsvalgte, noe som resulterte i en vellykket og god omstrukturering av Bardufoss flystasjon som satte flystasjonen og de ansatte i stand til å møte de nye utfordringer som kom oftere og oftere utover i de påfølgende årene.

Tidligere sjef på flystasjonens elektronikkskvadron, oberstløytnant (p) Rolf O. Austgard holdt så et godt informativt foredrag om de forandringer flystasjonen måtte forholde seg til på grunn av skiftende regjeringers omgjorte beslutninger. Fra å ha blitt utpekt som hovedbase for all norsk militær helikoptervirksomhet av Arbeiderpartiregjeringen 17. juni 2013 og med påfølgende bevilgninger av ca. 500 millioner kroner til ny hangar, til at denne beslutningen ble omgjort av Solbergregjeringen 15. november 2016. Dette etter at hangaren var ferdigstilt og andre aktiviteter knyttet til 2013 beslutningen var innført. (Dette føyer seg dessverre inn i rekken av beslutninger som er blitt omgjort av skiftende regjeringer og som har ført til at ti-talls milliarder av forsvarskroner har blitt brukt på en helt feil måte de 20 siste årene. (Min merknad)).

Det var svært hyggelig at vertskommunens ordfører Nils Fosshaug hadde takket ja til å kunne komme for å snakke om flyplassen og flystasjonens betydning for lokalsamfunnene i Troms. Fosshaug tok oss med på en reise hvor vi fikk høre om flere vellykkede samarbeidsprosjekter, for deretter å komme inn på de framtidspanene lokalsamfunnet har for å kunne bruke flyplassen i utviklingen av det lokale næringslivet. I så måte var planene om «Arctic Aviation Center» meget interessante. Et senter som skal kunne legge til rette for å videreutvikle det som er der i dag og skape nye etableringer i et militært/sivilt samarbeid.

Og som seg hør og bør så var det flystasjonens sjef oberst Helge, som sammen med sin sjefssersjant, sersjantmajor Odd Helge Wang, som sto for det siste innlegget. Her fikk vi høre om dagens situasjon på flystasjonen og de utfordringer som venter i hverdagen og i tiden framover. Man fikk helt klart forståelsen av at store forandringer er på vei

og at flystasjonens tradisjonsbærer igjennom mer enn 50 år, 339 skvadronen, nå skal forlate området og overføres til Sør-Norge. Men det åpner seg nye muligheter, og spesielt merket jeg meg den store utbygningen som skjer på flystasjonen i fm med at alliert treningssenter er flyttet fra Åsegarden ved Harstad til Bardufoss; her bør det være store muligheter for å kunne videreutvikle aktivitetene på Bardufoss flystasjon. Og obersten oppsummerte planene for Bardufoss flystasjons framtid som følger:

- Best på flyplassdrift i arktisk klima, vinter og sommer
- Best på drift av stridsbase for mottak av allierte, øving, trening og forsterkning
- Best på vedlikehold av NH 90 og støtte-systemer
- Best på Kystvakt operasjoner i Arktisk klima
- Best på Fregatt operasjoner i Arktisk klima
- Best på vedlikehold av Bell 412 Arktisk klima
- Best på TTH og SOF i Arktisk i Arktisk klima
- Best på utdanning av soldater inne til førstegangstjeneste
- Best på understøttelse - helikopteroperasjoner

På kvelden samme dag inviterte Bardufoss flystasjon til messemiddag i flystasjonens befalsmesse. Her hadde de ansatte pyntet til fest, og på tross av at det ikke er daglig drift i messelokalene fikk vi servert et meget velsmakende måltid hvor lammeskank var hovedretten. Noen «war stories» ble det selvsagt fortalt under middagen. Bl.a. om den helt utrolige redningsaksjonen som daværende kaptein Torstein Hamborg utførte i desember 1966, da han med sin besetning i en UH-1B fra 339 skvadronen hentet en døds syk man på ishavsstasjonen Hopen – en historie som tåler å bli gjenfortalt og som kan leses på side 51 i dette nummeret av LUFTLED.

Under måltidet informerte oberst Rasmussen om at han nå var i ferd med å forlate stasjonen. Han skal tiltre som sjef for situasjonssenteret i Forsvarsstaben 1. november, og stillingen som sjef på flystasjonen vil bli utlyst i nær framtid.

Kveldens taffel ble avsluttet ved at major (p) Leif Einar Feiring holdt takk for maten talen. Major (p) Feiring er sønn av flystasjonens første sjef major Leif Feiring, så det var bare rett og riktig at denne æren gikk til han. Feiring berettet om sine besøk til Bardufoss flystasjon sammen med sin far både før og etter 2. verdenskrig, og fortalte bla. at han fikk mate bjørnene til Reistad. Noe han også knyttet opp mot Reistads takk

for maten til kokken på flystasjonen etter et måltid i maidaagene 1945. Det ble det denne dagen servert hestekjøtt av det noe seige slaget. På spørsmål fra kokken om maten smakte repliserte Reistad at, joda maten var OK den, men det hadde vært en fordel før hesten ble kokt om man hadde tatt seg tid til å fjerne dyrets seletøy.

Sosialt samvær ble det også tid til i messelokalene. Her ble stadig tjenestegjørende mikset med veteraner, og i god Luftforsvars ånd ble historier fortalt og erfaringer utvekslet. Men den påfølgende dag var det arbeidsdag, så det ble tidlig kveld. Arbeidsstokken på Bardufoss flystasjon er en sober gjeng som tar sitt yrke meget seriøst og profesjonelt, og løser de daglige utfordringer og oppgaver på største alvor. Og selv om flystasjonen står ovenfor store utfordringer i de neste 80 årene, så er det «så absolutt liv laga» for den flystasjonen som oberst Ole Reistad har beskrevet på følgende måte:

«Ingen flyplass i verden har slike omgivelser. Så vill, så skjønn og så betagende på samme tid. Ingen lyriker har beskrevet eller besunget fjellene her. Verken Istindene, Stor-Ala eller Hjertind har vært motiv for historiske penselstrøk, men for Måselvdøer så vel som for oss innflyttere, står denne fjellraden som et symbol på selve det store og mektige i skaperverket.

Sekundantene er Sollitind, Blåtind, Mauken og Alapen. Enten de nå ligger der i betagende måneskinn en vinternatt, eller det ryker rundt toppene i et snedrev som bare disse kan fremvise, eller midnattsolen favner dem kjælent, like vakre er de statelige konturene.

Flyplassen har også andre naboer, den har et naturlig forsvar i Bardufossen, - bare ikke gå den for nær. Jo, naturen har såmenn gitt sitt bidrag, her er alt en kan ønske seg.

Stille, blanke fjellvann hvor ørreten er kåt, elver og daler, haug og homp. Gjennom den brede dalen kommer selve livsnerven, riksvegen, hvor moderne fremkomstmidler frakter folk og materiell syd eller nord. Her er velstelte bondegårder, hvor odelen fra tidligere århundrer fremdeles holdes vedlike. Vi har flere gudsbu, og annen form for kultur blomstrer i hver grend. Når vinteren legger sitt hvite teppe, er fonnene gjerne litt høyere her enn andre steder. Vel nok tar sola en pust i bakken, men den er ti tusen ganger vakrere når den igjen skaper dalen om til en eventyrverden i begynnelsen av februar hvert år.

Med all respekt for tidens teknikk og motoriserte jag, vi har her en plett på vår jord som vi som nordmenn kan være stolte av. Og her ligger Bardufoss flyplass, perlen, og på samme tid kjernen i nord-norsk landflyvning». ■

▼ **Vintertrening for allierte flyavdelinger** har årlig i mer enn 50 år foregått på Bardufoss flystasjon, og vil i framtiden kunne bli en av hovedgeskjeftene for en av Norges eldste operative flystasjoner.

Foto: Forsvaret

EN REDNINGSBRAG AV DIMENSJONER

339 skvadronen på Bardufoss var i mange år den eneste form for «Search and Rescue» helikopter i Nord-Norge før Sea King'en gjorde sitt inntog på midten av 1970-tallet. Et utall av rednings- og ambulanseoppdrag har blitt utført opp igjennom årene, og blir fortsatt utført av skvadronens personell.

TEKST OG FOTO: KJELL R. BUGGE

Men det er en av disse operasjonene som peker seg spesielt ut, og det er et ambulanseoppdrag utført i desember 1966 med en UH-1B fra skvadronen. Når det nedenforstående som er sakset fra «Bardufoss flystasjons historien 1938-1988» leses, så husk på at UH-1B er et enmotors helikopter, uten noen form for avsnings – eller natt-flyvingsutstyr og som ikke hadde radar. Og ikke minst – operasjonen fant sted i den absolutte mørketiden i Nord-Norge og uten noen muligheter til forhåndstrening for landing og avgang med helikopter på et lite kystvaktskip som ikke var godkjent eller trent for helikopteroperasjoner.

En av skvadronens aller største bragder gjennom tidene stod kaptein Torstein Hamborg, løytnant Steinar Fredriksen, Stabsersjant Asbjørn Olavsens og serjant Ole M Tuset for lørdag 2. desember 1966.

På Hopen lå en mann dødssyk, og på denne tiden av året var eneste mulighet å hente ham med helikopter. I Hammerfest lå oppsynsskipet «Nornen», og opplegget gikk ut på at helikopteret skulle tas ombord og fraktes så nære Hopen som mulig. På grunn av isen måtte de så nær som 70 NM for at det skulle rekke med fuel. Helikopteret ble landet på «Nornen», og på grunn av at halen stakk langt utover kanten, måtte hovedrotoren tas av. Dette var for å unngå at helikopteret skulle ramle overbord i tilfelle høy sjø.

100 NM fra Hopen kom båten inn i tett is og tåke, i tillegg kom det stormvarsel. Redningsaksjonen måtte iverksettes før stormen brøt løs. En Albatross som skulle lede Hamborg inn, ble budsendt. Tuset og Olavsens gikk i gang med å klargjøre helikopteret.

Kl. 0700 lørdag 2. desember hadde «Nornen» klart å presse seg innenfor 70 NM. Kl. 0715 tok Hamborg av, og under ledelse av Albatrossen startet turen innover. Tett tåke og mørke gjorde at de måtte fly

▲ Kaptein Torstein Hamborg.

Foto: privat

mellom tåkelagene, altså ren instrumentflyging. Dramatikk oppstod et par ganger da Hamborg mistet kontakten med Albatrossen, men ved hjelp av radio og Albatrossens radar og landingslys fikk de igjen kontakten. Landingen var også et problem, her måtte en instrumentlanding foretas, og først etter tredje forsøk lyktes det. Pasienten ble tatt ombord, og helikopteret oppfylt med drivstoff medbrakt på jerrykanner.

Turen tilbake gikk forholdsvis greit. Landingen ombord på «Nornen» ble vanskelig gjort ved at båten slingret veldig. Båten ble lagt opp mot vinden og landingen gikk bra. Det samme gjorde turen tilbake til fastlandet.

Kaptein Hamborg mottok senere Kongens Fortjenestemedalje for denne flygerbragden. ■

▲ Oppsynsskipet Nornen. Det var fra dette dekket at kaptein Hamborg foretok sine flyoperasjoner i desember 1966.

▲ Helikoptertypen som ble brukt, UH-1B.

AKTIVITETSPLAN VINTER/VÅR 2019

DATO	TID	AKTIVITET	STED	ARR.
Onsdag 23. jan	ENO	Orientering om helikoptersituasjonen. Følg med på egen annonsering.	Sola	LMS-R
Onsdag 27. februar	ENO	Årsmøte LMS-Rogaland. Følg med på egen annonsering.	Sola	LMS-R
Torsdag 7. mars	1800	Årsmøte LMS. Se annonse nedenfor.	Oslo	LMS
Mars – dato ikke bestemt	ENO	Foredrag om P-8 Poseidon. Følg med på egen annonsering.	Sola	LMS-R
April/mai – dato ikke bestemt	ENO	Foredrag om baseforsvar Følg med på egen annonsering.	Sola	LMS-R
Onsdag 8. mai	1100	Markering av Frigjøringsdagen. Følg med på egen annonsering.	Akershus	LMS
Fredag 13. – søndag 15. sept		LMS medlemshelg. Annonse kommer i LUFTLED 02 2019.	Vesle Skaugum	LMS
Fredag 8. november	ENO	Luftforsvarets årsmiddag. Følg med på egen annonsering.	Sola	LMS-R

ÅRSMØTE I LUFTMILITÆRT SAMFUND

DET INNKALLES HERVED TIL ÅRSMØTET I LMS TORSDAG 7. MARS 2019 KL. 1800 I KANTINEN FORSVARETS STABSSKOLE [BYGNING 13] PÅ AKERSHUS FESTNING. SAKER SOM ØNSKES TAS OPP PÅ ÅRSMØTET, MÅ VÆRE STYRET I HENDE **INNEN 16. FEBRUAR 2019.**

SAKSLISTE:

- Velkommen og åpning ved leder LMS
 - Godkjenning av fullmakter
 - Godkjenning av innkalling
 - Valg av møteleder, referent og to desissorer
 - Årsberetning 2018
 - Regnskap 2018
 - Budsjett 2019
 - Medlemskontingent 2020
 - Sted hovedsete styret 2019 – 2020
 - Innkomne forslag
 - Styrets forslag til handlingsplan 2019
 - Valg
 - Avslutning
- Sosialt samvær med servering.
Luftforsvarsrelatert foredrag.
- Vel møtt!**
Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste!

**REDAKSJONEN ØNSKER ALLE
LESERE EN RIKTIG
GOD JUL & ET GODT NYTT ÅR!**

LMS BEDRIFTSMEDLEMMER

Støtt dem
og du
støtter LMS

ÅRSKONTINGENTEN 2018

har forfalt til betaling. Den er på kr. 200.- Dersom det er noen av våre medlemmer som mener at de ikke har betalt, så bruk konto nr. 0531 29 58270 eller VIPPS 502468.

LMS-VESTFOLD:

Sersjantmajor Inge Andersen er konstituert som leder i LMS Vestfold. Med seg fra det forrige styret har han major (R) Tom Kjær og oberstløytnant (p) Kjell R. Bugge. Inge er sjefssersjant i Luftoperativt inspektorat på Rygge; Tom er leder for sivil-

forsvaret i Telemark og Kjell jobber som sekretær i LMS hovedstyre.

LMS-TROMS:

Sersjantmajor Knut Wingstad er av LMS styret konstituert som leder i LMS Troms. Sammen med seg i styret har han oberstløytnant (p) Odd A. Larsen som

er konstituert som sekretær og løytnant Andreas S. Lygre. Knut er ansvarlig for Brannavdelingen ved Bardufoss flystasjon. Odd Arthur er den som sist bekledd stillingen som Sjef LVA bn Bardufoss, mens Andreas er radar-kontrollør ved 131 Luftving på Sørreisa, samtidig som han også er kasserer i LMS hovedstyre.

GRAFISK DESIGNER ASGEIR B. DALBY TILDELT LUFTMILITÆRT SAMFUNDS HEDERSTEGN

Under Luftmilitært Samfundss strategiseminar 22. november 2018, ble grafisk designer Asgeir B. Dalby tildelt LMS Hederstegn. I sin begrunnelse for tildelingen sier LMS styret bla følgende:

LMS setter stor pris på det arbeidet Asgeir Dalby har gjort, og fortsatt gjør, for oss i arbeidet med «LUFTLED». Hans bidrag til «LUFTLED» er av meget høy standard og av stor betydning for

LMS. Han leverer mer enn det som kan forventes i et slikt samarbeide mellom en ideell organisasjon som LMS og en kommersiell aktør.

LMS Hederstegn til grafisk designer Asgeir B. Dalby er derfor meget vel fortjent og bidrar på alle måter til å fremme Luftmilitært Samfundss visjon «Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste».

Redaksjonen i LUFTLED gratulerer Asgeir med utmerkelsen. ■

▲ Grafisk designer Asgeir B. Dalby mottar LMS Hederstegn fra leder LMS, oberst Bjørn E. Stai.

OBERST (P) KNUF F. FOSSUM TILDELT LUFTFORSVARETS FORTJENSTMEDALJE

Luftforsvaret har innført en fortjenstmedalje som en særdeles anerkjennelse til den som fortjener det. Verdighetsprinsippet ligger til grunn for tildelingen, og det er avgjørende at tildeles en verdig mottaker for å sikre integriteten til medaljen.

TEKST: CARMINA GRANLY
FOTO: ONAR DIGERNES AASE
Teksten er av plasshensyn forkortet av redaksjonen

Obert (p) Knut F. Fossum ble den første som ble tildelt denne heder. Tildelingen fant sted onsdag 5. desember i år under Sjef Luftforsvarets årlige julemiddag for generaler som ikke lenger er i tjeneste. I sin begrunnelse for tildelingen sa Sjef Luftforsvaret generalmajor Tonje Skinnarland bla: «Ved å vise omsorg for alle veteraner, kombinert med en evne til å skape gode arenaer for formidling av deres historier, har Knut vært til stor glede og nytte for både Luftforsvaret og den enkelte veteran. Med den nevnte begrunnelse, vil

jeg tildele Luftforsvarets første fortjenstmedalje til oberst (p) Knut Fredrik Fossum som jeg anser å være en særdeles verdig mottaker». Hun sa videre i sin tale til Fossum, at hans innsats har gått langt utover det som er vanlig av engasjement etter endt avsluttet karriere i Forsvaret. Hans innsats har slik vært uvurderlig for ivaretagelsen av Luftforsvarets kultur, tradisjon og historie. Hun ga også anerkjennelse til Fossums kone Elin Skjold Fossum, og takket for måten hun har støttet sin ektemann gjennom disse årene. Hun har vært Fossums støtte-spiller og ledsager igjennom mange år, og Fossum selv takket henne spesielt i mottakelsen av den symbolske medaljen. ■

ET UNIKT INNBLIKK I LIVET SOM MILITÆR FLYGER

▲ **Bilde foran det svenskproduserte Saab Safari** som blir brukt på Luftforsvarets flygeskole. Mitt kull fikk omtrent 20 timer bak spakene på denne flytypen.

Graduasjonen på luftforsvarets flygeskole markerte en milepæl for oss flyaspiranter, skuldrene kunne senkes et par hakk og nye opplevelser stod i vente. Etter omtrent fire måneders seleksjonsflyging gikk veien videre til ventetjeneste på en av forsvarrets skvadroner, her fikk undertegnede æren av et minnerikt opphold på 331 skvadronen i Bodø.

TEKST OG BILDER: MARTIN – TIDLIGERE LMS PRISVINNER VED LUFTFORSVARETS FLYVESKOLE

Som stasjonert på skvadronen i åtte måneder fikk jeg det jeg mener er et unikt innblikk i hva det innebærer å være en militær flyger, som er til stor verdi for ferske og i varierende grad uvitende flyelever. I denne teksten vil jeg skildre mine opplevelser på skvadronen og fortelle hvorfor jeg mener et slikt opphold er av stor inspirasjon for enhver fremtidig flyger i forsåret.

331 SKVADRONEN OG ARBEIDSOPPGAVERNE

Med over gjennomsnittet stor interesse for fly var det til stor glede å skulle tilbringe de neste åtte månedene ved en operativ jagerflyskvadron. Forventningene var store, men til tross for dette ble oppholdet på 331 skvadronen bedre enn jeg kunne forestille meg.

På skvadronen fikk jeg opplæring og ble utsjekket som «Mission planner», under avdelingen «Mission support». Misson support er én av de mange tannhjulene som må gå rundt for at maskineriet på en skvadron skal fungere. Rollen består av arbeidsoppgaver som bistår flygerne, slik at de får best mulig forutsetninger for å kunne utføre sine oppdrag på best mulig vis. Arbeidsoppgavene går i stor grad ut på å assistere under de ulike

fasene før og etter flyturene. Planleggingsfasen er en essensiell del som legger grunnmuren for et vellykket oppdrag, men vel så viktig er behandlingen av materiale som gir nødvendig informasjon for etterarbeid. Slik kan flygerne analysere og studere utførelsene i etterkant.

Arbeidet krever naturlig nok et tett samarbeid med flygerne, noe som var lærerikt og spennende for en fersk flyelev. Dette ga meg en bedre forståelse for hva som kreves av alle ledd og i hvilken grad man som flyger også har ansvar for mange oppgaver av den art som ikke innebærer flyging. I løpet av oppholdet på skvadronen fikk jeg være mye med flygerne for å se hvordan de jobbet på bakken. Jeg fikk også være med i luften, en guttedrøm gikk i oppfyllelse da jeg fikk lov til å bli med på tur i F-16.

F-16 TUR

Følelsen av å spenne seg fast i baksetet på et fly med over 120.000 hestekrefter, bli trykket tilbake i setet når flyet dundrer ned rullebanen med full etterbrenner, for så å manøvrere gjennom daler seksti meter over bakken i nærmere tusen kilometer i timen, den følelsen er vanskelig å beskrive med ord. De responsive og krappe manøvrene som hiver flyet opp ned over fjelltopper og knekker videre innover i de norske majestetiske omgivelsene bygger opp en enorm respekt for kreftene og flymaskinens kapasiteter og oppgaver.

Det er en rekke elementer som spiller inn i hvert treningsscenario og det er spennende å se hvordan flygerne klarer å håndtere alle de usikkerhetsmomentene som oppstår underveis. Flygerens profesjonelle holdning til trainingen forsteker aspektet om at dette er trening på våpenleveranse i en alvorlig kontekst. En trener tross alt på å operere et våpensystem. Profesjonaliteten og fokuset på at hver eneste flytur skal gi best mulig trening er til stor inspirasjon og dette vil jeg selv ta med meg gjennom mitt utdanningsløp.

Etter å ha flydd Saab Safari i omtrent 20 timer – som er krevende nok i seg selv – ga dette innblikket meg et nytt syn på viktigheten av god kommunikasjon, samarbeid, planlegging, presisjon og mengdetrening. Under en slik flytur skulle man nesten tro man ble vettskremt, men tvert imot viste tryggheten og konsentrasjonen til flygerne en enorm tillitt.

ERFARINGENE OG VERDIEN AV OPPHOLDET MITT

Det var interessant å se forskjellene på hverdagene til flygerne ut ifra hvor lenge de hadde flydd, fra nyutdannede flygere med et par hundre timer til erfarne flygere med over to tusen timer. Det varierende erfaringsnivået på skvadronen ga meg en «forsmak» på hvordan en militær flygers karriere kan utarte seg, og de ulike kravene som stilles underveis.

Det er mange myter og rykter som florerer rundt yrket som militær flyger. Jeg kan kun snakke fra egne erfaringer og opplevelser, men oppholdet ga meg en trygghet og forståelse i hva dette yrket faktisk innebærer. Gjennom et sammensveiset og inkluderende miljø ble jeg ivaretatt og lært opp av dyktige kollegaer, disse menneskene har gjort meg mer forberedt på min fremtidige karriere.

Det er ikke alle som får muligheten til å ta del i en skvadron før de selv har fått vingen på brystet, og jeg er svært takknemlig for at jeg fikk være en del av 331 skvadronen. Tusen takk «first norwegian» for et fantastisk lærerikt og minnerikt opphold!

SPENNENDE TIDER I VENDE

I dag går jeg og kullet mitt på krigsskolen og skal videre til USA for utdannelse som flygere og navigatører, vi vet ikke når vi skal videre, men satser på at en fornuftig løsning vil fremlegges om ikke lang tid. Vi venter i spenning på flytypefordeling og ser frem til å få vite hva vi skal jobbe med fremover.

Jeg oppfordrer alle som tenker at dette høres ut som en spennende arbeidsdag om å søke luftforsvarets flygeskole. ■

VELLYKKET LMS MEDLEMS- HELG PÅ VESLE SKAUGUM

Fra fredag 28. til søndag 30. september i år ble det arrangert LMS medlemshelg på Vesle Skaugum. 36 voksne og 3 barn hadde funnet veien til Golsfjellet denne siste helgen i september, og vi ble velsignet med «høvelig» vær. Dette er fjerde gangen LMS står for et slikt arrangement, men i år var det særdeles vellykket med stor deltakelse og med Sjef Luftforsvaret, generalmajor Tonje Skinnarland som en meget velkommen hedersgjest.

TEKST OG FOTO: KJELL R. BUGGE

Gjestene kom til Luftforsvarets feriested fra Østlandsområdet, fra Bergen og fra Stavanger. Ved ankomst ble det servert kaffe og vafler, før leder LMS, oberst Bjørn E. Stai inviterte gjestene inn i Dugnadsstua hvor han ønsket velkommen. Deretter gikk det slag i slag denne fredagskvelden med orientering til gjestene om Vesle Skaugums historie fortalt av Knut F Fossum, omvisning på stedet ved Hans M Lie og et utsøkt spekematmåltid med rømmegrøt for man fant roen i sosiale sammenheng i Peisestua.

Lørdagen sto i friluftaktivitetenes tegn. Gjestene ble delt inn i lag før gjennomføring av «tilpasset infanteriløp» ble iverksatt. En melding som måtte memoreres ble lest opp ved start, før lagene besøkte de utplasserte postene i en ca. 2 km lang løype. Her ble man prøvd i avstandsbedømmelse, livlinekast, måloppdagelse, «håndgranat-kast» og vektangivelse av militære effekter, før målgang med skriftlige prøver. Etter en slik kraftanstrengelse smakte det med en pause hvor Sjef Luftforsvaret ga en orientering

om status i Forsvarsgrenen. Noen spørsmål ble det også tid til, før tidligere sekretær i RAFA/Norge, Knut F Fossum, grep ordet. Han fortalte at RAFA/N i mange år hadde en velferdspokal som gikk til den personen i organisasjonen som hadde ytt en særdeles stor innsats for foreningens medlemmer. Da RAFA/N ble nedlagt i 2014, gikk denne pokalen «i opplag». Knut overrakte nå denne

til Sjef Luftforsvaret, general Skinnarland og ba om at pokalen nå ble værende på Vesle Skaugum.

Før middag ble det tid til tur «i skog og mark» noe som mange benyttet seg av. Selve middagsmåltidet med ørret, lam og karamellpudding var helt utsøkt – bare det var turen verdt. Vertskapet hadde som alltid lagt sin sjel i matforberedelsene og vi nøt hvert et måltid.

Under middagen tok Harald Storlid fra LMS Rogaland ordet og overrakte noen historiske fotografier til Hans M Lie som er nestleder i Vesle Skaugum fondet. Gaven ble tatt vel imot og vil finne sin plass i den ellers rikholdige samlingen som allerede er på Vesle Skaugum.

Søndag 30. september sto i oppbruddets tegn og etter en trivelig frokost gikk hver til sitt og sørget for at rommene var klare til de neste besøkende. Hjemreisen gikk tydeligvis bra – ingen skaderapporter er mottatt.

Og da er det bare å begynne å planlegge på neste års medlemshelg som blir 3. helgen i september – 13.-15. september 2019 – Vell møtt! ■

▲ Hans Magnus Lie mottok gaver på vegne av Vesle Skaugum, fra LMS Rogaland av Harald Storlid.

▲ General Skinnarland mottar RAFA-Ns velferdspokal av Knut Fossum.

▲ Deltakere på årets LMS medlemshelg.

GRADUERINGER 2018

Sommeren 2018 markerte på mange måter et skille hva angår utdanning i Forsvaret, og derved også for Luftforsvarets skoler. Luftkrigsskolen ble overført fra Sjef Luftforsvaret til Direktøren for Forsvarets Høgskole. Forsvarsgrenenes befalsskoler ble nedlagt, og blir nå er del av den felles befalsutdanningen for OR-befalet, også dette i regi av Høgskolen. Fagskolene beholdes i Forsvarsgrenene. Derfor har Luftmilitært Samfund lagt om premieringen fra LMS til de aktuelle skolene i Luftforsvaret, slik at beste elev ved fagskolene i Luftforsvaret nå får et innrammet bilde som kan relateres til fagskolens innhold. Samtidig håper vi å kunne få beholde muligheten til å kunne premiere den kadetten med beste bachelorbesvarelsen ved LKSK. Hva angår premiering fra LMS til beste elev fra Luftforsvaret ved befalsutdanningen på OR-nivå, så er ikke dette klarlagt fra Høgskolens side. Så derfor ble gradueringene ved Luftforsvarets skoler våren/sommeren noe spesiell, og her kommer rapport fra noen av disse.

LUFTFORSVARETS BEFALSSKOLE

TEKST: IDA BJØRKLUND

Onsdag 20. juni var det duket for den aller siste uteksamineringen av sersjanter fra Luftforsvarets befalsskole på Kjevik. Dagen startet med åpen leir og omvisning for tilreisende familie og pårørende, etterfulgt av oppstilling i idrettshallen. Der ble det også markert nedleggelsen av Luftforsvarets befalsskole, med tale fra stabssjef Forsvarets Høgskole oberst Heidi Gaustad.

Under selve vitnemålseremonien i hangar 1, satt mange spente sersjanter og ventet på bestemannspremier. LMS har tradisjonen med å dele ut Luftforsvarets kårde til beste elev og i år gikk prisen til flyelev Tage Bjørkli. I tillegg til Luftforsvarets kårde, mottok han også Sjef Luftforsvarets reisestipend på en verdi av kr. 10 000,- delt ut av sjef Luftkrigsskolen, oberst Rune Gaustad.

LMS ønsker sersjant Bjørkli lykke til med resten av flygerutdanningen, og i sin videre karriere i Luftforsvaret!

► Kaptein Ida Bjørklund Heggheim overleverte Luftforsvarets kårde fra LMS til Tage Bjørkli bivånet av oberst Rune Gaustad.

▲ Einar Midthun, beste befalsskolelev 2018 ved Luftverntaktisk skole.

LUFTVERN-TAKTISK SKOLE

Ved Luftverntaktisk skole var det befalsskolelev Einar Midthun som mottok LMS' pris som beste elev fra LBSK.

LUFTFORSVARETS FLYGESKOLE KULL FII-2018

LFS kull II-2018 graduerte på Bardufoss flystasjon 22. november, og det var leder i LMS-Troms, sersjantmajor Knut Wingstad som overrakte LMS' pris til beste elev som denne gangen ble Tord André Johnsen.

▲ Tord André Johnsen mottar LMS pris for beste elev ved LFS kull II-2018 fra sersjantmajor Knut Wingstad, leder LMS Troms.

LUFTFORSVARETS FLYGESKOLE KULL F1-2018

TEKST OG FOTO: KNUF F. FOSSUM

Bardufoss flystasjon var klar til å ta imot foreldre, venner og kjærester da LFS kull F-I 2018 skulle uteksamineres 30. mai. Luftmilitært Samfund hadde igjen gleden av å være tilstede for å overbringe LMS pris til beste elev, Daniel Andresen.

Begivenheten startet med formasjonsflyging med instruktørene i Safari. Det gikk bra tross noe ruskete vær. Etter dette fulgte høydepunktet i en flott pyntet kinosal ved Flygeskolen med presentasjon av flyevelevne, premieutdeling, utdeling av vitnemål og Flashparade. Virkelig hyggelig at foreldre og kjærester kunne være med på dette.

Det var «en gammel flyger» som overrakte LMS pris til beste elev, og han sa bla

«at alle måtte føle seg som en-ere ved at de var kommet gjennom denne første krevende fasen på flyskolen og klare for videre utdanning i utlandet». Han mimret noe tilbake fra sin tid på Flygeskolen (60 år siden) og fortalte at instruktøren ikke satt ved siden, men bak, at de ikke radiokontakt med Tårnet og kontakten med instruktøren bak var via en «hageslange». Det måtte snakkes høyt - ja tidene har forandret seg. Videre sa han: «Ja her er dere i dag - helt i starten på en utdanning. Om noen år er dere tilbake og i krevende oppgaver i Luftforsvaret. Noen av dere skal kanskje tilbake på beredskap (QRA) på Evenes med F-35?»

Etter denne seremonien var det lunch i Luftvingmessa med taler hvor bla. en av foreldrene takket Flygeskolen for at de på en fin måte hadde fått gutter til å bli «menn».

▲ Beste elev LFS kull I-2018, Daniel Andresen, mottok LMS prisen fra oberst (p) Knut F. Fossum (t.h) med sjef 139 Luftving oberst Helge Rasmussen (t.v) som bivåner.

Og som vanlig - i baren på kvelden kom historiene. En minnerik dag.

▲ Hele flykullet ved flyet.

LUFTFORSVARETS KONTROLL- OG VARSLINGSSKOLE

TEKST: DANIEL BERG ERIKSEN

Samtidig som det ukjentlig ble meldt om varmere korder i Sør-Norge holdt både elever, instruktører og ansatte i Sørreisa hodet kaldt under graduasjon ved Luftforsvarets kontroll- og varslingskole (LKVS) 7 juni 2018. Det var både kjølig og antydninger til snø, noe som gjorde at den veldig flotte overflyvningen fra amerikansk AV8B Harrier dessverre ikke kunne ses. Lyden bar imidlertid godt gjennom skylaget for å markere graduasjon for dyktige elever

fra skolen, noe som utgjør mange kjærkomne tilskudd til resten av luftvingen.

Beste elev grunnleggende kontroll- og varsling (GKV) ble sersjant Peter Haugdal. Sersjant Silje Sandslett Seland ble beste elev ved spesialistutdanning kontroll (Spes K). De to sersjantene mottok de to siste og ettertraktede «LMS-knivene», passende premier til de skarpeste knivene i skuffen. Fra og med neste år vil det være en ny type premiering som bedre harmonerer mellom Luftforsvarets fagskoler. Luftmilitært samfund ønsker alle graduantene lykke til videre i sine operative karrierer.

▲ Fra venstre: Beste elev GKV sjt Peter Haugdal, LMS representant kapt Daniel Berg Eriksen, beste elev spes K sjt Silje Sandslett Seland. Fotograf: Karl Kristian Svendsen.

LUFTKRIGSSKOLEN KULL 66

Luftmilitært Samfunds pris til beste bachelorbesvarelse ved LKSK Kull 65, ble i år delt mellom kadettene Henriette Sofie Wedervang og Erlend Søbakk Wiggen. Det var major Tormod Overland fra LMS-Ørland som sto for prisoverrekkelsen den 16. juni.

I si begrunnelse for tildelingen sier sensuren ved LKSK bla følgende om opp-

gaven: «Årets vinneroppgave tar utgangspunkt i kadettenes egen hverdag– altså undervisning hvor øvelser inngår som et pedagogisk verktøy. Med utgangspunkt i teorier knyttet til scenariobasert trening har oppgaven undersøkt hvordan scenariobasert trening (SBT) kan bidra til å måle og påvirke læringen i en konkret øvelse: Øvelse Ledelse i luftoperativt miljø.

Ved bruk av kvalitativ metode synliggjør oppgaven ikke bare hvor Luftkrigsskolen har et potensialet for forbedring, men også hvort/hvordan dette kan gjøres slik at læringsutbytte for kadettene kan forbedres.

Bacheloroppgaven klarer på en god måte å kombinere teori med innhentet empiri. Den er ambisøs, men løser det hele på en meget god måte, samtidig som det er et betydelig stykke arbeid som ligger til grunn. Oppgaven både er godt strukturert og godt skrevet, noe som også bidrar til å gjøre oppgaven interessant å lese».

▲ Brigader Åge Lyder Longva, stabssjef Luftforsvaret, major Tormod Overland, prisoverrekker for Luftmilitært Samfund, kadett Henriette Sofie Wedervang, kadett Erlend Søbakk Wiggen, oberst Rune Gaustad, sjef Luftkrigsskolen, brigader Ole Asbjørn Fauske, sjef Forsvarets Fellestjenester.

LMS UTDANNINGSSEMINAR

Luftmilitært Samfund arrangerte sitt høstseminar 11. oktober. Denne gang på Forsvarsmuseet i den fine nyoppussede aulaen. Lokalene fremstår nå som lyse og trivelige og alt av audiovisuelle hjelpemidler fungerte meget bra.

TEKST: ØYVIND KIRSEBOM STRANDMAN
FOTO: KNUT F FOSSUM

På dette seminaret ønsket vi å sette fokus på utdanning og kompetanse. Vi vet at dette er et tema som diskuteres og som skaper engasjement. Så tittelen for høstens seminar var «*Ny utdanningsordning – møter den Forsvarets behov?*»

Overraskende nok måtte det en betydelig innsats til for å få på plass foredragsholdere. Vi hadde trodd at de som hadde besluttet den nye modellen ivret etter å presentere den og argumentere for den. Men slik var det ikke.

Imidlertid fikk vi til slutt satt sammen en agenda med et spennende innhold og med godt kvalifiserte foredragsholdere som alle på hver sin personlige måte bidro til å belyse den nye modellen. Det kom klart fram at det er ulike syn på modellen og dens evne til å møte behovet for kompetanse fremtidens Forsvar har.

Mange har spurt seg om nødvendigheten av en slik radikal omlegging av hele Forsvarets utdanningssystem. Er omleggingen

kun ressursdrevet? Vi fikk en klar forståelse av at målet om å spare nærmere 500 millioner på utdanningen har vært styrende for resultatet. Samtidig er det helt klart at innføringen av ny militær ordning (OMT) med et spesialistkorps og et offiserskorps nødvendiggjorde en radikal endring av utdanningssystemet. Hele utdanningssystemet må bli mer målrettet mot den rollen den enkelte skal utøve. Vi må redefinere offisersrollen og skape et skille mellom det å være offiser og det å være spesialist, alle skal ikke beherske alt.

De tre krigsskolenes tidligere dekaner var alle med i arbeidet med ny utdanningsmodell. Alle var enige i at det var behov for endringer, men det var ulike oppfatninger av hvor radikale disse skulle være. Etter å ha hørt x-dekanenes presentasjoner kan det synes som om Hæren er mest tilfreds med utdanningsreformen. Implementeringen av OMT med en

«Reformen skal særlig prioritere militær kjernekompetanse, mer felles utdanning, mer mobulbasert, tidsriktig og tilstrekkelig utdanning basert på den enkeltes kompetansebehov»

«Sikre at felles høyskole også i fremtiden leverer sjefskurs, stabsstudier og sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning med nødvendig kvalitet»

tilpasset utdanningsmodell vil gi Hæren en bedre og riktigere struktur. Både Sjøkrigsskolens og Luftkrigsskolens representanter var mer kritiske til modellen. For Sjøkrigsskolens del var bekymringen i stor grad knyttet til «sivilisering», dvs bortsetting av kjerneutdanning til sivile aktører. Luftkrigsskolens representant stilte spørsmål om skolen evner å ta vare på og videreutvikle den betydelige kompetansen instruktørstaben besitter.

Kritikerne peker også på at det er lagt for svake faglige ambisjoner til grunn for reformen og peker på ordene tilstrekkelig og nødvendig i prosjektmandatet.

Det ble også hevdet at utdanningsreformen tar Forsvaret i feil retning ved at utdanningstiden med tilhørende praksis kuttes med hele to år. Tidligere brukte man fem år fra rekrutt til ferdigutdannet offiser fra krigsskolen. Med ny modell skal dette gjøres på kun tre år.

Dette vil gi noen konsekvenser som vi i dag ikke er i stand til å se rekkevidden av. Samtidig blir betingelsen ved utdannelsen kraftig svekket bl a ved at lønn under utdanning fjernes samtidig som pliktjenesten opprettholdes.

Den avsluttende paneldebatten var preget av stort engasjement og den viste klart at det er stor uenighet i synet på den nye ordningen. Det var nok de bekymrede som var i flertall. Dagens debattleder, førsteamanuensis ved LKSK Ole Jørgen Maaø, ledet oss gjennom dagen på en myndig, engasjert og inspirerende måte. ■

▲ Leder LMS oberst Bjørn E. Stai sammen med debattdeltakerne som var f.h. oberstløytnant Harald Høiback, fenrik Renate Kvamsbø, kommandørkaptein Tommy Krabberød, oberstløytnant Tor Erik Hanssen, professor Karl Erik Haug og oberst Trond Nilsen.

▲ Fenrik Renate Kvamsbø delte sin bekymringer om den nye utdanningsordningen med de frammøtte.

«OPERASJON PINGVIN»

– DA FLYVÅPNET SIKRET NORSKE LANDOMRÅDER FOR 60 ÅR SIDEN

Kl. 1130 den 1. november 1958 la polarskuta «Polarbjørn» av Ålesund på 300 tonn fra kai i Oslo med kurs mot Antarktis. Om bord var et mannskap på 16 samt ni medlemmer fra Det Norske Polarinstitutt - og ni offiserer og befal fra Det Kongelige Norske Flyvåpen. Samt ikke å forglemme to flygemaskiner av typen DCH – 3 populært kalt «Singel-Otter».

Fly og mannskaper kom fra Støtteving 7070 og underlagt daværende Luftkommando Østlandet. Skuta skulle til Dronning Mauds land på Sydpolkontinentet, og fly og mannskaper skulle foreta luftfotografering av de norske områdene på kontinentet til støtte for Polarinstituttets ekspedisjon i samme område. Flyvåpnets deployering fikk betegnende nok kodenavnet «OPERASJON PINGVIN».

60 år senere, 1. november 2018, markerte Luftmilitært Samfund (LMS) denne begivenheten, og så vidt vites har ikke denne ekspedisjonen blitt hedret tidligere med en tilsvarende markering. Så dette var første – og sannsynligvis siste gang at noe slikt skjer.

Det er ikke ofte man får anledning til å høre en så spesiell fortelling som historien om «Operasjon Pingvin» berettet 60 år etter at ekspedisjonen fant sted, og fra en førstehåndskilde – fra en av de som virkelig deltok på Sydpolen med disse flygemaskinene. Kaptein (p) Atle Brundtland, nå i sitt 87. år, deltok som vingsersjant og skrogmekaniker sammen med fire flygere/navigatører og fire andre fagspecialister på flytypen.

Men før Brundtland slapp til denne dagen med sin historie i Foredragssalen på Forsvarsmuseet i Oslo, hadde leder i LMS, oberst Bjørn Stai, ønsket et 30 talls tilhørere velkommen og gitt et kort resyme av dagens opplegg. Han introduserte så polarhistoriker Harald Dag Jølle fra Polarinstituttet som var kommet ens æren fra Tromsø for å gi det store bildet av norsk polaraktivitet i Antarktisk – fra Roald Amundsen i 1911 og fram til Instituttets ekspedisjon i perioden 1956-60. Oppgavene var mange for denne ekspedisjonen på slutten av 50-tallet. De norske områdene i Antarktisk skulle sikres og kartlegges. Og dette er vel eneste gangen en norsk forsvarsgren har deltatt i det å sikre et

område for norske interesser, og uten at det ble løst et skudd. «Operasjon Pingvin» var en meget viktig del av det hele. Jølle hadde også noen svært interessante filmsnutter som viste flyoperasjonene fra basen på Dronning Mauds land – på noen av klippene fortonte det seg for en legmann som et under at Otter'n kom i lufta.

▲ Vingsersjant Atle Brundtland på Dronning Maud land. Foto via Atle Brundtland.

¹ Major (p) Gudmund Odden er den andre gjenlevende. Odden var leder for ekspedisjonen, og lever i dag i Bøverdalen. Men han hadde ikke anledning å komme til Oslo på dette arrangementet.

Etter en behørig introduksjon av Atle Brundtland, forøvrig en av to¹ gjenlevende fra «Operasjon Pingvin», fikk vi en flott presentasjon av selve operasjonen. Vi fikk høre om forberedelser før avreisen i 1958. Dette var vinterøvelse med fly og mannskaper på Tyin i Jotunheimen. Det var oppøvingen av avdelingen på Jarlsberg flyplass om sommeren og det var tekniske forberedelser i samarbeide med Horten flyfabrikk og Luftforsvarets forsyningskommando på Kjeller. Flyene ble demonterte og pakket i spesiallagde kasser. Reserveutstyr ble lagret og pakket, og sammen med personlig utstyr ble alt lastet om bord i «Polarbjørn». Bla. nevnte Brundtland at de ikke tilkom utenlandstillegg for denne operasjonen. Begrunnelsen var den at Dronning Mauds land var norsk område og som sådan ikke et område hvor utenlandstillegg kunne utbetales.

Etter avreise fra Oslo var «Polarbjørn» innom Cape Town i Sør-Afrika hvor flydrivstoff, oljer og annet smøremiddel ble lastet før kursen ble satt mot Antarktisk. Dit kom de 18. desember 1958. Ved ankomst ble det på isen montert et medbrakt lemmehus

som ble Flyvåpnets base på Sydpolkontinentet. Her opererte og bodde de ni mannskapene. Flyene ble monterte og klargjorte og 1. juledag var begge flyene klare til å begynne oppgaveløsningen- filming og fotografering av de norske områdene på Sydpolkontinentet. Brundtland fortalte om hektiske dager hvor det ikke ble tid til å kjede seg. Drivstoffdepoter skulle flyes ut, rekognoseringer skulle foretas, flygemaskinene skulle vedlikeholdes og jobben for Polarinstituttet skulle gjøres. Ofte slo været seg vrangt, men jobben ble da gjort. Så da flyene ble pakket ned og stuert ombord i «Polarbjørn» for turen hjem til Norge, var 350 000 km² (større enn Norge) kartlagt fra fly. Det var tatt over 3000 fotografier og det var fløyet 36000 km i løpet av 217 flytimer hvorav 115 var rene fotografiske turer.

29. januar 1959 forlot «Polarbjørn» Sydpolkontinentet og ankom Horten 5. mars. Dermed var «Operasjon Pingvin» tilendebrakt. De ni mannskapene fra Flyvåpnet, major Gudmund Odden, kaptein Gunnar Nilsen, kaptein Roar Alstad, løytnant Gudmunn Hermansen, vingsersjant Odd W. Thoresen, vingsersjant Bjarne Stamsø,

vingsersjant Atle Brundtland, vingsersjant Thor Hølen og stabssersjant Nils Bomstad ble alle, sammen med 28 mannskaper fra Polarinstituttet, tildelt Antarktismedaljen som ble innstiftet av Kong Olav V den 3. februar 1960 til erindring om Den norske vitenskapelige til Antarktis 1956-60.

Etter en kort spørsmålsperiode, takket oberst Stai for flotte historiske orienteringer, og inviterte så foredragsholderne og noen frammøtte familiemedlemmer av ekspedisjonens medlemmer til en enkel lunsj i Forsvarsmuseets kafeteria. Her fikk polarhistoriker Jølstad overrakt boken «Luftforsvarets historie sett ovenfra og ned» av Ole Jørgen Maaø. Atle Brundtland fikk LMS crest med inskripsjonen og den samme heder ble Gudmund Odden til del. Hans crest ble overlevert til barnebarnet Tom Robin Odden som vil bringe det videre opp til sin farfar i Bøverdalen.

Og til slutt – en liten tilføyning - bildet som er vist på side 247 i boken «Fra Spitfire til F-16» Luftforsvaret 50 år, viser mannskapenes hjemkomst i mars 1959 og det er noen feile navn på deltakerne. ■

▲ Foran f.v. stabssersjant Nils Bomstad, major Gudmund Odden, vingsersjant Thor Hølen og vingsersjant Atle Brundtland. Bak f.v: kaptein Roar Alstad, kaptein Gunnar Nilsen, vingsersjant Bjarne Stamsø, vingsersjant Odd W. Thoresen og løytnant Gudmunn Hermansen. Foto via Atle Brundtland.

MISSILFORSVAR SOM EN FAKTOR I TERRORBALANSEN

Den siste tiden har mye vært sagt om russiske langtrekkende presisjonsvåpen. Putin har kalt de nyeste russiske missilene for «supervåpen». Russerne har utviklet et nytt ballistisk missil som bryter med INF-avtalen. NATOs missilforsvar blir nevnt, og frykten for at norsk deltakelse vil virke ytterligere eskalerende i forholdet til vår store nabo i øst.

TEKST: ODIN LEIRVÅG

Slik åpnet generalmajor(P) Tom Henry Knutsen foredraget sitt på temakvelden til LMS-Rogaland i oktober. Han satte utviklingen av langtrekkende missiler inn i en historisk og konseptuell kontekst. Helt siden Hitler tok i bruk V1 og V2, som forløpere til kryssermissiler og ballistiske raketter, har frykten og forsvarsløsheten mot etterkommerne skapt diskusjon i våpenkappløpet. I dag er det et utall varianter av styrbare missiler både øst og vest som er beregnet for å true eventuelle fiender med. Avstanden til trusselen varierer fra de nære missilbasene, til missilene som går interkontinentalt i ballistiske baner. Noen flyr sågar i lav høyde over lange distanser, i lav hastighet, med lav radarsignatur. Felles for dem alle er at presisjonen er

svært høy og effekten stor. De mest ekstreme ballistiske missilene kan gå opp i hastigheter mot Mach 10, som for eksempel russiske *Kinzjal*, og noen har nøyaktighet mot målet helt ned i noen få meter. Det er også kommet informasjon om at russerne har utviklet et atomdrevet kryssermissil med navn *Burevestnik*.

I taktisk og strategisk sammenheng har russerne demonstrert i praksis sin evne til å benytte langtrekkende presisjonsvåpen i Syria-konflikten, og med missilet *Iskanter* utplassert i Kaliningrad dekker russerne store deler av Østersjøen og Baltikum.

Spørsmålet er dermed hvordan man skal kunne forsvare seg mot slike våpensystemer for å redusere frykt og trussel. Mange tiltak kan være aktuelle. Alt fra spesialstyrker mot bakkeinstallasjonene til rakett-skjold i ytre rom, og til mer obskure cyber-angrep i den elektroniske verden. Uansett, missilforsvaret har en plass i de militære doktriner for kontraluft, interdikt og strategiske angrep. Missilene kan dermed brukes for å håndheve luftherredømme, eller som støtte til krigføring, eller som angrep på strategiske mål. Nasjonalt hadde vi NIKE-batteriene som forsvar mot strategiske bombefly under den kalde krigen. I dag tar NATO vare på truslene via det integrerte systemet NATINAMDS, med kommandokjeder og utveksling av målinformasjon over landegrensene. Missiler er en reell trussel og så langt har vi nasjonalt ikke kapasiteter som har vært i stand til å detektere og bekjempe ballistiske missiler. Missiler kan bli brukt mot Norge både som trusler for å støtte opp under politisk press, eller som ledd i et eventuelt militært strategisk overfall på Norge. Valgene våre politikere står overfor blir enten å leve med risikoen for å bli satt sjakk matt i et politisk spill, der trusler om begrenset bruk av militær makt inngår, eller å anskaffe nasjonale missilforsvarssystemer til forsvar av landet. En tredje mulighet er at man kan overlate missilforsvaret til NATO. Uansett må vi akseptere å bli integrert i

NATO's missilforsvar. Skal man lykkes med å forsvare seg mot strategiske angrep med både kryssermissiler og ballistiske missiler må man kunne detektere, identifisere, engasjere og bekjempe i løpet av svært kort reaksjonstid.

Den sikkerhetspolitiske dimensjonen av missilforsvar har utviklet seg over mange tiår med mange internasjonale avtaler for å stagge våpenkappløpet. Etter hvert som USA har skiftet presidenter har avtaler med Sovjet og Russland kommet og gått. I tillegg er verden blitt tvunget til å forholde seg til utviklingen i såkalte «rogue states». I årenes løp har mange initiativ og missilforsvar-systemer blitt foreslått og utviklet. Med vekslende resultat. Det såkalte rakettskjoldet som ble presentert av USA ble imøtegått med et interessant motargument. Noen hevdet at hvis land fikk for stor tiltro til effekten ved sitt eget rakettskjold kunne det lede til forkjøpsangrep fra landet som holdt skjoldet.

For å ha noe å stille opp med mot missiltrusler her i nordområdene har Norge sluttet opp

«Helt siden Hitler tok i bruk V1 og V2, som forløpere til kryssermissiler og ballistiske raketter, har frykten og forsvarsløsheten mot etterkommerne skapt diskusjon i våpenkappløpet»

om at et amerikansk initiativ skal overtas av NATO, og implementeres som et NATO-system. Spørsmålet er nå om vi skal integrere våre beskjedne kapasiteter i dette systemet. Det er et faktum at sikkerhetspolitiske situasjonen har endret seg med russernes annektering av Krim, kinesernes sabelrasling i Stillehavet, Nord-Koreas atomraketter og utviklingen i Syria. Muligheten for en høyintensitets krig mellom stormakter må man atter ta hensyn til. Dermed har også debatten om atomvåpene og terrorbalansen, avskrekking og beroligelse, blusset opp. Argumenter fra 70- og 80-tallet om hvordan defensive missilforsvar kan påvirke terrorbalansen og føre til rustningskappløp tas i bruk igjen.

Knutsen holdt et svært interessant og tankevekkende foredrag, som gav tilhørerne en god klargjøring og et godt innblikk i å forstå de komplekse fagmilitære og sikkerhetspolitiske sidene ved missiler som våpensystemer. ■

ÅRSMIDDAG I LMS-ROGALAND

Tradisjonen tro markerte LMS-Rogaland Luftforsvaret med årsmiddag i november.

TEKST: ODIN LEIRVÅG | FOTO: HARALD STORLID

Salen «Hangar 3» på Quality Airport Hotel var behørig pyntet og dekorert. I mangel på befalsmesse ved Sola flystasjon er hotellet blitt LMS-R sin «messe», og er en god erstatning.

Arrangementet har høytid over seg og inneholdt de tradisjonelle skåler og taler. Generalmajor (p) Olav Aamodt var invitert gjest fra sentralt hold i Oslo og var hovedtaler. Han beskrev hovedlinjene i Luftforsvarets historie og pekte på den store betydningen støtteforeningene har til Luftforsvarets aktiviteter.

Årsmiddagen ved LMS-Rogaland har vært arrangert i mer enn tjue år og knyttes til Luftforsvarets grunn dato.

Etter bevertningen som bestod av en velsmakende buffet, var det dans til levende musikk. ■

LMS LOKALAVDELINGER KONTAKTPERSONER

LMS-TROMS: Andreas Lygre
andreas.lygre@gmail.com / 941 05 866

LMS-NORDLAND: [NIL]

LMS-LKSK: Lasse Eriksen
lasse.eriksen@lksk.mil.no / 901 33 489

LMS-ØRLAND: Morten Haslekås
morten@tmst.no / 473 73 456

LMS-ROGALAND: Svein A Eriksson
svein.eriksson@ptil.no / 909 86 608

LMS-KJEVIK: Bernt A Liland
baliland@online.no / 909 72 401

LMS-VESTFOLD: Lars Kyllø
yllokyllo@hotmail.com / 926 08 191

LMS-RYGGE: Espen Gukild
gukild@hotmail.com / 951 73 389

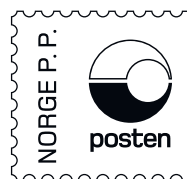
LMS-BELGIA: [NIL]

▲ Generalmajor (p) Olav Aamoth holdt kveldens hovedtale.

Ved hovedbordet var for øvrig major (R) Svein A Eriksson, leder LMS-R, oberst Nils Frøisland, sjef redningshelikoptertjenesten, fr. Barbro Frøisland, LMS æresmedlem, fr. Antita Ådnevik, styremedlem LMS-R og kaptein Geir Grinde sjef Luftforsvarets rekruttskole på Madla.

MOTTAKER:

RETURADRESSE:

Luftmilitært samfund
Bygning 31, Postboks 1550 Sentrum
N-0015 OSLO, NORWAY

Vennligst påfør årsak til retur,
samt eventuelt ny adresse

E-post: luftmils@online.no

▼ «F-35A over Rondane».

Bildet er manipulert.

Foto: Forsvaret

Redaksjonen ønsker alle lesere
en riktig & god jul
& et godt nytt år